

KÄSIRAAMAT

EESTI NSV KÕRGEMAISE

KOOLIDESSE ASTUJAILE

1945. AASTAL

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“

KÄSIRAAMAT

Eesti NSV kõrgemasse koolidesse astujaile

1945. aastal

Toimetanud J. LOOTSAR

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“

TARTU, 1945

KÄSIRAAMAT

Eesti NSV Ühiskondlike Teaduste Akadeemia Kirjanduslik Muuseum

1945. aastal

11659

A-15771

AKADEEMIA RAHVUSLIK KIRJANDUSMUSEUM
TARTU, 1945

SISSEJUHATUSEKS.

Nõukogude Liidu kõrgemad õppeasutused valmistavad ette kõrgesti kvalifitseeritud eriteadlasi, kes on võimelised täiesti omandama teaduse uusimaid saavutusi, täielikult kasutama tehnikat ja bolševistlikult ühendama teooriat praktikaga, siduma töökogemusi teadusega,—eriteadlasi, kes omavad teadmisi kõigist neist rikkusist, mis on loonud inimkond. Nõukogude Liit vajab teadlasi, kes julgesti võitleksid vananenud teaduse vastu ja rajaksid teed uuele teadusele.

Suure Isamaasõja päevil on nõukogude haritlaskond auga täitnud oma ülesanded võitluses fašistlike okupantide vastu, rakendades kogu oma loomisjõu sotsialistliku ühiskonna kaitsevõime, majanduse ja kultuuri tõstmiseks ja tugevdamiseks. Pingeline ja vastutusrikas taastamistöö seisab kõikjal ees. Meie Isamaa vajab suurel arvul eriteadlasi kõikidel aladel.

Keskkooli lõpetanud noor seisab valiku ees: tal tuleb otsustada, mil viisil ja mis erialal ta on võimeline kaasa töötama ausa ja tööjõulise nõukogude haritlasena. Enamikul keskkooli lõpetanuist tuleb astuda kõrgematesse õppeasutustesse, kus kõigile, kes on tahtelised ja võimelised, avaneb tee edukaks edasiõppimiseks vastavalt huvialale.

Kõrgema õppeasutuse valiku kergendamiseks sisaldab käesolev käsiraamat ülevaate ENSV kõrgemate õppeasutuste struktuurist, erisülesannetest, õppetööst ja õppekorraldustest, samuti vastuvõtutingimustest ja sisseastumiseksamiteks püstitatud nõuetest.

Üksikasjaliselt küsimustele saab vastust otseselt kõrgemate koolide juures moodustatud vastuvõtukomisjonide kaudu.

ENSV kõrgemad õppeasutused ootavad õpihimuliste noorte jõulist juurdevoolu meie töötava rahva kõikidest kihtidest. Noored kasutagu avaraid õppimisvõimalusi, et ennast väarikalt ja täiuslikult ette valmistada tööle nõukogude rahva ja riigi heaks.

ENSV KÕRGEMAD ÕPPEASUTUSED JA NENDE JUHTIMINE.

Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis töötab viis kõrgemat õppeasutust:

- ENSV Tartu Riiklik Ülikool,
- ENSV Tallinna Polütehniline Instituut,
- ENSV Tallinna Riiklik Konservatoorium,
- ENSV Tartu Riiklik Kunsti-instituut,
- ENSV Tallinna Riiklik Tarbekunsti Instituut.

Tartu Riiklik Ülikool ja Tallinna Polütehniline Instituut töötavad ENSV Hariduse Rahvakomissariaadi süsteemis, kuna Tallinna Riiklik Konservatoorium, Tartu Riiklik Kunsti-instituut ja Tallinna Riiklik Tarbekunsti Instituut töötavad ENSV Kunstidevalitsuse süsteemis. Kõrgema õppeasutuse tegevust õppe-, teadusliku töö ja administratiivmajanduslikul alal juhib Tartu Riiklikus Ülikoolis — rektor, teistes kõrgemates õppeasutustes — direktor. Vastavalt nimetatud aladele tegutsevad rektori (direktori) asetäitjad.

Tartu Riiklikus Ülikoolis — õppeprorektor, kes juhib ülikooli õppetegevust, teadusliku ala prorektor, kelle ülesandeks on juhtida ülikooli asutuste ja õppepersonali teaduslikku tööd, kuna haldusprorektorile allub ülikooli majanduslik, administratiivne ja rahanduslik ala.

Teistes kõrgemates õppeasutustes täidavad neid ülesandeid — direktori asendaja õppe- ja teaduslikul alal ja direktori asendaja administratiivmajanduslikul alal.

Kõrgemate õppeasutuste juures töötab rektori (direktori) juhtimisel kõrgema õppeasutuse nõukogu, mille koosseisu kuuluvad õppeasutuse prorektorid (direktori asendajad), õppeosakonna ülemad, dekaanid, kateedrite juhatajad ja õppeasutuse ühiskondlike organisatsioonide esindajad. Kõrgema õppeasutuse nõukogu arutab läbi kõik olulisemad küsimused õppeasutuse töös.

Tegelik asjaajamine teiste asutustega toimub rektori (direktori) kantselei kaudu, mida juhib ja korraldab kõrgema õppeasutuse asjadevalitseja.

Kõiki üliõpilasi üldiselt puudutavad küsimused, nagu üliõpilaste vastuvõtmine, õppetöö korraldamisega seoses olevad küsimused, õppeplaanide, õppekavade, tunniplaanide, eksamite, arvestuste, stipendiumide jne. küsimused alluvad õppeosakonna ülemale, kelle juures töötab tegeliku töö teostamiseks õppeosakonna kantselei.

Eriala-ainete koondamiseks töötavad kõrgemates õppeasutustes teaduskonnad (fakulteedid):

Tartu Riiklikus Ülikoolis on 7 teaduskonda — õigusteaduskond, arstiteaduskond, ajaloo-keeleteaduskond, matemaatika-loodusteaduskond, loomaarstiteaduskond, põllumajandusteaduskond ja kehalise kasvatuse teaduskond.

Tallinna Polütehnilises Instituudis on 3 teaduskonda: ehitusmehaanikateaduskond, keemia-mäeteaduskond ja majandusteaduskond.

Tallinna Riiklikus Konservatooriumis on 5 fakulteedi: klaveri-oreli-fakulteed, orkestrifakulteed, vokaalfakulteed, muusikajuhtimise- ja muusikapedagoogika-fakulteed, kompositsiooni-, muusikateooria- ja muusikateaduse-fakulteed.

Tartu Riiklikus Kunsti-instituudis on 3 fakulteedi: maalifakulteed, skulptuurifakulteed ja graafikafakulteed.

Tallinna Riiklikus Tarbekunsti Instituudis on 4 fakulteedi: värvi-fakulteed, vormifakulteed, raamatufakulteed, ruumifakulteed.

Teaduskonda (fakulteedi) juhib dekaan, kelle tööd abistab prodekaan. Teaduskonna ülesannete hulka kuuluvad teaduskonna (fakulteedi) raamides toimuva õppe- ja teadusliku töö tegelik juhtimine, eksamite tegelik läbiviimine ja nende tulemuste arvestamine, osavõtt õppeasutusse astujate vastuvõtu küsimustes, tunnikavade koostamine ja muud otsese õppe- ja teadusliku töö organiseerimise küsimused. Teaduskondade (fakulteedide) tegelikku tööd korraldab teaduskonna kantselei — dekanat.

Teaduskondade piirides töötavad õppe- ja teadusliku töö põhiorganisatsioonid — kateedrid, mis esindavad üht või mitut eriti tihedasti seoses olevat eriala. Kateedrit juhib kateedri juhataja. Kateedri tähtsamad ülesanded on: loengute tegelik korraldamine, üksiküliõpilaste juhtimine õppe- ja teaduslikus töös, eksamite tegelik läbiviimine, praktiliste tööde ja konsultatsioonide korraldamine.

Kateedrite juures töötavad õppeabiasutustena kabinetid ja laboratooriumid, mis vastavate sisseseadetega ja raamatukogudega võimaldavad üliõpilastel soodsamalt täita vastavate õppejõudude juhtimisel õppetöös ettenähtud praktilise iseloomuga ülesandeid.

Õppetegevus toimub õppepersonali juhtimisel, kuhu kuuluvad: professor, dotsent, assistent, vanem-õpetaja, õpetaja, vanem-laborant, laborant, vanem-preparaator ja preparaator.

Õppe- ja teaduslikku tööd soodustavad suur arv õppe- ja teadusliku töö abiasutisi, nagu muuseumid, observatoorium, katsekojad, õppe- ja katsemajapidamised, raamatukogud ja rida teisi.

Et võimaldada kõrgema hariduse saamist ka neile, kes töötavad ja on seotud oma ametikohaga, on meie kahe kõrgema õppeasutuse juures võimaldatud nn. mittestatsionaarne õppimine.

Tartu Riiklikus Ülikoolis on see leidnud rakendamist õigusteaduskonnas, ajaloo-keeleteaduskonnas, matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika-osakonnas ja marksismi-leninismi alal ja Tallinna Polütehnilise Instituudi majandusteaduskonnas.

Mittestatsionaarselt õppiv üliõpilane jääb edasi oma ametikohale, õppides kõrgema õppeasutuse kursust tööülesannete kõrval. Õppeainete läbitöötamiseks saadetakse talle kirja teel kätte õppeprogrammid, meetodilised juhendid ja vajalikud õpikud ning konspektid. Määratud tähtpäeval ilmub mittestatsionaarne üliõpilane lühemaks ajaks kõrgema õppeasutuse juurde kiirloengutest, praktikumidest osavõtmiseks, samuti eksamite sooritamiseks. Lisaks mittestatsionaarsele õpetusele korraldatakse Tartu Riikliku Ülikooli juures veel nn. eksternatuur õigusteaduskonnas, ajaloo-keeleteaduskonnas, matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika-osakonnas ja marksismi-leninismi alal. Mittestatsionaarsest õpetusest erineb eksternatuur selle poolest, et eksternidena õppijalt nõutakse ainult eksamite sooritamist eksamite sessioonil.

Eesti NSV Hariduse Rahvakomissari

j u h e n d

ENSV Tartu Riikliku Ülikooli ja ENSV Tallinna Polütehnilise Instituudi üliõpilaseks vastuvõtmise tingimuste kohta 1945. a.

§ 1. ENSV Tartu Riikliku Ülikooli ja ENSV Tallinna Polütehnilise Instituudi üliõpilaseks võetakse vastu ENSV kodanikke 17 — 35 aasta vanuses, välja arvatud Tartu Riikliku Ülikooli ja Tallinna Polütehnilise Instituudi majandusteaduskonna mittetatsionaarse õpetuse ala, kus vanus on piiramata.

Tartu Riiklikku Ülikooli ja Tallinna Polütehnilisse Instituuti astujailt nõutakse lõpetatud keskharidust.

Märkus. 1. Tehnikumi lõpetanuid lubatakse nende eriala kohaste teaduskondade sisseastumiseksameile, kui neil on 3-aastane tootmisstaaž pärast tehnikumi lõpetamist. Nimetatud staaži ei nõuta neilt tehnikumi lõpetanuilt, kes on arvatud oma lennu 5% hulka, kellel on lubatud astuda kõrgemasse õppeasutusse nende eriala kohaselt. Samuti ei nõuta tootmisstaaži neilt, kes pärast tehnikumi lõpetamist on olnud tegelikus sõjaväeteenistuses.

§ 2. Kõik Tartu Riiklikku Ülikooli ja Tallinna Polütehnilisse Instituuti astuda soovijad, välja arvatud §-s 5 nimetatud isikud, on kohustatud õiendama sisseastumiseksamid üldainetes ja erialalistes ainetes.

Üldaineteks on mõlemas kõrgemas õppeasutuses, sõltumatult teaduskonnast ja osakonnast:

eesti keel,

vene keel,

üks võõrkeel (valiku järgi saksa, prantsuse või inglise keel).

Erialalisteks aineteks on:

Tartu Riiklikus Ülikoolis:

õigusteaduskonnas: geograafia ja NSVL rahvaste ajalugu;

ajaloo-keeleteaduskonnas: geograafia ja NSVL rahvaste ajalugu;

arstiteaduskonnas: füüsika ja keemia;

matemaatika-loodusteaduskonna matemaatika-osakonnas: matemaatika ja füüsika;

matemaatika-loodusteaduskonna bioloogia-osakonnas: füüsika ja keemia;

matemaatika-loodusteaduskonna geograafia-geoloogia-osakonnas: füüsika ja keemia;

loomaarstiteaduskonnas: füüsika ja keemia;

põllumajandusteaduskonnas: füüsika ja keemia;

kehakultuuri teaduskonnas: keemia ja kehalised katsed.

Tallinna Polütehnilises Instituudis:

ehitus-mehaanikateaduskonnas: matemaatika ja füüsika;

keemia-mäeteaduskonnas: matemaatika ja keemia;

majandusteaduskonnas: matemaatika ja geograafia.

§ 3. Sisseastumiseksamid korraldatakse ENSV Hariduse Rahvakomissari poolt kinnitatud kavade alusel.

Eesti keele ja matemaatika eksamid toimuvad nii suuliselt kui ka kirjalikult, kusjuures igas nimetatud aines antakse vaid üks lõppkokkuvõtte hinnang. Kõigis teistes ainetes toimuvad eksamid ainult suuliselt.

§ 4. Sisseastumiseksamid õiendanute hulgast võetakse üliõpilasteks vastu need, kellede eksamihinnangud on kõrgemad.

Kõrgema õppeasutuse rektori (või direktori) eriloal võidakse sisseastumiseksamid õiendanud, kuid soovitud teaduskonda ruumipuudusel vastuvõtmata jäänud taotlejat üle viia teise teaduskonda, kui seal leidub vakantseid kohti. Seejuures tuleb täiendavalt õiendada vastava teaduskonna või osakonna erialalised, veel õiendamata sisseastumiseksamid.

§ 5. Isikud, kelle hinnangud keskharidust tõendaval dokumendil on kõik „väga head“, välja arvatud joonistamine, laulmine ja võimlemine, võetakse ülikooli vastu sisseastumiseksamiteta, kui hinnatud ainete hulgas esneb ka eesti keel. Viimase hinnangu puudumisel on eksam eesti keeles kohustuslik.

Kõrgema haridusega isikuil, kes soovivad astuda Tartu Riikliku Ülikooli ja Tallinna Polütehnilise Instituudi Majandusteaduskonna mittestatsionaarse õpetuse alale, sisseastumiseksameid ei nõuta.

§ 6. Kõrgemasse õppeasutusse sisseastumise sooviavaldusi võetakse vastu 20. juunist kuni 31. augustini. Sooviavalduses peab olema

märgitud teaduskond ja selle osakond, kuhu soovitakse astuda. Sooviavaldused esitatakse Tartu Riiklikku Ülikooli astumisel rektori nimele, Tallinna Polütehnilisse Instituuti astumisel direktori nimele.

✓ Sisseastumise sooviavaldusele lisatakse juurde:

- a) elulookirjeldus,
- b) keskharidust tõendav dokument (originaal),
- c) perekonnaseisutunnistus,
- d) sõjaväeteenistuskohuslikel — tõend sõjaväeteenistuse vahekorra kohta,
- e) 3 päevapilti formaadis 3×4 cm (ülesvõte ilma peakatteta).

§ 7. Rektori (direktori) juures moodustatakse tema isiklikul juhtimisel töötav vastuvõtukomisjon koosseisus: õppeprorektor (direktori asendaja õppe- ja teaduslikul alal), teaduskondade dekaanid, 2 professorit vastava kõrgema õppeasutuse nõukogu määramisel, EK(b)P esindaja ja ELKNÜ esindaja. Vastuvõtukomisjon vaatab läbi kõik sissetulnud sooviavaldused ja koostab isikute nimestiku, kes lubatakse sisseastumiseksamitele.

Rektor (direktor) ja vastuvõtukomisjoni liikmed on kohustatud isiklikult tutvuma ja kontrollima kõigi sisseastujate dokumente.

Rektor (direktor) teatab sisseastumise sooviavalduse esitanule 5 päeva jooksul komisjoni otsuse tegemisest arvates, kas ta on lubatud sisseastumiseksamitele või mitte. Äraütlemise korral võib esitada kaebuse vastava kõrgema õppeasutuse rektori (direktori) kaudu ENSV Hariduse Rahvakomissariaadile, lisandades kaebusele kõrgemale õppeasutusele esitatud dokumendid ja rektori (direktori) teatise äraütlemise põhjendusega. Hariduse Rahvakomissariaadi Kõrgemate Koolide Osakond annab kaebajale vastuse hiljemalt 3 päeva jooksul kaebuse saamisest arvates.

§ 8. Sisseastumiseksamid toimuvad 1. kuni 20. sept.

§ 9. Üliõpilaseks vastuvõtmine toimub 21. kuni 25. sept.

§ 10. Sisseastumiseksamid korraldatakse sellekohaste eksamikomisjonide poolt, kelle koosseisu määrab vastava kõrgema õppeasutuse rektor (direktor). Vajaduse korral keskkooliõpetajate määramine eksamikomisjoni koosseisu toimub Hariduse Rahvakomissari käskkirjaga kõrgema õppeasutuse rektori (direktori) esitusel.

§ 11. Sisseastumiseksameile lubatud isikuile antakse isiklik päevapildiga varustatud eksamileht, kuhu tulemused sisse kantakse.

§ 12. Sisseastumiseksamite tulemused hinnatakse igas aines eraldi hinnetega: „väga hea“, „hea“, „rahuldav“ või „mitterahuldav“. Eksam loetakse õiendatuks, kui hinne on vähemalt „rahuldav“.

§ 13. Rektori (direktori) korraldusel võetakse kõik kõrgemasse õppeasutusse astujad arstlikule läbivaatusele. Kõrgemaisse õppeasutusse astumist takistavate haiguste loetelu kinnitatakse Hariduse Rahvakomissari ja Tervishoiu Rahvakomissari poolt ühiselt.

§ 14. Sisseastumiseksamite ja arstliku läbivaatuse tulemused esitatakse vastuvõtukomisjonile, kes otsustab üliõpilaseks vastuvõtmise küsimuse. Üliõpilaseks vastuvõtmine toimub rektori (direktori) käskkirjaga.

§ 15. Vastuvõetud üliõpilased, kes ilma kaaluvate põhjusteta ei ilmu 10. oktoobriks õppetööle, kustutatakse üliõpilaste nimestikust.

See eeskiri ei ole kehtiv mittestatsionaarse õpetuse ala üliõpilaste kohta.

§ 16. Erilistel asjaoludel võib kõrgema õppeasutuse rektor (direktor) erandina lubada üliõpilaseks vastuvõtmist pärast õppetöö algust kuni 10. oktoobrini.

§ 17. Teistest kõrgematest õppeasutustest ületulek I kursusele ilma sisseastumiseksamiteta pole lubatud.

§ 18. Kaebusi üliõpilaseks mittevastuvõtmise peale võib esitada vastava kõrgema õppeasutuse rektori (direktori) kaudu Hariduse Rahvakomissariaadile, lisandades kõrgemale õppeasutusele vastuvõtmiseks esitatud dokumendid ja väljavõtte eksamikomisjoni ning vastuvõtukomisjoni protokollist. Hariduse Rahvakomissariaadi Kõrgemate Koolide Osakond vastab kaebusele hiljemalt 3 päeva jooksul kaebuse saamisest arvates.

§ 19. Isikuile, kes ei ole eksamitele lubatud või ei ole eksamitele ilmunud või ei ole eksameid õiendanud, või on küll eksamid õiendanud, kuid ei ole üliõpilaseks vastu võetud, tagastatakse nende poolt esitatud dokumendid 2 päeva jooksul pärast neilt vastava sooviavalduse saamist või eitava otsuse tegemist vastuvõtukomisjonis.

§ 20. Isikuid, kes enne 1. jaanuari 1945 olid üliõpilaste nimekirjas, kuid kes hiljem ei saanud õppetööst osa võtta, võidakse rektori (direktori) otsusel üliõpilaseks vastu võtta samasse teaduskonda, kus nad on õppinud, ilma sisseastumiseksamiteta. Vastavad sooviavaldused tuleb esitada hiljemalt 31. juuliks.

J. Nuut

Tallinn, 11. mai 1945.

Hariduse Rahvakomissar

Tartu Riikliku Ülikooli ja Tallinna Polütehnilise Instituudi sisseastumiseksamite kavad 1945. a.

EESTI KEEL.

A. Eesti kirjandus.

I. Rahvaluule.

Rahvaluule liigid. Rahvalaulu keelelisi iseärasusi, stiil ja värsiehitus. Rahvaluule kogumine.

II. Kirjanduse alged.

1. Eesti kirjamälestised kroonikais. Esimene eestikeelne raamat.
2. Ilmliku kirjanduse algus. Jutukirjanduse algus pietistliku rahvaraamatuna. Näitekirjanduse algus.

III. Rahvavalgustuslik kirjandus.

Lühike ülevaade rahvavalgustuslikust kirjandusest. Kristjan Jaak Peterson ja tema looming.

IV. Sentimentaalsed rahvaraamatud.

Usulis-sentimentaalne rahvaraamat (nn. „jenoveevad“). Suve Jaan. Jannseni sentimentalistlikud rahvaraamatud.

V. Eesti rahvusliku eelärkamisaja kirjandus.

Estofiilne muinsusromantika ja ettevalmistus „Kalevipoja“ koostamiseks: Fr. R. Faehlmann. Fr. R. Kreutzwaldi kirjanduslik tegevus. „Kalevipoege“.

VI. Eesti rahvuslik ärkamisaeg.

Tähtsamad eesti ärkamisaja ühisüritused. Selle ajastu poliitiline elu: C. R. Jakobson, J. Hurt.

Lydia Koidula, ta lüürika, dramaatika ja jutukirjandus. Fr. Kuhlbars kui muinsusromantika peaesindaja. M. Veske lüürika.

J. Pärna jututoodang. J. Weizenberg. A. Reinwald. Joh. Kunder näitekirjanikuna.

VII. Hilisromantiline kirjandus.

Ed. Bornhöhe romantilis-ajaloolise jutustuse loojana. Selle ajastu lüüro-epikud: J. Bergmann, Jakob Tamm, Jakob Liiv. Hilisromantilised lüürikud: K. E. Sööt, A. Haava.

VIII. Realism eesti kirjanduses.

Juhan Liiv ja ta looming. A. Kitzbergi jutu- ja draamatoodang. Ed. Vilde elukäik. Ed. Vilde sotsiaalolustikulised ja hilisemad kunsti-väärtuslikud romaanid. Ed. Vilde näitekirjandus. E. Peterson-Särgava ühiskondlike paisete paljastajana. „Rahvalgustaja“.

IX. Uusromantism eesti kirjanduses.

Noor-Eesti liikumine. G. Suits lüürikuna ja Noor-Eesti juhina. Ernst Enno lüürika. V. Ridala lüürika. Fr. Tuglase looming ja elukäik.

X. Kodanliku vabariigi aegne kirjandus.

Uusrealistlik kirjandus. A. H. Tammsaare kui realistide keskne kuju. O. Lutsu toodang. A. Jakobson novelli- ja romaanikirjanikuna. J. Sütiste luulet. Ülevaade Suure Isamaasõja aegsest Nõukogude Eesti võitlus-lüürikast.

B. Maailmakirjandus.

I.

1. Lühike ülevaade draama arenemisest. Antiikdraama: Sophokles ja ta „Kuningas Oidipus“.

II. Tähtsamad kirjanduslikud voolud.

1. Klassitsismi lühike üldiseloomustus.

2. Sentimentalismis olemus ja tunnused. Ülevaade sentimentalismist maailmakirjanduses.

3. Romantismis olemus ja tunnused. Ülevaade romantismist maailmakirjanduses. Byroni elu ja looming. Heine lüürikat. E. Lönnrot'i „Kalevala“. A. Kivi „Seitse venda“.

4. Realismi ja naturalismi tekkimine ja iseloomustus. Lühike ülevaade realismist ja naturalismist maailmakirjanduses.

5. Uusromantismi olemus ja tunnused. Lühike ülevaade uusromantismist maailmakirjanduses.

III. Vene kirjandus.

1. Romantism: A. Puškin ja ta lüürika; M. Lermontovi lüürika.

2. Realism: N. Gogoli looming („Surnud hinged“); A. Tšehhovi lühijutte. Saltõkov-Stšedrini satiirilisi muinasjutte.

3. Nõukogude kirjandus (sotsialistlik realism); Maksim Gorki ja ta looming („Ema“). N. Ostrovski („Kuidas karastus teras“). Majakovski.

C. Keel.

I. Häälikuõpetus.

1. Häälikute vältus (pikkus) ja selle märkimine kirjas.

2. Võõrhäälikud.

3. Silbitamine ja poolitamine.

4. Astmevaheldus.

II. Vormiõpetus.

1. Suur ja väike algustäht.

2. Raskemate tüüpsõnade käänamine.

3. i-mitmus ja selle moodustamine.

4. Võrdlusastmed ja nende moodustamine.

5. Ase- ja arvsõnade käänamine.

6. Raskemate tüüpsõnade pööramine.

7. Verbivormide vastastikune olenevus.

III. Tuletusõpetus.

1. Tähtsamad käändsõnaliited (-lik, -line, -us, -is, -ta, -tu, jne.).

2. Tähtsamad pöödsõnaliited (uma-refleksiivid jne.).

3. Sõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

IV. Lauseõpetus.

1. Täis- ja osaalus.

2. Õeldise ühildumine alusega.

3. Täis- ja osaõeldistäide.

4. Täis- ja osasihitis.

5. Tähtsamate määruste käänded.

6. Täiendi ühildumine.

7. Lisand.
8. Üte.
9. Pea- ja kõrvallause.
10. Lausete lühendamine.
11. Kirjavahemärkide, eriti koma tarvitamise ülevaade.

VENE KEEL.

I. Kõne arendamine.

Harjutusi sisult seotud lühilauseste kuulamises ja nendest arusaamisest, lausete õige hääldamine. Vestlusi küsimuste abil igapäevase elu aineil (linn, linna asutused, vabrik; maa, küla maastik, talupoja elu ja töö; maipüha, oktoobripidustused, Suure Isamaasõja episoodid jne.).

Küsimuste vastamine täislauselise. Iseseisev lausete koostamine. Küsimine sõnadega: кто? что? где? куда? когда?

II. Sõnavara.

Aktiivne põhisõnavara 450 sõna ulatuses (seoses lugemisega ja kõneharjutustega, lugemissõnavara ca 900 sõna).

III. Lugemine.

Selge, voolav lugemine, õige rõhuga sõnades. Õige intonatsioon küsimustes ja vastustes. Küsimuste vastamine loetud aine põhjal (teksti sõnade tarvitamisega).

IV. Vormiõpetus.

Nimisõnade soolised lõpud; reeglipäraselt käänduvate nimisõnade deklinaatsioon ainsuses ja mitmuses. Omadussõna soolised lõpud (-ый, -ой, -ая, -ое, -ий, -яя, -ее); omadussõna deklinaatsioon koos nimisõnaga ainsuses ja mitmuses (omadussõna lühivormid; adverbide moodustamine omadussõnast; omadussõna komparatiiviga ja superlatiiv). Isikulised, omastavad, näitavad (этот, тот, такой), küsivad ja siduvad asesõnad (кто, что, какой, который) ja nende deklinaatsioon; adjektiivsete asesõnade ühildumine nimisõnadega. Põhiarvud ja nende tarvitamine koos nimisõnaga; järgarvud ja nende ühildumine nimisõnaga. I ja II pöördkonna reeglipärasete imperfektiivsete verbide konjugeerimine olevikus, minevikus ja liitulevikus; tähtsamaid refleksiivseid verbe ja nende konjugeerimine; infinitiiv ja imperatiiv; (tingiv kõneviis). Tähtsamaid prepositsioone ja nende rektsioon seoses tavalisemate aja- ja kohaadverbiaalidega. Sagedamini tarvitataavaid sidesõnu.

SAKSA KEEL.

I. Üldnõuded.

1. Korrektna hääldamine lugemisel ja kõnelemisel;
2. saksakeelse lugemismaterjali ja kõne mõistmine umbes 3000 sõna ulatuses;
3. võimalikult korrektna kõnelemine ja kirjutamine umbes 1500 sõna ulatuses;
4. etimoloogiliste ja süntaktiliste põhinähtuste tundmine ning nende rakendamise oskus.

II. Grammatika.

1. Artikkel — definiitse ja indefiniitse artikli käänamine ja tarvitamine.
2. Substantiiv — substantiivide sugu, tugev, nõrk ja segadeklinatsioon.
3. Adjektiiv — adjektiivide komparatsioon ja deklinatsioon definiitse ning indefiniitse artikliga ja ilma artiklita, adjektiivi tarvitamine substantiivina.
4. Numeraal — kardinaalid, ordinaalid, murrud.
5. Pronoomen — personaal-, possessiiv-, refleksiiv-, demonstratiiv-, interrogatiiv-, relatiiv- ja indefiniitpronoomenite käänamine.
6. Verb — konjugeerimine aktiivis ja passiivis; tugev ja nõrk konjugatsioon, ebareeglipärane konjugatsioon; põhivormid; aegu ja kõneviise moodustavad abiverbid; perfekti ja pluskvamperfekti moodustamine abiverbide „haben“ ja „sein“ abil; partitsiibid; aegade tarvitamine; konjunktiiv; konditsionaal; otsene ja kaudne kõne.
7. Adverb — adverbide moodustamine, nende liigid ja komparatsioon.
8. Prepositsioonid — genitiivi, daativit ja akusatiivi nõudvad prepositsioonid.
9. Konjunktsioon — sagedamini esinevad konjunktsioonid.
10. Lause — pea- ja kõrvallause; lauseliikmete järjestus nendes.
11. Silbitamine.
12. Kirjavahemärgid.

III. Õpperaamatud.

1. H. Wachmann, Saksa keele grammatika I ja II (RK „Pedagoogiline Kirjandus“, 1945).

2. Lugemismaterjaliks allpool-tähendatud kooliväljaanded või mõned eksaminandi resp. eksamineerija poolt valitud teosed, mis põhjendavad samaulatuslikule sõnavarale.

Märkus. Kirjalikuks tööks on tõlge võõrkeelest emakeelde.

a) Sudermann, Frau Sorge (RK „Pedagoogiline Kirjandus“, 1945);

b) Strom, Pole Poppenspieler

PRANTSUSE KEEL.

I. Üldnõuded.

1. Korrektno hääldamine lugemisel ja kõnelemisel;
2. prantsuskeelse lugemismaterjali ja kõne mõistmine umbes 3000 sõna ulatuses;
3. võimalikult korrektno kõnelemine ja kirjutamine umbes 1500 sõna ulatuses;
4. etimoloogiliste ja süntaktiliste põhinähtuste tundmine ning nende rakendamise oskus.

II. Grammatika.

1. Artikkel — definiitne, indefiniitne, elideeritud, kontraheeritud partitiivartikkel.
2. Substantiiv — substantiivide sugu, naissoo ja mitmuse moodustamine.
3. Adjektiiv — adjektiivi komparatsioon, naissoo ja mitmuse moodustamine; possessiiv-, demonstratiiv-, numeraal-, indefiniitadjektiivid. Rõhutada *ses* — *leur(s)* tarvitamist.
4. Pronoomen — personaal-, possessiiv-, refleksiiv-, demonstratiiv-, interrogatiiv-, relatiiv- ja indefiniitpronoomenid. Rõhutada personaalpronoom. *le, la, les, lui, leur, en, y* tarvitamist.
5. Verb — verbi konjugeerimine; reeglipärsed ja irregulaarsed, abiverbid; aktiivsed, passiivsed, pronominaalsed verbid; jaatav, eitav, küsiv-eitav vorm. I konjug. verbide õigekirjutus; aegade tarvitamine; subjunktiiv ja konditsionaal. Partitsiibi ühilduvuse reeglid.
6. Adverb — adverbide moodustamine; nende liigid; komparatsioon.
7. Prepositsioonid (*à* ja *de* funktsioon).
8. Konjunktsioonid (*si* tähendused).
9. Lauseehitus.
10. Silbitamine.
11. Kirjavahemärgid.

INGLISE KEEL.

I. Üldnõuded.

1. Korrektna hääldamine lugemisel ja kõnelemisel;
2. ingliskeelse lugemismaterjali ja kõne mõistmine umbes 3000 sõna ulatuses;
3. võimalikult korrektna kõnelemine ja kirjutamine umbes 1500 sõna ulatuses;
4. etimoloogiliste ja süntaktiliste põhinähtuste tundmine ning nende rakendamise oskus.

II. Grammatika.

1. Artikkel — definiitne artikkel ja selle tarvitamine; indefiniitne artikkel ja selle tarvitamine.
2. Substantiiv — substantiivide sugu; erivorme soo tähistamisel; pluraal (ühes tähtsamate iseärasustega); kaasused ja nende tarvitamine.
3. Adjektiiv — adjektiivide komparatsioon; ebakorrapärane komparatsioon; adjektiivi tarvitamine substantiivina; sagedamaid anglitsisme.
4. Numeraalid — kardinaalid ja ordinaalid, murrud.
5. Pronoomenid — personaal-, possessiiv-, refleksiiv-, demonstratiiv-, interrogatiiv-, indefiniit-, distributiiv- ja relatiivpronomeni; relatiivpronomeni tarvitamine ja ärajätt; sagedamaid anglitsisme.
6. Verb — verbi konjugeerimine kõigis aegades aktiivis ja passiivis; kestev kõneviis; tingiv kõneviis; abiverbide ja defektiivide tähendus ja funktsioonid; infinitiivi tarvitamine; akusatiiv ühes infinitiiviga; partitsiipide ja gerundiivi tarvitamine; aegade tarvitamine; aegade järjekord lauses; otsene ja kaudne kõne; sagedamaid anglitsisme.
7. Adverb — adverbide moodustamine ja liigid; komparatsioon; adverbi asend lauses.
8. Prepositsioon — tähtsamate prepositsioonide idiomaatne tarvitamine ühenduses substantiivide, verbide jm. kõneosadega.
9. Konjunktsioon — koordineerivad ja subordineerivad konjunktsioonid ja nende tarvitamine.
10. Pea- ja kõrvallause.
11. Silbitamine.
12. Kirjavahemärgid.

NSVL RAHVASTE AJALUGU.

1. Pärissorjuslik tsaari-Venemaa. Olukord. Aadlike-revolutsioonäärde salaühingud. Dekabristide ülestõus. Sandarmite ja ametnike riik Nikolai I ajal. Suured vene kirjanikud võitluses tsarismiga (Puškin, Lermontov, Gogol, Ševtšenko jt.). Kaukaasia mägilaste iseisvusvõitlus ja Kaukaasia lõplik vallutamine. 1848. a. revolutsioon Lääne-Euroopas ja Nikolai I osa selle summutamisel. Karl Marx ja Friedrich Engels, „Kommunistlik manifest“.

2. Pärissorjuse süsteemi kriis. Tsaristlik Venemaa enne 1861. a. reformi. Tööstuse arenemine. Krimmi sõda. Uuenduste paratamatuse selgumine. Herzen.

3. Kapitalistliku Venemaa kujunemine. Pärissorjuse kaotamine Venemaal 1861. a. Tšernõševski. Nekrassov. Muutused valitsemises. Poola ülestõus 1863. a. Kesk-Aasia vallutamine. Esimene tööliste rahvusvaheline liit — I Internatsionaal. Pariisi Kommuun kui esimene nõukogude korra katse.

4. Tööstusproletariaadi tekkimine ja töölisliikumise algus Venemaal. Põllumajandus ja tööstus pärast 1861. a. reformi: kulakud, keskmikud, kehvikud, tööstusproletariaat. Narodnikud, nende tegevus ja nende ekslikkus. Kirjanik Tolstoi ja kunstnik Repin.

Esimesed töölisühingud, Morozovi streik, Plehhanov ja ta rühm „Töö Vabastus“. Lenin, tema revolutsioonilise tegevuse algus; „Tööliiklasi Vabastusvõitluse Liit“.

5. Massilise poliitilise liikumise algus. Venemaa üleminek imperialismile ja tööstuskriis XX sajandi alguses. „Iskra“. Obuhhovi endakaitse 1. mail 1901. a. Rostovi streik 1902. a. Zubaatovlus.

6. Proletariaadi revolutsioonilise partei loomine. Lenini ettevalmistustöö „Iskras“ ja teoses „Mis teha?“. VSDTP II Kongress 1903. a., partei loomine ja lõhestumine menševikeks ja bolševikeks. Kodanlik-liberaalne opositsioon tsaari vastu: es-er'id.

7. Vene-Jaapani sõda. Võitlus Hiina jagamise pärast. Sõja algus ja Port-Arthuri langemine.

8. 1905. a. revolutsiooni algus. Verine Pühapäev 9. jaanuaril ja proteststreigid. VSDTP III Kongress. Mukdeni ja Tsušima lahingu kaotamine. Proletariaadi revolutsioonilise võitluse laienemine suvel 1905. a. ja esimene tööliste saadikute nõukogu Ivanovo-Voznessenskis. Talunike liikumine. Ülestõus soomuslaeval „Potjomkin“.

9. Revolutsiooni paisumine oktoobris 1905 a. „Bulõgini duuma“ projekt. Portsmouthi rahu. Oktoobrikuu üldstreik. 17. oktoobri manifest ja selle mõju. Rahvuslik-vabastusliku liikumise üldjooni.

10. Revolutsiooni kõrgpunkt detsembris 1905. a. Streigi kasvamine ülestõusuks. Ülestõusud Kroonlinnas ja Sevastopolis. Detsembrikuu relvastatud ülestõusu ettevalmistus ja ülestõus.

11. Revolutsiooni taandumine 1906. a. VSDTP IV Kongress Stokholmis 1906. a. Valimised I Riigiduumasse. I Riigiduumaga, tema laialisaatmine ja ülestõusud 1906. a. II Riigiduumaga. VSDTP V Kongress 1907. a. 1905. a. revolutsiooni lüüasaamise põhjusi.

12. Stolõpini reaktsioon 1908. — 1912. a. Valimisseaduse muutmine ja „1907. a. 3. juuni monarhia“. Kontrevolutsiooniline valitsemine. III Riigiduumaga. Stolõpini maareform. Menševikud-likviidaatorid ja otzovistid, Lenini võitlus nende vastu. Bolševike iseseisva partei loomine Praha konverentsil 1912. a. Juhtivaid bolševikke. Stolõpini välis- ja rahvuspoliitika põhijooni.

13. Sõjaeelne revolutsiooniline tõus 1912.—1914. a. Vene kapitalismi sõltuvus ja mahajäämine Lääne-Euroopast. Tööraha tulistamine Leena jõel 1912. a. Massiline revolutsiooniline liikumine tõusuaastail. Bolševistlik „Pravda“ 1912. a. IV Riigiduumaga 1912. a. Lenin ja Stalin rahvusküsimusest.

14. I Imperialistliku Maaailmasõja aeg kuni 1917. a. Maaailmasõja algus ja sõjakäik idarindel. Reetmine II Internatsionaali poolt ja sotsiaalšovinism. Bolševike võitlus sõja ja sotsiaalšovinismi vastu. Tsaristliku Venemaa lüüasaamine sõjas. Majanduslik laostumine tagalas. Rahvaste ülestõus Kesk-Aasias 1916. a.

15. Kodanlik-demokraatlik veebruarirevolutsioon 1917. a. Veebruarirevolutsiooni puhkemine ja võit. Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu. Vene Ajutine Valitsus.

16. Suure Sotsialistliku Oktoobrerevolutsiooni ettevalmistamine — märtsist oktoobrini 1917. a. Ajutise Valitsuse imperialistlik poliitika ja sõja jätkamine. Ülevaade rahvusküsimusest Ajutise Valitsuse ajal. Lenini Aprilliteesid ja aprillikuu kriis. Juuni- ja juulikriisid. Bolševike Partei VI Kongress 1917. a. Kornilovi kontrevolutsiooniline mäss augustis 1917. a. Revolutsioonilise kriisi süvenemine, masside bolševiseerumine.

17. Suur Sotsialistlik Oktoobrerevolutsioon 1917. a. Ülestõusu ettevalmistus: Lenini kirjad-direktiivid, Partei KK reso-

lutsioon ülestõusu alustamise kohta, revolutsiooniliste organite loomine. Ülestõusu läbiviimine. II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress ja tema dekreedid võimust, rahust ja maast; esimese Rahvakomissaride Nõukogu moodustamine. Kerenski-Krasnovi ja Petrogradi junkrute mäss („oktoobrimäss“). Oktoobrirevolutsiooni võidu põhjused.

18. Nõukogude riigi organiseerimine. Vana riigikorra lammutamine ja esimesed sammud sotsialismi suunas. Nõukogude riigikorra loomine. Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon Dzeržinski juhtimisel (Vetšeka). „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon“. Nõukogude korra levimine Venemaal ja väikerahvastel. Bresti rahu. Partei VII Kongressi otsused rahu ja partei uue nime kohta. Sotsialistliku ülesehituse algus, kehvistukomiteed ja toitlustamissalgad.

19. Interventsioon ja kodusõda 1918. a. Saksa okupatsioon Ukrainas, Baltimaal jm. Inglise dessandid Murmanskis ja Arhangelskis. Jaapani dessant Vladivostokis. Tšehhide ja slovakkide mäss. Denikin. Tsaritsõni kaitse. Maailmasõja lõpp, saksa imperialistide tagasitõmbumine, liitlaste interventsiooni süvenemine VNFSV.

20. Interventsioon ja kodusõda 1919. a. Vastupanu organiseerimine interventsioonile. Komintern. Koltšak ja tema purustamine. Judenitši purustamine. Astrahani kaitse. Denikini purustamine. Sõjakkommunism ja ülesehitustöö kodusõja aastail.

21. Interventsioon ja kodusõda 1920. a. Rahulik hingetõmme kevadel. Sõda poola panidega. Wrangelli purustamine. Kesk-Aasia ja Taga-Kaukaasia vabastamine. Jaapani interventide purustamine järgnevate aastate jooksul.

22. Võitlus rahvamajanduse taastamise eest. Raskused pärast kodusõja lõppu rahvusvahelise seisundi ja majandusliku laostumise tõttu. Gosplan ja GOELRO. Uus majanduspoliitika—nep (1921). NSV Liidu loomine 1922. a. NSVL esimene konstitutsioon 1924. a. Lenini surm ja Stalini töotusvanne.

23. Industrialiseerimine ja kolhooside loomine. Partei XIV Kongressi otsused sotsialismi ülesehitamise kohta 1925. a. NSV Liidu muutmine tööstusmaaks. Partei XV Kongressi otsus maa kollektiviseerimise kohta 1927. Maa industrialiseerimine ja kollektiviseerimine esimese viisaastaku jooksul 1928.—1932. a. Teine viisaastak 1933.—1937. a. ja selle tulemused. Stahhaanovlus. Stalini Konstitutsioon 1936. a. Kolmas viisaastak.

24. NSV Liidu võitlus rahu eest II Imperialistliku Maailmasõja keerises. Võitlus rahu eest. Lääne-Ukraina ja Lääne-Valge-Vene taasühendamine. Soome küsimus. Bessaraabia taasühendamine. Moldaavia, Leedu, Läti ja Eesti vastuvõtmine NSV Liitu.

Märkusi kava juurde.

Kavas esitatu õppimiseks või kordamiseks on loomulik kasutada järgmisi õppeaasta kestel ilmunud õpikuid:

Punktid 1—4 — Šestakov, NSV Liidu ajalugu, II vihk.

ÜK(b)P ajaloo lühikursus.

Käesolev kava arvestab:

1. Maksvat keskkooli üleminekuaja ajaloo raamkava.
2. Reaalset forsseeritult õppeaasta jooksul läbivõetud kursust keskkooli lõppklassis.
3. Eelmainitud õpikute ainejaotust.

Šestakovi piirides (punktid 1—4) on loomulik ainet teada üksik-asjadeni. Pankratova piirides tuleb peatähelepanu pöörata kavas nõutavale.

Üksikuid kavas esinevaid NSVL ajaloo mõistmiseks tarvilikke küsimusi üldajaloost on soovitav meenutada üldajaloo kursusest.

GEOGRAAFIA.

I. Üldteadmisi Maakerast.

Maa kuju, Maakera suurus, füüsiline olu, liikumine ja selle tagajärjed. Geograafilise koha määramine. Aastaajad ja kliimavöötmed. Maakera pinna kujutamine: gloobus ja kaart. Maismaa ja vee jaotus Maakeral. Maakera pinna muutused: 1) sisejõududest tingitud: maa-koore siirdused, tulemäed, maavärinad; 2) välisjõududest tingitud: temperatuuri, vee ja tuule geoloogiline tegevus. Kliimavaldkonnad ja -vöötmed. Taimkattevöötmed. Loomastik. Rahvastik.

II. Euroopa.

Ülevaade, asend ja piirid. Maapind, kliima, siseveed, taimestik, rahvastik:

Põhja-Euroopa (Soome),

Kesk-Euroopa (Saksamaa),

Lääne-Euroopa (Prantsusmaa, Inglismaa),

Lõuna-Euroopa (Itaalia).

Eespool-loetletud riike käsitleda piirides enne II Imperialistlikku Maailmasõda, ja nimelt nende looduslike olusid, rahvastikku, kultuuri, sotsiaalseid ja majanduslike olusid, jaotust rajoonidesse vastavalt looduslikele oludele ja majandusele, ja poliitilist olukorda. Linnad.

III. Nõukogude Liit.

Asend, piirid, suurus, administratiiv-poliitiline jaotus. Pinnamood, kliima, jõed ja järved, maavarad, taimestik, pinnas, loomastik, rahvastik. Lühike majandusgeograafiline ülevaade tööstusest, põllumajandusest ja transpordist.

IV. Aasia, Aafrika, Ameerika, Austraalia.

Ülevaade maailmajagude looduslikest oludest: pinnamood, kliima, siseveed, taimestik, rahvastik, maavarad. Jaotus rajoonidesse ja nende ülevaade. Poliitiline jaotus: iseseisvaid riike, impeeriumide osi, asumaid ja sõltuvuses olevaid maid. Eriti käsitleda Ameerika Ühendriike, Brasiiliat, Hiinat, Jaapanit. Nende maade rahvastik, poliitiline olukord, sotsiaalsed ja kultuurilised olud ja majanduselu. Linnad.

MATEMAATIKA.

A. Aritmeetika.

Tehted täisarvudega.

Täisarvude jaguvuse tunnused.

Arvude suurim ühistegur ja väikseim ühiskordne.

Tehted harilikkude murdudega.

Tehted kümnendmurdudega.

Protsentarvutus.

B. Algebra.

Algebraalne avaldis ja valem. Tehete järjekord ja sulud. Algebraalise avaldise numbriline väärtus.

Üksliige ja hulkliige. Hulkliikme koondamine.

Arvutamise põhiseadused: liitmise vahetuvuse (kommutatiivsuse) ja ühenduvuse (assotsiatiivsuse) seadused. Vahe liitmise seadus. Summa ja vahe lahutamise seadused. Korrutamise vahetuvuse ja ühenduvuse seadused; summa ja vahe korrutamise (distributiivsuse) seadused. Korrutise, summa ja vahe jagamise seadused.

Tehted relatiivsete arvudega.

Üksliikmete liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine ja astendamise. Hulkliikmete liitmine ja lahutamine. Hulkliikme korrutamine ja jagamine üksliikmega. Hulkliikmete korrutamine. Korrutamise abivalemid:

$$(a + b)(a - b); (a \pm b)^2; (a \pm b)^3.$$

Hulkliikme lahutamine tegureiks: teguri sulgude ette toomine, liikmete rühmitamise võtte, abivalemite rakendamine.

Avaldiste suurim ühistegur ja väikseim ühiskordne.

Algebraalne murd. Murdude taandamine, laiendamine ja ühenimelisteks teisendamine. Murdude liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine ja astendamine.

Suhe. Võrre. Võrde põhiomadus.

Arvu ruutjuure leidmine tabelite ja algoritmi abil. Irratsionaalarv. Korrutise ja jagatise juurimine.

Lineaarvõrrandi koostamine ja lahendamine. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi koostamine ja lahendamine.

Ruutvõrrandi (täieliku ja mittetäieliku) koostamine ja lahendamine. Taandatud ruutvõrrandi lahendite omadused. Ruuttrinoomi lahutamine algtegureiks. Ruutvõrrandi koostamine lahendite järgi. Lihtsamate ruutvõrrandite süsteemide koostamine ja lahendamine.

Negatiivne, nulline ja murruline astendaja. Logaritm. Korrutise, jagatise, liikme valem; summa valem.

C. Geomeetria.

Punkt, sirge, kiir, sirglõik. Nurk; nurkade liigitelu. Ringjoon; kaar. Kesknurk, tema kaar ja vastav kõõl. Nurkade ja kaarte mõõtmine. Kõrvunurgad; tippnurgad. Teljeline sümmeetria tasapinnal. Lõiku poolitav ristsirge. Nurgapoolitaja. Kolmnurga ümber ja sisse joonestatud ringjoon. Võrdhaarse kolmnurga sümmeetriatelg. Kolmnurga kahe telje summa ja vahe. Kolmnurga suurema nurga vastaskülg.

Kolmnurga neli ühtivuse lauset.

Paralleelsed sirged. Kahe paralleeli lõikumisel kolmanda sirgega tekkivate nurkade omadused. Vastavalt paralleelsete ja vastavalt ristiseisvate haaradega nurgad. Kolmnurga ja hulknurga sisenukade summa.

Rööpkülik; tema vastaskülgede, vastasnurkade ja diagonaalide omadused. Ristküliku, rombi ja ruudu diagonaalide omadused. Trapets; tema kesklõik.

Piirdenurk; tema mõõtmine. Ringjoone puutuja ja puutepunkti tõmmatud raadius. Korrapärane hulknurk; selle keskpunkt. Korrapärase kuusnurga külje pikkus.

Ruudu, ristküliku, rööpküliku, kolmnurga, trapetsi ja korrapärase hulknurga pindala.

Pythagorase lause. Täisnurkse kolmnurga kaateti, kõrguse ja kaatete projektsioonide vahelised seosed. Kahe lõigu keskmine võrdeline.

Kiirte lause. Kolmnurkade neli sarnasuse lauset. Kolmnurga sisenurga poolitaja omadus. Ringjoone lõikaja osade korrutis. Sarnased hulknurgad. Sarnaste hulknurkade pindalade suhe.

Ringjoone pikkus sisse- ja ümberjoonestatud hulknurkade ümbermõõtude piirväärtusena. Arv. Ringjoone kaare pikkus. Ringi pindala; sektori pindala. Konstruksioon-ülesanded: sümmeetrilise punkti joonestamine, sümmeetriatelje joonestamine, lõigu poolitamine, nurga poolitamine, ristsirge ehitamine, keskmise võrdelise ehitamine.

Kahe sirge vastastikune asetumine ruumis. Sirge ja tasapinna vastastikune asetumine. Nurk sirge ja tasapinna vahel. Tasapinna ristjoon. Sirge ja tasapinna ristseisu tunnus. Lõigu normaalprojektsioon.

Kahe tasapinna vastastikune asetumine. Kahetahune nurk; selle lineaarnurk. Paralleelsed tasapinnad. Kahe paralleelse tasapinna lõikumisel kolmanda tasapinnaga tekkivad sirged. Kolme tasapinna lõikesirged.

Tahkkehad: prisma, püramiid. Pöördkehad: silinder, koonus, kera. Prisma, püramiidi, silindri ja koonuse pinnalaotus ning pindala. Kera pindala.

Prisma, püramiidi, silindri, koonuse ja kera ruumala.

D. Trigonomeetria.

Teravnurga siinus, koosinus, tangens ja kootangens. Trigonomeetriliste funktsioonide ja nende logaritmid tabelid.

Täisnurkse kolmnurga lahendamine antud põhielementidel. Trigonomeetriliste funktsioonide vahelised põhiseosed:

$$\sin^2 x + \cos^2 x = 1, \tan x = \frac{\sin x}{\cos x}, \cot x = \frac{\cos x}{\sin x}, \tan x \cot x = 1.$$

Nurga mõiste üldistamine. Trigonomeetriliste funktsioonide taandamisvalemid. Negatiivse nurga trigonomeetrilised funktsioonid. Trigonomeetriliste funktsioonide graafikud; funktsioonide perioodsus.

Siinuslause. Koosinuslause. Kolmnurga pindala valem.

Kolmnurkade lahendamine siinuslause ja koosinuslause abil.

FÜÜSIKA.

A. Mehaanika.

Meetermõõdustik. Raskus ja erikaal. Raskuspunkt. Tasakaal: stabiilne, labiilne ja indiferentne.

Liikumiste liigitelu. Ühtlane liikumine; kiirus. Ühtlase liikumise valem. Mitteühtlane liikumine; keskmine kiirus ja kiirus antud hetkel. Kiirendus. Ühtlaselt kiireneva ja ühtlaselt aeglustuva liikumise valemid. Vaba langemine ja tema kiirendus. Vertikaalsuunas visatud keha liikumise valemid; kaldsuunas visatud keha liikumise tee. Liikumiste liitmine ja lahutamine.

Inerts; mass; tung. Tungide mõõtmine; dünamomeeter. Tungide liitmine ja lahutamine ühise rakenduspunkti puhul: a) kui tungid on suunatud samapidi; b) kui tungid on suunatud vastupidi; c) kui tungide suunad moodustavad nurga.

Side tungi, massi ja kiirenduse vahel. Kaalu ja massi võrdelisus.

Kaldpind. Kang. Plokk.

Tungi töö ja võimsus; nende mõõtühikud.

Ühtlane ringjooneline liikumine; kesktõmbetung. Gravitatsioon.

Energia; energia liigitelu. Energia muundumine. Energia jäävuse seadus.

B. Vedelikud ja gaasid.

Tahke, vedela ja gaasilise keha erinevused kuju, ruumala, kokkusuurutavuse ja rõhu edasiandmise poolest.

Õhu kaal. Pascal'i seadus; vesipress. Vedeliku ja õhu rõhumine. Rõhu ühik. Torricelli katse; baromeeter.

Ühendatud anumad ühe ja kahe vedeliku puhul. Archimedese seadus. Erikaalu määramine. Ujumine. Areomeeter; õhupall. Imeja ja suruja pump.

Molekulaarnähtused vedelikus ja gaasides. Kohesioon ja adhesioon. Pindpinevus. Vedeliku vaba pind anumas; kapillaarsus. Difusioon ja osmoos.

Boyle-Mariotte'i seadus. Manomeeter.

C. Soojus.

Kehade paisumine soojuse mõjul. Temperatuur; tema mõõtmine; termomeeter. Celsius'e skaala.

Tahke keha paisumine. Joon- ja ruumpaisumise koefitsiendid. Vedeliku paisumine. Vee paisumise iseärasus. Gaaside paisumine. Gay-Lussac'i seadus. Absoluutne temperatuur.

Soojushulga mõõtmine; kalor; kalorimeeter. Aine erisoojus.

Sulamine ja tahkumine. Sulamistemperatuur ja sulamissoojus.

Ruumala muutumine tahkumisel.

Aurustumine; keemine. Keemistemperatuur. Keemissoojus. Keemistemperatuuri olenevus rõhumisest. Aurutamine kinnises ja lahtises anumas. Küllastatud ja küllastamata aur. Öhu niiskus; juushügromeeter. Gaaside veeldamine ja kriitiline temperatuur.

Soojusallikad. Põletisainete kütteväärtused.

Soojuse levimine juhtivuse, konvektsiooni ja kiirgamise teel.

Aurumasin. Plahvatusmootor.

D. Hääl.

Hääle levimine ja kiirus. Võnkuv keha hääleallikana. Hääle peegeldumine; kaja; kõne- ja kuuldetoru. Grammofon.

E. Valgus.

Valgusallikad. Valguse levimine, neeldumine; varjud. Päikese- ja kuuvarjutused. Valguse levimise kiirus.

Valgusallika ja pinnavalgustuse tugevuse mõõtmine. Fotomeeter.

Peegeldumisseadused. Kujutise ehitamine tasapeeglis. Nõguspeegli valem. Kujutiste ehitamine nõguspeeglis.

Murdumise seadused. Täieline sisepeegeldumine. Murdumine prisma. Valguse lahutamine; spekter; täiendusvärvid; kehade värv. Murdumine sfäärilistes läätsedes. Lääts valem. Kujutiste ehitamine läätsedes.

Silm ja nägemine; silma kohanemisvõime (akommodatsioon); lühija kaugenägemine; prillid.

Optilised riistad: projektsiooniaparaat, fotoaparaat, luup, mikroskoop, pikksilm.

Ultrapunased ja ultravioletsed kiired. Kiirte keemiline ja soojuseline toime.

Kiirgamise olenevus temperatuurist. Spektritüübid (kiirgamis- ja neeldumisspektrid).

Kirchhoff'i absorptsiooniseadus. Päikese spekter. Fraunhoferi jooned. Spektraalanalüüs.

F. Magnetism.

Loomulik ja kunstlik magnet. Magneti poolused; nende vastastikune mõju (magnetiline induksioon). Magnetiväli ja tungjooned. Coulomb'i seadus. Maamagnetism. Deklinatsioon.

G. Elekter.

Hõõrdumiselekter. Positiivne ja negatiivne elekter; nende vastastikune mõju. Juhid ja isolaatorid. Elektroskoop. Elektrilaengu asukoht; teraviku mõju. Elektrostaatiline induksioon.

Elektrihulk; tema mõõtühikud. Coulomb'i seadus. (Elektromeeter.) Pinge ja selle mõõtühik. Elektrimahtvus. Kondensaator.

Elektrivool. Galvaani elemendid ja patarei (Daniell'i, Leclanché' kuivelement).

Elektromotoorne jõud. Voolutugevus (amper).

Voolu magnetiline toime. Oersted'i katse. Galvanomeeter.

Juhtme takistus; oom, eritakistus. Reostaat. Ohm'i seadus. Ampermeeter ja voltmeeter.

Voolu soojuseline toime. Joule'i seadus. Voolusoojuse tehniline kasutamine: Edison'i hõõglamp, Volta leeklamp. Lühiühendus; kaitsekork.

Voolu töö ja võimsus; nende ühikud.

Voolu keemiline toime. Elektrolüüs; selle tehniline kasutamine. Joonide teooria algmõistet. Faraday seadused. Ampri definitsioon elektrokeemilise ekvivalendi põhjal. Polariseerimisvool. Akumulaator.

Voolu magnetiväli; selle suund. Elektromagnet. Elektrikõlistaja; Morse'i telegraaf. Voolujuhtme liikumine magnetiväljas (vasaku käe reegel). Induktsiooni põhinähtused. Lenz'i reegel. Induktsiooninähtused poolis. Eneseinduktsioon. Alalisvoolu dünamo. Vahelduvvoolu generaator. Transformaator. Elektrienergia edasiandmine. (Vahelduvvoolu alaldamine.) Telefon ja mikrofon. (Ruhmkorff'i sädeinduktor.)

Vool hõrendatud gaasides. Katoodkiired. Röntgen'i kiired. Radioaktiivsus.

Elektromagnetilised lained. Raadio algmõistet.

KEEMIA.

1. Keemilised ja füüsikalised nähtused. Segud ja keemilised ühendid. Keemiliste reaktsioonide põhitüübid. Mõiste ekso- ja endotermilistest reaktsioonidest.

2. Lihtaine ja elemendi mõiste. Allotroopsete modifikatsioonide mõiste. Lihtainete jaotus metallideks ja metalloidideks (mittemetallideks) ning erinevusi nende rühmade omadustes.

3. Aatomid ja molekulid. Aatomkaal, molekulkaal, grammaatom, gramm-molekul ehk mol. Aine säilivuse, püsiva koostise ja kordsete proportsioonide seadused.

4. Ekvivalent. Väärisus ehk valentsus. Keemiline valem. Avogadro seadus ja selle rakendus gaasiliste ainete molekulkaalu määramisel. Keemilise reaktsiooni võrrand. Stõhhiomeetriselised arvutused keemiliste valemite ja võrrandite järgi.

5. Vesinik, selle saamine, omadused ja kasutamine. Vesinik taandajana. Vesi ja selle omadusi.

6. Lahused. Kontsentratsiooni mõiste; molaar- ja normaal-lahus. Lahustuvuse sõltuvus temperatuurist. Kristalli mõiste; kristallisatsioon.

7. Hapnik. Hapniku saamine, omadused ja kasutamine. Hingamine. Põlemine. Tähtsamaid kütteaineid. Aeglane hapendumine. Metallide roostetumine.

8. Hapendid. Alused ja happed. Kesendamine (neutralisatsioon). Indikaatori mõiste; lakmus. Soolad: neutraalsed, happelised ja aluselised. Happeanhüdriidid.

9. Halogeenid, nende tähtsamad saamisviisid ja omadused. Soolhape, selle saamine ja omadused.

10. Väävel ja selle allotroopsed modifikatsioonid. Vääveldioksiid. Vääveltrioksiid ja selle saamine vääveldioksiidi katalüütilisel hapendamisel; katalüüsi mõiste. Väävelhape, selle saamine (kontaktmenetluse järgi) ja omadused. Väävelvesinik, saamine ja omadused.

11. Lämmastik, selle esinemine looduses ja omadused. Õhk. Ammoniaak, saamine ja omadused. Salpeeterhape, saamine ja omadused. Lämmastiku ringkäik looduses.

12. Fosfor, tema allotroopsed modifikatsioonid ja omadused. Fosforhapend ja fosforhape. Fosforväetis (superfosfaat, fosforiit).

13. Süsinik ja tema allotroopsed modifikatsioonid (teemant, grafiit). Puusüsi. Adsorptsiooninähtusi söel. Söe kasutamine. Süsinikhapendid. Süsihape ja selle omadused. Metaan, etaan, etüleen ja atsetüleen. Struktuurvalemid. Etüülalkohol. Äädikhape. Eetri ja estri mõiste (etüüleeter, äädikhappe etüülester). Seep.

14. Põlevkivi ENSV suurima loodusvarana. Tähtsamaid põlevkivi saadusi.

15. Räni. Ränidioksüüd (kvarts), vesiklaas ja ränihape. Klaas.
16. Leelismetallid. Naatrium ja kaalium ning nende omadusi Seebikivi, sooda, potas, keedusool ja salpeeter.
17. Kaltsium. Lubjakivi. Lubi (kustutamata ja kustutatud). Kips. Vee kalkus.
18. Alumiinium, selle saamine ja kasutamine. Alumiiniumhapend. Maarjas. Sau. Tsement.
19. Raud, selle saamine ja omadused. Malm ja teras. Raudhapendid. Rauavitriol.
20. Elementide rühmitamise põhimõtted Mendelejevi järgi. Elementide perioodiline süsteem. Perioodid ja rühmad ning nende üldine iseloomustus. Vesiniku, naatriumi, kaaliumi, kaltsiumi, alumiiniumi, süsiniku, räni, lämmastiku, fosfori, hapniku, väävli, halogeenide ja raua asetus perioodilises süsteemis.

ENSV TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Tartu, Ülikooli 44

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI.

Tartu Riiklik Ülikool on Nõukogude Liidu vanimaid ülikoole. Ta asutamise akt kirjutati alla Rootsi kuninga Gustav Adolphi poolt 1632. a. Nürnbergi sõjalaagris. Samal aastal asus ülikool tööle Academia Gustaviana nime all. Teaduskondi oli ette nähtud neli: usu-, arsti-, õigus- ja filosoofiateaduskond. Õppejõududena töötas 16 professorit. 1656. a. katkes ülikoolis õppetegevus sõja tagajärjel; ta avati uuesti alles 1690. aastal, seekord Academia Gustaviana Carolina nime all. Suure Põhjasõja ajal evakueerus ülikool Pärnu, kus ta töötas vaid osaliselt, kuni Pärnu vallutamiseni Vene vägede poolt 1710. a. Uus ajajärk ülikooli elus algab 1802. a., kui keiser Aleksander I korraldusel ülikool avatakse uuesti Tartus. Kuigi nüüd ülikool allus vene tsaaririigi keskvoimudele, jäi ta sisult ja keelelt laialdaste autonoomsete õigustega saksa ülikooliks. 1850. aastal suureneb teaduskondade arv. Filosoofiateaduskond jaguneb nüüd matemaatika-loodusteaduskonnaks ja filosoofiateaduskonnaks. Aleksander III venestuspoliitika piirimaadel mõjutas Tartu ülikooli korraldust. 1889. a. kärbiti ülikooli autonoomseid õigusi ja õppekeeleks saab saksa keele asemel vene keel. Ülikool ise aga oli vahepeal tugevasti kasvanud. Selle perioodi lõpuks (1915) oli üliõpilaste arv 2753, töötas 59 professorit, 31 dotsenti ja 64 abiõppejõudu.

1918. a. saksa okupatsiooni päevil evakueeriti ülikool sõja eest Nižni-Novgorodi (Gorki) ja Voroneži. Saksa okupandid püüdsid ülikooli uuesti tööle rakendada saksa ülikoolina, kuid see ebaõnnestus. Kodanliku eesti vabariigi valitsuse poolt avati ülikool uuesti 1919. aastal eesti ülikoolina, kus küll eesti õppejõudude puuduse tõttu kaua aega suur osa loenguid peeti vene ja saksa keeles. 1940. a., pärast nõukogude võimu kehtestamist Eestis, sai ülikool nimetuse ENSV Tartu Riiklik Ülikool. Ülikoolis algas ümberkorraldustöö, et välja arendada vajalikul kõrgusel seisvat nõukogude ülikooli, mis võimaldaks anda kõrgemat haridust ka neile, kes seni kõrgete õppemaksude ja piiratud arvu stipendiumide tõttu pidid loobuma kõrgemast haridusest. 1941. a. katkestasid saksa okupandid alustatud töö. Nad

hävitasid ja laostasid ülikooli õppeasutused, vallandasid ja hävitasid õppejõude. Ainult maa kiire vabastamine Punaarmee poolt päästis ülikooli lõplikust hävingust. Kohe peale Tartu vabastamist okupantidest algas ülikooli taastamine ja ta avati uuesti 17. oktoobril 1944. a.

Õppeaeg Tartu Riiklikus Ülikoolis on neli kuni kuus aastat, olenevalt valitud alast. Õppetöö on jaotatud kursusteks (aastateks) ja semestriteks. Õppealade jaotus teaduskondade, osakondade ja erialade järgi ühes lõpetajate kvalifikatsiooniga (kutsenimetusega) on näidatud juuresolevas tabelis.

	Teaduskond	Osakond	Eriala	Kvalifikatsioon
1.	Õigusteaduskond			jurist (kohtu, prokuratuuri, notariaadi, advokatuuri ja konsultatsiooni alal)
2.	Arstiteaduskond	arstiteaduse stomatoloogia farmaatsia		arst eriarst-stomatoloog farmatseut
3.	Matemaatika- loodusteaduskond	matemaatiliste teaduste	astronoomia matemaatika mehaanika	matemaatik
			füüsika geofüüsika	füüsik
		bioloogia	botaanika zooloogia	loodusteadlane
		geograafia- geoloogia	geograafia geoloogia	geograaf geoloog
4.	Ajaloo-keeleteaduskond	ajaloo	ajalugu kunstiajalugu arheoloogia bibliograafia	ajaloolane
		keeleteaduse	klassiline filoloogia vene keel ja kirjandus balti filoloogia inglise filoloogia saksa filoloogia	

	Teaduskond	Osakond	Eriala	Kvalifikatsioon
			romaani filoloogia eesti keel läänemere-soome keeled soome-ugri keeled kirjandus rahvaluule	keeleteadlane
5.	Loomaarsti-teaduskond			loomaarst
6.	Põllumajandusteaduskond	agronoomia metsa		agronoom metsateadlane
7.	Kehakultuuri-teaduskond			kõrgema haridusega kehakultuuri-õpetajad ja kehakultuuri-juhid spordikomiteedes ja spordiühingutes

ÕIGUSTEADUSKOND.

Marksistlik õpetus sotsialistlikust riigist ja õigusest asetab riigi ja õiguse tähtsamate vahendite hulka võitluses sotsialistliku ülesehitamise ja kommunismi täieliku teostamise eest. Sellele vastavalt on NSV Liidu ülikoolide õigusteaduskondade ülesandeks ette valmistada kõrgema juriidilise haridusega kaadreid, kes varustatuna Marxi-Engelsi-Lenini-Štalini teooriaga oleksid suutelised õigesti käsitama sotsialistliku riigi ühiskondlike põhifunktsioonide pärast ka sotsialistliku õiguse norme. See on ka Tartu R. Ülikooli Õigusteaduskonna suur ja vastutusrikas ülesanne.

Kehtiva õppeplaani kohaselt kestab õigusteaduslik studium 8 semestrit, s. o. neli aastat, jagunedes neljaks kursuseks. Edasipääs ühelt kursuselt järgnevale eeldab arvestuste ja eksamite sooritamist vastaval kursusel õpetatud distsipliinides. Oma sisult on õigusteaduskonnas õpetatavad ained eristatavad üld- ja erialalisteks distsipliinideks, kusjuures rõhuva enamiku moodustavate kõigile õigusteaduskonna üliõpilastele obligatoorsete distsipliinide kõrval näeb õppeplan ette ka rea fakultatiivseid.

Nõukogude juristi ettevalmistamine ei seisa kehtiva või kehtinud õiguse pinnapealse, formaalse käsitlemisoskuse õpetamises. Andes põhjalikke teadmisi sotsialistlikust õigusest, viib ta õppijad ühtlasi ühiskondlik-poliitilise elu ja selle arengu sügavale marksistlikule mõistmisele, riigi ja õiguse kui ühiskondlike nähtuste, kui klassivastuolude ja -võitluse tulemuste ja vahendite tunnetusele; ta annab mitte ainult põhjalikke teadmisi nõukogude sotsialistlikust riigist ja õigusest, vaid näitab ühtlasi nende põhilistele erinevustele välisriikidest ja neis kehtivast õigusest.

Seetõttu omavad juristide ettevalmistuses põhjanevat tähtsust ülddistsipliinidest marksismi-leninismi alused, mida alates esimesest semestrist õpetatakse nelja semestri jooksul, ja poliitiline ökonomia, mille õpetamine õigusteaduse üliõpilastele toimub samuti nelja semestri vältel. Õigusteadusliku studiumi aluste avardamisele aitavad kaasa veel teised ülddistsipliinid, nagu psühholoogia, loogika, statistika jne.

Erialaaliste ainete osas esineb esimesel semestril põhianena riigi- ja õigusteooria, mille ülesandeks on varustada õigusteaduse üliõpilast ta eriala põhialustega — marksistliku õpetusega riigist ja õigusest. Suur osatähtsus nõukogude juristi ettevalmistuses on riigi ja õiguse ajaloolisel käsitlel. Üldine riigi ja õiguse ajalugu ning NSV Liidu riigi ja õiguse ajalugu on ained, milledega, paralleelselt teiste esimese kursuse aineteaga, algab juristi studium ja millede ülesandeks on anda ajaloolise materialismi baasil üksikasjaline pilt riigi ja õiguse tekkimisest ning arengust.

Olles esimesel kursusel teadmisi omandanud õigusteadusliku studiumi olulisimais põhiaineis, tutvub õigusteaduse üliõpilane järgnevatel kursustel juba nõukogude õiguse erialasid käsitlevate distsipliinidega, nagu õigusteadusliku studiumi raames kesket ja põhjanevat tähtsust omava NSV Liidu riigiõigusega, edasi haldus- ja kriminaal-, finants-, tsiviil-, kriminaal-, protsessi-, tsiviilprotsessi-, töö-, kolhoosi-, agraarõigusega jne., ning nende kõrval ka rea õigusaladega välisriikide õigusest.

Tähtsat kohta nõukogude juristi ettevalmistamises omab teooria ja praktika ühendamise oskuse arendamine. Seepärast on selliste õpettöövormide kõrval, nagu loengud, konsultatsioonid, seminarid ja iseseisev töötamine, antud suur erikaal praktilistele töödele ja menetluspraktikale. Praktilised tööd, mille eriülesandeks on teadmiste tegeliku rakendamise oskuse arendamine, korraldatakse ülikoolis vasta-

vate, eeskätt juristi praktikas esikohal seisvate distsipliinide, nagu kriminaalõiguse, -protsessi, tsiviilõiguse, -protsessi, haldusõiguse jt. õpetamise raamides. Menetluspraktika toimub väljaspool ülikooli — kohtuis, prokuratuuris, advokatuuris, notariaadis, Kohtu Rahvakomissariaadis, piirdudes nelja, juristi praktikas tähtsama distsipliiniga — kriminaalõiguse, -protsessi, tsiviilõiguse ja -protsessiga. Menetluspraktikas tutvub üliõpilane tegelikult vastavate asutuste kõigi menetlusfaasidega, seejuures mitte passiivse jälgijana, vaid pidevalt juhendatud aktiivse osavõtjana tööst. Nii omandab noor jurist juba üliõpilasena oskuse teooria sidumiseks praktikaga, omandab teataval määral oskust ja vilumust praktiliste ülesannete täitmiseks. Selt seisukohalt on mitte väike tähtsus ka selliste distsipliinide obligatoorsusel nagu kriminalistika, raamatupidamise alused, kohtumeditsiin ja kohtupsühhiaatria.

Nagu ülalesitatust nähtub, on õigusteaduslik stuudium oma profiililt avar, andes õppijale teadmisi õiguskorrast, eriti aga NSV Liidu õiguskorrast kui konstruktiivsest tervikust. Sellele oma ulatuslikumas osas avaraprofiilsele ettevalmistusele lisandub stuudiumi lõppfaasis, kahel viimasel semestril, spetsialiseerumine üliõpilase poolt valitaval kitsamal erialal. Spetsialiseerumine on võimalik kas tsiviil-, kriminaal- või riigiõiguse alal. Huvikohast teadmiste süvendamist õigusteaduslikel erialadel võimaldavad ka õppeplaanis ettenähtud fakultatiivsed distsipliinid, nagu elamu-, veondus-, pangandusõigus jt.

Õppetöö tegelik teostamine toimub kateedrite kaudu, mida on õigusteaduskonnas kuus: riigi ja õiguse teooria ning ajaloo kateeder, riigi ja rahvusvahelise õiguse kateeder, haldusõiguse kateeder, tsiviil- ja agraarõiguse kateeder, kriminaalõiguse kateeder ja kohtuõiguse kateeder.

Kateedreid õppetöö alal abistavaiks asutusteks on kabinetid. Neis toimub praktiliste tööde ja seminaride korraldamine, üliõpilaste ja aspirantide konsulteerimine, üliõpilaste ja aspirantide iseseisev töötamine. Selleks on kabinetid varustatud vajaliku kirjanduse, õpperaamatute, koodeksite ja muude õppevahenditega.

Õigusteaduskonna stuudiumi lõpetanuks tunnistamise eelduseks on riigieksami õiendamine.

Õigusteaduskonna lõpetanud juristid võivad asuda tööle järgmistel aladel:

- 1) kohtu alal kohtunikuna, inspektorina, konsultandina jne.;

2) prokuratuuri alal prokurörina, prokuröri asetäitjana, prokuröri abina, uurijana;

3) arbitraaži, s. o. riiklike asutuste, ettevõtete ja ühiskondlike organisatsioonide vahel esinevate varanduslike vaidluste lahendamise alal;

4) notariaadi alal;

5) advokatuuri alal;

6) konsultatsiooni alal — riiklike asutuste ja ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide ja ettevõtete juriskonsultidena.

7) administratsiooni alal — riiklike asutuste ja ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide ja ettevõtete juhtivate töötajatena juriidilisel alal.

Üliõpilasi, kes on stuudiumi lõpetanud väga edukalt ja avaldanud võimeid teaduslikuks uurimistööks, võidakse jätta kateedrite juurde aspirantidena ettevalmistumiseks teaduslik-pedagoogilisele tööle.

TRÜ süsteemis on õigusteaduskond neid teaduskondi, milles õppetöö toimub nii statsionaarselt kui mittestatsionaarselt.

ARSTITEADUSKOND.

I. Arstiteaduse-osakond.

TRÜ Arstiteaduskonnas on kolm osakonda: arstiteaduse-, stomatoloogia- ja farmaatsia-osakond. Esimene vastab NSV Liidu Kõrgemate Meditsiiniliste Instituutide Raviteaduskonnale, mille kõrval on mõned meditsiinilistes instituutides veel eriteadlasi arste-pediaatreid (lastearste) ja tervishoiuarste ettevalmistavad teaduskonnad. Viimased kaks osakonda puuduvad Eesti NSV Tartu Riiklikus Ülikoolis, sest et selle arstiteaduskonna arstiteaduse-osakonna õppetööplaan vastab raviteaduskonna omale.

Raviteaduskonna lõpetanud arst leiab enese ees laia tegevusvälja haiguste ravimise ja ärahoide alal. Ta saab töötada haiglas, polikliinikus, ambulantsis, teostada kodust arstiabi jne. Ta ees seisab ka suur ülesanne kanda tervishoidlikku kultuuri laiaesse töötava rahva kihtidesse.

Arste, kes on lõpetanud ülikooli „väga heade“ tagajärgedega, võidakse jätta ülikooli juurde aspirantuurile, kus nad edaspidiseks õppe-

ja teaduslikuks tegevuseks ette valmistuvad. Samuti võivad aspirantuurile saada arstid, kes on töötanud praktilisel arstiteaduse alal 3 aastat väljaspool ülikooli.

Kuigi TRÜ Arstiteaduskonnas puuduvad eriosakonnad pediaatria ja tervishoiu alal, saavad üliõpilased üldise ettevalmistuse ka neil aladel.

Emade- ja lastekaitse saavad Nõukogudemaal erilise hoole ja tähelepanu osaliseks. Eriliselt on hoolitsetud laste eest, alates imikueast kuni täiskasvu-eani, ravi kui ka haiguste ärahoides suhtes, millised ülesanded vajavad suuri lastearstide kaadreid. Avarad töötamisvõimalused seisavad seepärast siin TRÜ Arstiteaduskonna lõpetanud arstide ees. Saanud ülikoolis üldise ettevalmistuse tegevuseks igal arstiteaduse alal, võib lõpetanu saada eriteadlaseks-lastearstiks, tegutsedes sellel alal peale ülikooli lõpetamist. Arst-pediaater võib töötada lastehaiguste ravimise alal haiglais, kliinikuis, polikliinikuis, ambulantsides. Ta saab tõhusalt kaasa aidata lapse haiguste ärahoidmisel ning lapse organismi tervendamisel ning karastamisel.

Suureks NSV Liidu arstiteaduse ülesandeks on parandada tervishoiulisi tööttingimusi, tõsta töötajate tervislikku seisukorda, igapidi ära hoida haiguste tekkimist. Ka selles suhtes seisavad TRÜ lõpetanud arstide ees laiad töötamisvõimalused. Sellel alal tegutsevate arstide põhiliseks ülesandeks on korraldada tervishoidu maal ja linnas, suunates oma tegevust peamiselt haiguste ärahoidmisele. Töötades arstina-epidemioloogina organiseerib ta võitlust nakkushaiguste vastu, kõrvaldades nende tekkimise võimalusi ning likvideerides nakkushaiguste koldeid, kusjuures ta selleks otstarbeks tarvilikud sundmäärused teostab kohalikkude nõukogude võimude abil.

Linna sanitaararst hoolitseb tervishoiutingimuste parandamise eest linnas, võttes tarvitusele vastavaid abinõusid elamutes, vees, õhus jne. tekkida võivate tervist kahjustavate tegurite vastu. Arsti-eriteadlase töö toiduainete hügieeni alal omab otsustavat tähtsust võitluses toiduainetega edasiantavate seedeorganite-haiguste kui ka ebaratsionaalse toitlustamise tagajärgede vastu.

Tööhügieeni alal töötav arst-eriteadlane võitleb tööstuste, kaevanduste jne. tervishoiutingimuste parandamise eest. Kooliarst hoolitseb haiguste tekkimise vältimise eest kooliskäivate laste seas.

Raviarstina TRÜ Arstiteaduskonna lõpetanud võivad peale töötamist arstina saada eriteadlasteks sise-, naiste-, haava-, närvi-, vaimu-, kõrva-, silma-, lastehaiguste, röntgenoloogia jne. alal.

Õppimine TRÜ Ärstiteaduskonnas kestab 6 aastat. Kahe esimese aasta jooksul saab üliõpilane üldteoreetilise ettevalmistuse, mis moodustab põhialuse tema arstiteaduslikule haridusele. Ta õpib selle aja vältel keemiat, füüsikat, üldbioloogiat, anatoomiat, makroskoopilist ja mikroskoopilist füsioloogiat ja bioloogilist keemiat, ta alustab ka mikrobioloogia õppimist. Kahe esimese õppeaasta kestel võetakse veel läbi üldülikoolilised õppeained — marksismi-leninismi põhialused, üks võõrkeel ja sõjaväelised ained. Kolmandal kursusel tutvub üliõpilane juba haiges organismis aset leidvate patoloogiliste protsesside olemusega, meetoditega nende äratundmiseks ning ravimite toimega. Kõigi teadusharudega tutvumine teostub nii loengute kui ka praktiliste tööde kaudu. Neljandal kursusel õpetatakse tervishoidu ühes kooli-, töö-, sõjahügieeni ning üldepidemioloogiaga ja sotsiaalhügieeni.

Neljandal ja viiendal kursusel võetakse läbi kõik kliinilised ained, neljandal õppeaastal ka kohtu-arstiteadus. Kuues õppeaasta on puhtpraktiline, kus üliõpilased kolme nädalatunni ulatuses kuulavad poli-kliinilisi loenguid ja sooritavad oma õppepraktika kõigis tähtsamais kliinikuis.

Üleminekul ühelt kursuselt teisele on tarvilik õiendada kõik eelmise kursuse praktilised tööd ja sooritada vastavad kursuse-eksamid. Peale töötamist ülikooli kliinikutes neljanda ja viienda õppeaasta vältel teevad arstiteaduse üliõpilased läbi veel kolmandale, neljandale ja viiendale õppeaastale järgneva kahe suvekuu jooksul menetluspraktika haiglates, väljaspool ülikooli.

Peale kuueaastase kursuse läbitegemist ja riigieksami õiendamist omandab üliõpilane arstikutse, olles kvalifitseeritud siirduma ühele või teisele tegevusväljale arstiteaduse alal, kus ta leiab enda ees avaraid võimalusi oma teadmiste rakendamiseks.

2. Stomatoloogia-osakond.

TRÜ Ärstiteaduskonna Stomatoloogia-osakonna ülesandeks on ette valmistada kõrge kvalifikatsiooniga suu-, hamba- ja lõualuuhaguste eriteadlasi arste-stomatolooge. Kujunedes viimaste aastakümnete vältel omaette meditsiiniliseks distsipliiniks ja arenedes kitsast, ainult hambaraviga tegelevast hambaarsti erialast avaraks arsti-stomatoloogi tegevusalaks, hõlmab stomatoloogia kõiki suuõnelundite, nende lähema ümbruse ja lõualuuhagusi. Stomatoloogia

omandamine nõuab sama üldbioloogilist ja üldmeditsiinilist ettevalmistamist nagu iga teinegi meditsiiniline eriala. Peale erialalise oskuse stomatoloogias peab arst-stomatoloog tundma kõiki meditsiinilisi uurimismeetodeid ja saama küllaldase ettevalmistuse kliinilises aineis, mis on vajalikud suuõõnes toimuvate patoloogiliste protsesside äratundmiseks ja neist tingitud kogu organismi talitlushäirete õigeks hindamiseks. Niisugust eriteadlast arsti-stomatoloogi valmistab ette TRÜ Arstiteaduskonna Stomatoloogia-osakond, neil põhimõtteil on koostatud stomatoloogia-osakonna õppeplan ja programmid ja need vastavad NSV Liidu kõrgemate meditsiiniliste õppeasutuste stomatoloogia-instituutide õppeplanile ja õppeprogrammidele.

Suure Oktoobrirevolutsiooni murrangu tagajärjel lülitati juba 1918.—1920. aastatel hambaarstiline abi laialdastele töötajate hulkadele üldisesse rahvatervishoiu süsteemi. Praegu töötab laialdane võrk riiklike stomatoloogilisi ambulatooriume ja on asutatud hulgaliselt stomatoloogilisi kliinikuid statsionaarseile suu-, hamba- ja lõualuuhaiigeile. On organiseeritud stomatoloogilised polikliinikud iseseisvate asutustena ja üldiste polikliinikute osakondadena. On loodud kooli-profülaktilised stomatoloogilised polikliinikud ja koolide juurde stomatoloogilised kabinetid, millede kaudu on läbi viidud plaanikindel ja süstemaatiline koolilaste hammaste ravi. Stomatoloogilise abi kättesaadavaks tegemiseks on asutatud käitiste ja vabrikute juurde stomatoloogilised kabinetid. Vastavad ambulatooriumid ja punktid on asutatud küladesse, kus varematal aegadel stomatoloogiline abi täiesti puudus, ja samuti igasse tööstuslikku ja kolhoosikeskusse.

Stomatoloogilise abi korraldamisega kogu rahvale ja stomatoloogiliste raviprofülaktiliste asutuste arvu pideva tõusuga seoses osutus rahvatervishoiu organite üheks tähtsamaks ülesandeks stomatoloogiliste kaadrite ettevalmistamine vastavalt töötavate hulkade vajadustele. Selleks otstarbeks on loodud NSV Liidus kõrgemad meditsiinilised õppeasutused — stomatoloogilised instituudid, mis valmistavad ette arste-stomatolooge. ENSV-s on asutatud arstiteaduskonna juurde stomatoloogia-osakond, mis on võtnud endale kõnealuste kaadrite ettevalmistamise.

Õppeaeg TRÜ Arstiteaduskonna Stomatoloogia-osakonnas kestab 4 aastat. Kahel esimesel õppeaastal toimub õppetegevus üldmeditsiinilises aineis stomatoloogia-osakonnas koos arstiteaduse-osakonnaga samas ulatuses ja sama tundide arvuga, peale mõne üksiku erandi.

Näit. histoloogia ja embrüoloogia erikursuse asemel loetakse stomatoloogia-osakonnas hambasüsteemi histoloogiat ja embrüoloogiat, mida kuulavad ainult stomatoloogia-osakonna üliõpilased. Kolmandal õppeaastal, s. o. 5. ja 6. semestril esinevad stomatoloogia-osakonna õppeplaanis patoloogiline füsioloogia ja kliinilisest aineist sisehaiguste propeedeutika ning üldkirurgia desmurgiaga sama ulatuse ja sama tundide arvuga kui arstiteaduse-osakonnas. Osa aineid, nagu patoloogiline anatoomia, farmakoloogia, närvihaigused ja vaimuhaigused, võetakse läbi vähemas ulatuses, kui see on ette nähtud arstiteaduse-osakonnas. Neljandal õppeaastal on õppeplaanis kliinilised ained, nagu teaduskonna sisekliinik, kõrva-, nina-, kurguhaigused, silmahaigused, naha- ja suguhaigused, nakkushaigused, lastehaigused ja välikirurgia. Poliitilised õppeained võetakse stomatoloogia-osakonnas läbi samas ulatuses ja sama tundide arvuga kui arstiteaduse-osakonnas.

Õppetegevus stomatoloogia-osakonna eriaineis toimub kolme stomatoloogia kateedri kaudu: terapeutilise, kirurgilise ja ortopeedilise stomatoloogia kateeder. Terapeutilise stomatoloogia õpetamine algab juba 5. semestril loengute ja praktiliste töödega hambafantoomidel. 6. semestril töötavad üliõpilased juba haigeil terapeutilises stomatoloogias, sooritades sellega õppeplaanis ettenähtud praktikumi. Praktikumid stomatoloogilisis aineis toimuvad stomatoloogilise ambulatooriumi haigematerjalil, missugune ambulatoorium on määratud stomatoloogiliseks õppebaasiks. Kirurgilise stomatoloogia kateeder käsitleb kõiki suuõõnes ja lõualuudes esinevaid kirurgilisi haigusi ja üliõpilased sooritavad kirurgilise stomatoloogia praktikumi esialgu koolnuil ja hiljem stomatoloogilise ambulatooriumi haigematerjalil kateedri õppejõudude juhatusel ja kontrollimisel. Kirurgilise stomatoloogia kateeder õpetab ka stomatoloogilist röntgenoloogiat, milles käsitletakse suu-, hamba- ja lõualuuhäiguste röntgendiagnostikat ja röntgenitehnikat. Ortopeedilises stomatoloogias võetakse läbi hammaste ja lõualuude proteetika. Üliõpilased sooritavad hambatehniliste tööde praktikumi fantoomidel ja hiljem töötavad ortopeedilise stomatoloogia alal stomatoloogilises ambulatooriumis. Viimasel õppeaastal, s. o. 7. ja 8. semestril töötavad üliõpilased kõigis stomatoloogilisis aineis stomatoloogilises ambulatooriumis ja viimasel semestril kuni 5 tundi päevas, valmistades end sellega ette tulevase eriteadlase arsti-stomatoloogi kutsele. Pikemaajaline ambulatooriumis töötamine on vajalik selleks, et üliõpilane stomatoloogia-osakonna lõpetamisel ja riigieksamite soorita-

misel oleks valmis ellu astuma kvalifitseeritud eriteadlasena — arstina-stomatoloogina ja asuma neile hulgalistele kohtadele, kuhu vajatakse arste-stomatolooge.

Vajadus eriarstide-stomatoloogide järele on alati suurem kui ühegi teise meditsiinilise eriala arstide järele. Tulevase arsti-stomatoloogi ees avaneb laialdane tegevusväli. Eesti NSV koolides, käitistes, vabrikutes ja tööstuslikes keskustes pole stomatoloogiline abi küllaldane või puudub täiesti. Äärmiselt terav vajadus stomatoloogilise abi järele on meie maaelanikkonnal. Kõik need arvukad kohad ootavad tulevasi eriteadlasi — arste-stomatolooge. Kuid ka arste-stomatolooge ootab vaimustav perspektiiv: varustatult teadmiste ja kogemustega asuda energiliselt teostama suu-, hamba- ja lõualuuhaiguste profülaksi ja profülaktilist ravi, millega on võimalik vabastada kogu ENSV töötajaskond neist organismi laostavaist haigustest.

3. Farmaatsia-osakond.

ENSV TRÜ Arstiteaduskonna Farmaatsia-osakond valmistab ette kõrgema spetsiaalharidusega farmatseute, kes asuvad vastutavaile ja eriharidust eeldavaile kohtadele apteegitöö alal. Edasi valmistab farmaatsia-osakond ette eriteadlasi keemilis-farmatseutiliste laboratooriumide ja tööstuste teaduslikkude ja juhtivate kaadrite tarvis, annab oskuse kohtukeemilise ekspertiisi toimetamiseks ja erialalised teadmised, mis teevad neile kursuse lõpetamisel võimalikuks asuda vahetult teaduslikku uurimistöösse kõigil farmatseutilistel distsipliinidel.

Farmatseutilise eriharidusega kaadrid on hädatarvilikud, arvestades seda suurt tähelepanu, mida NSV Liit omistab rahvatervishoiu taseme tõstmisele. NSV Liidus seisab arstiabi kogu rahva teenistuses, mistõttu ka farmatseutiliste kaadrite poolt tehtavale tööle on asetatud suured ja vastutusrikkad ülesanded. Teadusliku eriharidusega kaadrid peavad vastutama apteekides ja keemilis-farmatseutilistes laboratooriumides ja tööstustes tehtava töö ja ravimite produktsiooni teadusliku täpsuse, valmistamisviisi otstarbekohasuse ja sihitäitvuse eest. Puht-teaduslikud, otsesesse uurimistegevusse rakendatud kaadrid on tarvilikud selleks, et meie teadmised tuntud ravimite kohta avarduksid ja et võidaks tarvitusele võtta uusi, otstarbekohasemaid ravimeid rahvatervishoiu huvides. NSV Liit ei tohi nii olulisel alal kuidagi

sõltuv olla teda ümbritsevaist kapitalistlikest maadest, vaid peab ise leidma vahendeid ja teid, et täielikult rahuldada oma maa tarbeid. Selleks on tarvis põhjalikult tundma õppida kõiki meie suurel kodumaal leiduvaid ravimitena või ravimite koostusainetena tarvitamiseksõlblikke varasid. Nendest varadest tuleb esijoones nimetada mujal täiesti tundmatuid ja ainult NSV Liidu teadlaste poolt uurima hakatud väga rohkeid ravimitaimi, mis kasvavad meie riigi piirides. Juba palju aastaid on sel hiiglaslikul alal uuritud, kuid enne on vaja veel määratult teadusliku töö pingutust, et nende juba avastatud või veel isegi avastamata täiesti kõlblikkude droogide teadusliku tundmise põhjalikus jõuaks samalegi tasemele, kui on meie teadmised vanade, sagedasti juba aastasadu kasutamisel olnud ja seetõttu põhjalikult läbiuuritud droogide kohta. Äga et ka farmakoterapias mõõdapääsmatute sünteetiliste ravimite alal absoluutselt sõltumatu olla välismaisest ravimite tootmisest, selleks peavad Nõukogude Liidu teadlased leidma vahendeid mõningategi üldtarvitatavate ravimite asendamiseks ravimitega, mis oma koostusainete tõttu on omal maal valmistatavad.

Kohtukeemiline ekspertiis on mõõdapääsematu mitmesuguste, sageli väga keeruliste kuritegude kindlakstegemisel ja on tõhusaks abiks süütegude üle otsustamisel.

Nendeks laialdasteks ning vastutusrikasteks ülesanneteks vajalikkude teadmiste ja oskuste omandamiseks on ette nähtud õppeaeg kestusega 4 õppeaastat, kokku 8 semestrit. Selle aja jooksul omandatakse teoreetilised teadmised kõigist vajalikest abi- ja eeldusdistsipliinidest, näiteks botaanikast, keemiast, füüsikast jne.; farmatseutilistest eridistsipliinidest loengute abil ja praktilised oskused ning töövilumus vastavate harjutuste ja praktikumidega. Erialalistest ainetest õpivad üliõpilased tundma farmakognoosiat, ravimite tehnoloogiat ja galeeniliste preparaate valmistamist, farmatseutilist keemiat spetsiaalse analüüsi ja sünteesiga, farmaatsia-ala organiseerimist, kohtukeemiat ja sõjalis-sanitaarseid teadusi. Seejuures toimub ka üliõpilaste kommunistlik kasvatus, mille kaudu nad jõuavad oma ülesannete täpse täitmise ja vastutuse suuruse äratundmisele.

Kirjeldatud ülesannete tarvis sel viisil ettevalmistatud farmatseudid leiavad sotsialistlikus riigis rakendamist kõige laiemas ulatuses. Nad on juhtivateks tööjõududeks apteekides apteegijuhatajatena ja muude iseseisvate ametite täitjatena apteegipraktikas ja muudes farmatseutilistes asutustes, laboratooriumides ja tööstustes. Nad võivad olla kont-

roll-analüütiliste ja galeeniliste laboratooriumide juhatajad, täita farmatseutiliste inspektorite ameteid tervishoiu-organite ja Apteegi Peavalitsuse juures, olla vastutavaiks kohtukeemilisteks ekspertideks ja pärast erilist ettevalmistust õppetöö juhatajaiks farmatseutilistes ja meditsiinilistes kesk- ja kõrgemates koolides. Teaduslikku uurimistööd saab eriharidusega farmatseut teostada vastavates laboratooriumides uute keemiliste ravimite sünteesimisel ja tootmisel või uute, ratsionaalsemate ravimivormide leiutamisel. Peale selle on olemas võimalus osa võtta ääretult suure tähtsusega ekspeditsioonidest, mida korraldatakse NSV Liidu territooriumi mitmesugustesse osadesse, et järjest leida uusi ravimitaimi, mis oleksid farmatseutilises praksises kasutamiskõlblikud.

Farmaatsia-osakonna lõpetanul on võimalus pärast vastavates määrustes ettenähtud eksamite sooritamist ja tööde esitamist nende avalikul kaitsmisel omandada teaduste kandidaadi ja doktorikraad.

AJALOO-KEELETEADUSKOND.

1. Teaduskonna üldine struktuur.

Tartu Riikliku Ülikooli Ajaloo-Keeleteaduskond valmistab ette kvalifitseeritud eriteadlasi ajalooteaduse, arhiivinduse, kunstiajaloo, arheoloogia, etnograafia, bibliograafia, klassilise filoloogia, vene keele ja kirjanduse, slaavi-balti filoloogia, inglise, saksa ja romaani filoloogia, eesti keele, eesti kirjanduse, läänemere-soome keelte, soome-ugri keelte ja rahvaluule alal.

Teaduskond jaguneb: ajaloo-osakonnaks (üldise ajaloo, NSVL rahvaste ajaloo, Eesti ajaloo, eesti ja üldise kunsti ajaloo, eesti ja üldise arheoloogia, pedagoogika ajaloo, loogika ja psühholoogia, pedagoogika ja meetodika ning bibliograafia kateedriga) ja keeleteaduse-osakonnaks (klassilise filoloogia, slaavi ja balti filoloogia, Lääne-Euroopa rahvaste filoloogiate, kirjanduse, eesti keele ja soome-ugri keelte ja rahvaluule kateedriga).

Õppeaeg teaduskonnas kestab 4 aastat ja jaguneb 4 kursuseks, kuna iga kursus jaguneb omakorda 2 semestriks.

Kõik ajaloo-keeleteaduskonna üliõpilased õpivad üldainetena marksismi-leninismi aluseid, poliitilist ökonoomiat, dialektilist ja ajaloolist materialismi, sõjalist ettevalmistust, loogikat, psühholoogiat

ja pedagoogikat, vene keelt, valiku järgi kas saksa, inglise või prantsuse keelt, siis ladina keelt, sissejuhatust keeleteadusse, NSVL rahvaste ajalugu ja bibliograafiat. Üldained langevad enamasti esimestele kursustele. Ühtlasi kuulavad kõik kirjanduseõpetuse metoodikat ja õiendavad vastava pedagoogilise praktika koolides.

Rööbiti üldainete omandamisega algab ühtlasi valitud ala kursuste kuulamine. Alates III kursusest valivad üliõpilased endile oma ala piirides mingi kitsama eriharu, et selles süvendatult töötada. Üldkursustele valitud aineis lisanduvad nüüd erikursused, eriseminarid ja mõnel alal õppepraktika väljaspool otsesest ülikoolitööd. Erikursuste ülesandeks on anda süvendatud käsitlust selliste probleemide kohta, mida on üldkursustes saadud vaid üldjooneliselt käsitleda, mis aga siiski väärivad põhjalikumat tundmaõppimist. Nende kaudu viiakse teatava eriharu õppijad otsesemasse kontakti teadusliku uurimistöö meetoditega ja eriprobleemidega. Seesama kehtib ka eriseminaride kohta, milledest aktiivselt osa võttes üliõpilased omandavad vilumuse iseseisvaks teaduslikuks töötamiseks oma erialal ja harjuvad kasutama selleks vastavat algallikalist ainet. Õppepraktika ülesandeks on arendada ja süvendada üliõpilastes võimeid teatavate oma erialaga seotud tegelikkude ülesannete lahendamiseks otseses kokkupuutes vastava praktilise tegevusega (näit. muuseumi- ja arhiivitöös, kaevamistel, eesti keele murdesugemete kogumisel jne.). Sunduslike ainete kõrval kuulavad ajaloo-keeleteaduskonna üliõpilased alade ja eriharude järgi ühtlasi fakultatiivseid aineid, mida ühel või teisel põhjusel ei ole saadud sunduslikuks teha kogu vastava ala üliõpilastele, mis aga võivad laiendada nende silmaringi teatavate probleemide ja eriainetes suhtes. Kõik see soodustab neile üldise ja erihariduse põhjalikku omandamist ja võimaldab arendada võimeid iseseisvaks tööks.

IV kursusel kirjutavad üliõpilased diplomitöö ja õiendavad kursuste lõpul riigieksamid, milleks on diplomitöö kaitsmise kõrval marksism-leninismi alused ja mõni valitud ala peaaine. Seejärel siirdub suur osa ajaloo-keeleteaduskonna lõpetajaid pedagoogilisele tegevusele õpetajatena keskkoolides. Ajaloo-osakonna lõpetajad leiavad sobivaid võimalusi omandatud teadmiste ja kogemuste rakendamiseks ja edasiarendamiseks muuseumides, arhiivides ja raamatukogudes juhul, kui nad on omandanud muuseumitöölise, arhivaari või bibliograafi kutse. Keeleteaduse osakonna lõpetajad võivad samuti asuda bibliograafidena raamatukogudesse töötama, või jälle leiavad tööd korrektoritena, keeleliste toime-

tajatena, kirjandustöolistena ja dramaturgidena kirjastuste, ajalehtede ja ajakirjade, teatrite ja muude taoliste asutuste juures. Need teaduskonna lõpetajad, kes oma studiumi kestel on osutanud väljapaistvaid võimeid ja kalduvusi iseseisvaks teaduslikuks uurimistööks, võivad jääda aspirantidena ülikooli juurde edasi töötama, et valmistuda teadusliku kraadi omandamisele ja saada seejärel kõrgemate koolide õppejõududeks või teaduslike uurimisinstituutide teaduslikeks töötajaks.

2. Ajaloo-osakond.

Ajaloo-osakonna ülesandeks on ette valmistada hästi kvalifitseeritud eriteadlasi üldise ajaloo, NSV Liidu rahvaste ajaloo, Eesti ajaloo, eesti ja üldise arheoloogia, eesti ja üldise kunsti ajaoo ja bibliograafia alal. Ta annab teaduslikke töötajaid ja õpetajaid, kes oleksid hästi tuttavad marksistliku ajalooteaduse meetodiga ning suutelised õpetajatena keskkoolides ja kõrgemais koolides hoidma ajalooõpetust vajalikult kõrgel tasemel. Ta annab ajalooõpetaja kutse kõrval soovijaile arhivaari, muuseumitöölise (kunstiajaloo, arheoloogia või etnograafia alal) ja bibliograafi kutse.

Kõik ajaloo-osakonna üliõpilased peavad inimühiskonna minevikku ja olevikku seevõrra hästi tundma õppima, et nad suudaksid ilma eriliste raskusteta orienteeruda kõigis mitmekesiste ajalooliste nähtuste kompleksides, rakendades selleks marksistlik-leninistlikku meetodit. Nad peavad juba ülikooliõpingute kestel omandama kindlad võimed, kalduvused ja harjumused iseseisvaks uurimistööks valitud erialal ja teatava pedagoogilise vilumuse pedagoogiliseks tegevuseks.

Kogu teaduskonnale sunduslike üldainete kõrval kuuluvad kõik ajaloo-osakonna üliõpilased veel arheoloogia, kunstiajaloo ja etnograafia üldkursust, üldkursusi ühiskondlike eriformatsioonide ja ajalooliste ajastute ajaloost (klasside-eelse ühiskonna ajalugu, Vana-Ida ajalugu, Kreeka ja Rooma ajalugu, keskaja ja uusaja ajalugu) ja üldkursusi NSV Liidu rahvaste ja eesti rahva ajaloo kohta. Peale selle tutvuvad nad vastavate loengute kaudu sõltuvate ja koloniaalmaade rahvaste ajaloo, ajalooliste allikate õpetusega ja historiograafiaga. Kuulates kursusi eri ajalooliste perioodide kohta alates vanimaist aegadest kuni olevikuni saavad üliõpilased täieliku arengupildi inimühiskonna tekkimisest, ta muutustest ja kujundamisest konkreetsetes ajaloolises ümbruses kuni ta kõrgeima formatsioonini — sotsialistliku ühiskonnani Nõukogude Liidus.

Need ajaloo-osakonna üliõpilased, kes on valinud oma eriharuks ajaloo, kuulavad valitavate ainetena üldist või NSV Liidu kirjandust, antiikse või uuema (saksa, prantsuse, inglise) filosoofia ajalugu ja mõningaid erikursusi ajaloo alal; fakultatiivseiks aineiks on neil arhiivindus ja bibliograafia. Peale selle tuleb neil osa võtta eriseminarist ajaloo alal kahe semestri kestel.

Need, kelle eriharuks on kunstiajalugu, õpivad üldist, vene ja eesti kunsti ajalugu ühes vastavate eriseminaridega, fakultatiivsete ainetena — muuseumikorraldust, kaevamiste ja konserveerimise tehnikat, graafiliste kunstide ajalugu, keskaja ja skandinaavia kunsti ajalugu.

Need, kes on eriharuks valinud arheoloogia, kuulavad valitavate ainetena rea erikursusi selle aine kohta ja võtavad osa seminaridest arheoloogia alal; ühtlasi tutvuvad nad loengute najal eesti ja teiste NSV Liidu rahvaste etnograafiaga, praktiliselt aga muuseumikorraldusega ning välistöõde metoodikaga (vastava õppepraktika näol). Fakultatiivsete ainetena võivad nad kuulata kursust Läänemeremaade või Eesti kvartaargeoloogias või geograafias, erikursust eesti etnograafias ja kursust rahvaluule alalt (usund ja kombed).

Need, kes on oma eriharuks valinud etnograafia, kuulavad üld- ja erikursusi eesti ja teiste NSVL rahvaste etnograafias ühes eriseminaridega, sissejuhatust eesti rahvaluulesse, muuseumikorraldust ja kursust rahvaluule alalt (usund ja kombed). Fakultatiivseiks aineiks on neil eesti ja teiste Läänemeremaade arheoloogia, NSVL ala arheoloogia ja kursus Läänemeremaade või Eesti geograafias.

Need üliõpilased, kelle erialaks on bibliograafia, kuulavad raamatukogu kasutamist ja bibliograafiat, raamatu ja raamatukogude ajalugu ja kataloogimist; nad võtavad osa seminarist bibliograafia ja raamatukogunduse alal ja õiendavad peale selle praktika raamatukogus.

Arhiivindust võivad endale aineks valida ainult ajaloo eriharu üliõpilased. Sel puhul õpivad nad arhiivinduse ajalugu ja arhiiviteooriat, tutvuvad arhiivinduse korraldusega Nõukogude Liidus ja Eestis, samuti arhiivitehnikaga ja -praktikaga. Arhiivinduse õppeplaan ei ole veel lõplikult fikseeritud.

3. Keeleteaduse-osakond.

Keeleteaduse-osakonna ülesandeks on ette valmistada hästi kvalifitseeritud eriteadlasi keele ja kirjanduse alade jaoks. Ta annab keelte

õpetaja kutse kõrval soovijaile ka bibliograafi kutse. Oma struktuurilt sarnaneb ta ajaloo-osakonnaga.

Kogu teaduskonnale sunduslike üldainete kõrval kuulavad kõik keeleteaduse-osakonna üliõpilased antiikkirjanduse ajalugu, Lääne-Euroopa rahvaste kirjanduse ajalugu, Nõukogude Liidu rahvaste (eriti vene) kirjanduse ajalugu.

Keeleteaduse-osakond jaguneb mitmeks alaks, millest üliõpilased valivad endale ühe ala. Sellised alad on: klassiline filoloogia, vene keel ja kirjandus ning slaavi-balti filoloogia (3 eriharuga), inglise filoloogia (2 eriharuga), saksa filoloogia (2 eriharuga), romaani filoloogia (2 eriharuga), eesti keel (5 eriharuga). Eriharude valik toimub alles III kursusel, et võimaldada üliõpilastele kahe esimese kursuse kestel selgusele jõuda oma huvialade kohta.

Need keeleteaduse-osakonna üliõpilased, kes on valinud oma alaks klassilise filoloogia, kuulavad veel klasside-eelse ühiskonna ajalugu, Vana-Ida ajalugu, Kreeka ja Rooma ajalugu, kreeka ja ladina keele elementaarkursust, sissejuhatust klassilisse filoloogiasse, tekstikriitikat, valitud autorite interpretatsiooni, kreeka ja rooma kirjanduse erikursust, klassilisi muinsusi, kreeka ja rooma kunsti ajalugu ja antiikfilosoofia ajalugu. Valitavaiks aineiks on neil kreeka dialektoloogia, vulgaarladina keel või kreeka või ladina epigraafika ja papüroloogia; fakultatiivseiks aineiks — kreeka või ladina paleograafia, sanskriti keel, uus-kreeka või prantsuse keel.

Vene keele ja kirjanduse ning slaavi-balti filoloogia ala üliõpilastel tuleb kuulata järgmisi kursusi: vene keel ühes XIX ja XX sajandi kirjanduse lugemisega, üldfoneetika, sissejuhatus slaavi keeleteadusse, muinas-slaavi keel, vene keele ajalugu ja vene murded, ukraina või valge-vene keel, lääneslaavi keel, vene rahvaluule, vene kirjanduslugu, NSVL rahvaste kirjanduslugu ja kirjandusteooria. Fakultatiivseiks aineiks on üldajalugu, vene kunsti ajalugu, slaavi etnograafia, sanskrit, erikursus üldise keeleteaduse alalt ja bibliograafia. Need, kes on võtnud oma eriharuks vene keele, kuulavad lõunaslaavi keelt, võrdlevat slaavi grammatikat, kaasaegset vene keelt (erikursus) ja võtavad osa eriseminarist vene keele alal. Need, kes on võtnud eriharuks vene kirjanduse, kuulavad slaavi rahvaste kirjandust, vene kriitika-ajalugu, vene kirjanduse erikursust ja võtavad osa eriseminarist vene kirjanduse alal. Balti filoloogia eriharus kuulatakse

balti keelte võrdlevat grammatikat, läti keelt, leedu keelt ja võetakse osa eriseminarist vene keele alal.

Edasi on keeleteaduse-osakonna üliõpilastel võimalik spetsialiseeruda mõne Lääne-Euroopa rahva filoloogia alal, valides seejuures oma kitsamaks eriharuks vastava keele või kirjanduse. Kõigile nende alade õppijatele on ühiseiks aineiks üldine foneetika ja kirjandusteooria.

Peale selle kuulavad inglise filoloogid inglise kirjanduse ajalugu (seminariga), inglise keele ajalugu (seminariga), inglise keelt ühes XVIII—XX sajandi kirjanduse lektüüriga ja õpivad lisaks ka prantsuse keelt. Valitavaiks aineiks on neil, kes on eriharuks valinud kirjanduse, Lääne-Euroopa rahvaste folkloor, kaks erikursust kirjandusloos (vastava seminariga), inglise filosoofia ajalugu ja Inglise ajalugu; neil aga, kelle eriharuks on keel, — keeleteaduslike õpetuste ajalugu, kaks erikursust keeleajaloos (seminariga) ja läänegermaani võrdlev grammatika. Fakultatiivseiks aineiks inglise filoloogia õppijale on amerikanism keeles ning kirjanduses ja bibliograafia.

Saksa filoloogid kuulavad oma alal järgmisi aineid: gooti keel, muinas-, kesk-ülemsaksa keel seminariga ja sissejuhatusega germaani filoloogiasse, saksa kirjanduse ajalugu (seminariga), kaasaegne saksa keel ühes XVIII—XX sajandi kirjanduse lugemisega, inglise keele valitavate ainetena kuulavad nad kirjanduse eriharus inglise või skandinaavia või muinas-ülemsaksa ja kesk-ülemsaksa kirjandust, erikursust saksa kirjanduse alal (vastava seminariga), saksa filosoofia ajalugu ja Saksa ajalugu; keele eriharus — alamsaksa keelt, läänegermaani keelte võrdlevat grammatikat ja saksa keele erikursust, ühtlasi osa võttes saksa keele eriseminarist. Fakultatiivseiks aineiks on kokkupuuted germaani keele ja läänemere-soome keelte vahel ja bibliograafia.

Romaani filoloogid kuulavad oma alal prantsuse kirjanduse ajalugu (seminariga), prantsuse keele ajalugu (seminariga), prantsuse keelt ühes XVIII—XX sajandi tekstide lektüüriga ja üht sõsarkeelt, näit. hispaania keelt. Valitavaiks aineiks on kirjanduse eriharus romaani kirjandus, prantsuse filosoofia ajalugu, Prantsuse ajalugu ja 2 prantsuse kirjanduse erikursust (seminariga); keele eriharus — teine sõsarkeel (näit. itaalia keel), romaani keelte võrdlev grammatika ja kolmas sugukeel (rumeenia või portugali keel) ja bibliograafia.

Need üliõpilased, kes on oma alaks valinud eesti keele, kuulavad tegelikku eesti keele kursust, üldist ja eesti foneetikat, eesti keele

häälikulugu, eesti keele morfoloogiat, semasioloogiat ja süntaksit, sissejuhatus eesti keeleteadusse, soome keelt ja kirjandust, läänemere-soome häälikulugu, eesti kirjanduse ajalugu, kirjandusteooriat, stiilkursust, sissejuhatus eesti ja soome rahvaluulesse, eesti ja soome rahvaeeposi ja võtavad osa seminarist keele ja kirjanduse alal. Fakultatiivseiks aineiks on Eesti ajalugu, kunstiajalugu, etnograafia, fonetika ja bibliograafia. Eesti keele õpetaja kutse omandamise kõrval võivad eesti keele õppijad ühtlasi spetsialiseeruda eesti keele, läänemere-soome keelte, soome-ugri keelte, kirjanduse ja rahvaluule alal.

Need üliõpilased, kes on valinud eriharuks eesti keele, kuulavad eesti murdeid, eesti keele sõnavara, lähemat ja kaugemat sugukeelt, sissejuhatus soome-ugri keeltesse, võtavad osa eesti keele eriseminarist ja eesti keele murdesugemete kogumisest suvise praktika näol.

Need, kelle eriharuks on läänemere-soome keeled, kuulavad ühe läänemere-soome keele erikursust, läänemere-soome keelte morfoloogiat, soome murdeid, ungari keele tegelikku kursust, soome-ugri keelte häälikulugu, ungari kirjandust ja võtavad osa läänemere-soome keelte eriseminarist.

Need, kelle eriharuks on soome-ugri keeled, kuulavad ungari keele tegelikku kursust, soome-ugri keelte häälikulugu, ühe kaugema soome-ugri keele erikursust, soome-ugri keelte morfoloogiat, ungari kirjanduslugu, Nõukogude Liidu soome-ugri kirjakeeli ja kirjandust ja võtavad osa soome-ugri keelte eriseminarist.

Üliõpilased, kes on valinud endale eriharuks kirjanduse, kuulavad eesti kirjanduse, lääne-euroopa kirjanduse ja soome kirjanduse erikursusi, eesti ja soome rahvaluule, eesti poeetikat, eesti kriitikaajalugu, esteetiliste õpetuste ajalugu ja võtavad osa eesti kirjanduse eriseminarist.

Rahvaluule eriharu üliõpilased kuulavad kursusi: eesti ja soome rahvalaul, usund ja kumbed, rahvajutt ja lühiluule, Eesti naaberrahvaste ja Nõukogude Liidu teiste rahvaste rahvaluule, rahvaluule uurimismetod, soome rahvaluule (erikursus), võtavad osa seminarist ja eriseminarist ning rahvaluule kogumise praktikast.

4. Teaduskonna asutused.

Ex bibl. univ. To

Ajaloo-keeleteaduskonna juures asuvad järgmised asutused, mis teenindavad kogu teaduskonda või selle eri kateedreid: 1) teaduskonna raamatukogu, 2) Ajaloo Kabinet, 3) Kunstiajaloo Kabinet, 4) Arheo-

loogia Kabinet ja Muuseum, 5) Pedagoogika-ajaloo Kabinet, 6) Psühholoogia Laboratoorium, 7) Pedagoogika ja Metoodika Kabinet, 8) Klassilise Filoloogia Kabinet ja Klassilise Muinasteaduse Muuseum, 9) Vene Keele ja Kirjanduse Kabinet, 10) Lääne-Euroopa Rahvaste Filoloogiate Kabinet, 11) Eesti ja Soome-ugri Keelte Arhiiv, 12) Foneetika Laboratoorium, 13) Kirjanduse ja Rahvaluule Kabinet.

MATEMAATIKA-LOODUSTEADUSKOND.

Matemaatika-loodusteaduskonna ülesanded ja tööväli ENSV Tartu Riiklikus Ülikoolis on eriti avarad. See teaduskond, taotledes ülikooli põhikirjas loetletud eesmärke ja teostades ülesandeid, mis soodustaksid sotsialistliku ülesehitustöö tähtsaimate nõuete lahendamist, annab õpetust ja teostab uurimistööd mitmes eri suunas. Sellele vastavalt jaguneb matemaatika-loodusteaduskond matemaatiliste teaduste osakonnaks ja bioloogia-osakonnaks. 1945. a. sügisel alustab tõenäoliselt tegevust veel kolmas — geograafia-geoloogia-osakond.

Seades sihiks bolševistlikult ühendada teooriat praktikaga, siduda töökogemusi teadusega, on õpetamisel pearõhk loenguilt üle viidud praktilisele tegevusele, suurendades ja tõstes praktikumide, harjutuste ja üliõpilaste iseseisvate tööde osatähtsust ning tundide arvu loengutundide arvel. Lisaks loengutega paralleelselt toimuvatele praktilistele töödele korraldatakse igas osakonnas rida ulatuslikumaid eripraktikume. Nii on kõigile üliõpilastele sunduslik pedagoogiline praktika. Matemaatiliste teaduste osakonnas on vastavalt eriharule ette nähtud 8-nädalane eripraktika astronoomias, mehaanikas, füüsikas või geofüüsikas. Bioloogia-osakonna üliõpilased peavad II ja IV sem. lõpul osa võtma 4-nädalasest akadeemilisest praktikumist. VI ja VIII semestril järgneb sellele menetluspraktika, kokku 18 nädalat. Rohkesti välisõid ja menetluspraktika on ette nähtud ka geograafia-geoloogia-osakonnas. Menetluspraktika toimub väljaspool ülikooli, töökohal. Selle vältel tutvub üliõpilane oma erialale vastavate asutuste, uurimisekspeditsioonide jne. tegevusega, võttes otseselt osa nende tööst. Stuudiumi kestuseks on 5 aastat, millele vastavalt kogu läbivõetav aines on jaotatud 10 semestriks. Suurem osa eelviimasest ja viimasest semestrist on määratud lõpetaja iseseisva uurimistöö, nn. diplomitöö valmistamiseks.

Osakondade ja nende harude õppetegevusest saame selgema kujutluse, kui püüame mõnevõrra ligemalt iseloomustada kateedreid, mis määravad vastava osakonna ja haru ilme.

1. Matemaatiliste teaduste osakond.

Siin õpetatakse viit eriala: astronoomiat, matemaatikat, mehaanikat, füüsikat ja geofüüsikat. Osakonnas on võimalik õppida ka mittestatsionaarse üliõpilasena.

Matemaatika alal töötab kaks kateedrit: analüüsi ja geomeetria kateeder. Matemaatika erialaks valinud üliõpilastel tuleb seepärast esimestel õppesemestritel õppida peamiselt nende kateedrite aineid, nagu matemaatilist analüüsi, algebrat, analüütilist ning kujutavat geomeetriat. Kõigil neil ainetel on teoreetiliste loengutega rööbiti praktilised harjutused, mis annavad õppijale võimaluse omandatud teadmisi kohe rakendada, iseseisvalt järele katsuda tundmaõpitud meetodite tõhusust ning pidevalt jälgida oma võimete väljaarenemist. Vanemate semestrite õppeaineist õpetatakse matemaatiliste kateedrite õppejõudude poolt diferentsiaalgeomeetriat, kõrgemat geomeetriat, analüütiliste funktsioonide teooriat, reaalmuutuva funktsioonide teooriat, arvude teooriat, variatsiooniarvutust ja matemaatilisi valikaineid.

Rakendusmatemaatika kateeder. Selle kateedri ülesandeks on nende meetodite õpetamine ja viljelemine, mille kaudu matemaatika leiab kasutamist kõige mitmekesisematel teadusaladel. Uurimisriistana rakendame teda täpsetes loodusteadustes, nagu astronoomia ja füüsika, inseneriteadustes, nagu ehitusmehaanika, masinatehnika ja lennuasjandus; edasi aga ka bioloogilistes ja majandusteaduslikkudes distsipliinides, kus laialt kasutatakse moodsaid statistilisi uurimisvahendeid.

Kateedri õpetada olevad alad on: teoreetiline mehaanika, tõenäosusteooria, matemaatiline statistika, analüüsi lähendusmeetodid, tugevuseõpetus, elastsusteooria, hüdro- ja aeromehaanika jne.

Kateedri tööd abistavad selle juurde kuuluv rakendusmatemaatika laboratoorium ja käsiraamatukogu, milles on rikkalikult esitatud uudne kirjandus kõigilt loetletud aladelt.

Astronoomia kateeder. Astronoomia üldkultuuriliseks ülesandeks on lahendada tähtsaid tegeliku elu küsimusi — korraldada kalendrit, määrata täpselt aega ja mis tahes koha asendit Maakera pinnal, ilma milleta täpsete geograafiliste kaartide valmistamine, samuti kui

lennukite või laevade juhtimine on võimatu. Kuid niisama suur tähendus on astronoomial ka inimkonna kasvatuse alal, sest et ta avastab makrokosmose ehk suurmaailma õige pildi ja ranged seadused, mis seda valitsevad.

Astronoomia õppetooli peamiseks eesmärgiks on varustada noori inimesi teadmistega, mis on neile tarvilikud õpetamisel keskkoolis ja astronoomia teadmiste levitamisel uues, progressiivses ühiskonnas, ja ette valmistada tulevasi uurijaid, teadlasi. Selleks õpetab astronoomia kateeder peale üldise astronoomia veel eridistsipliine, nagu praktilist astronoomiat, stellaarastronoomiat, astrofüüsikat jm., millel on suur tähtsus selle teaduse valdamiseks. Tunduvalt soodustab astronoomia õppimist tähetorn oma rikkaliku raamatukoguga, mis nii õppe- kui ka uurimisasutusena kuulub astronoomia õppetooli juurde. Tartu Tähetornil, mis asutati aastal 1810, on kuulus, viljakas ja võrdlemisi juba pikk minevik; see haarab Wilhelm Struve maailmakuulsaid kaksiktähtede mõõtmisi (1824—39) Fraunhofer'i suure refraktori abil, mis oli omal ajal suurimaks pikksilmaks kogu maailmas, samuti ka tema geodeetiline Maakera mõõtmist ja palju teisi tähtsaid ja huvitavaid uurimisi uuemast ajajärgust kuni meie päevini.

Geofüüsika kateedri ülesandeks on anda üliõpilastele teadmisi ja oskusi meteoroloogias, klimatoloogias, hüdroloogias, okeanograafias, geofüüsikas jne.

Geofüüsika valdajail on avarad võimalused rakendada tööle vastavalt oma erialale, sest Nõukogude Liidus pannakse suurt rõhku hüdro-meteoroloogilisele teenistusele. Meteoroloogia ja geofüüsika eriteadlastel on täita laialdased ülesanded ilmade ennustamise, õhusõidu ja -transpordi alal, eriti aga riigikaitse tugevdamisel. Nende ülesannete täitmiseks on tarvis pidevalt suuremal arvul eriteadlasi, kes saavad vastava ettevalmistuse matemaatika-loodusteaduskonna geofüüsika kateedri juures. Neid eriteadlasi vajavad eeskätt Meteoroloogia Observatoorium Tartus ja ENSV Hüdroteoteenistuse Valitsus Tallinnas.

Üldise ja eksperimentaalfüüsika kateeder koostööteoreetilise füüsika kateedriga valmistavad ette füüsikuid väga mitmeiks ülesandeiks. Et füüsika põhjalikum õppimine eeldab väga head matemaatika tundmist, siis on füüsika- ja matemaatika-haru õppekavad viiel esimesel semestril ühised, kuna alles viiel viimasel semestril toimub füüsika eriküsimuste käsitlemine. Et füüsika on oma põhiolemuselt katseline teadus, siis avaldub see ka õppetöös: loengute ja

kirjanduse järgi õppimise kõrval omab väga suurt osa tegelik töö laboratooriumides, alates lihtsate füüsikaliste suuruste mõõtmise oskuse omandamisest kuni peaaegu iseseisva teadusliku uurimiseni.

Et erialaliste teadmiste omandamise kõrval on ette nähtud ka pedagoogiliste oskuste omandamine, siis siirdub suurem osa lõpetajaist keskkoolidesse füüsikaõpetajaiks. Parimail lõpetajaist avaneb võimalus teaduslikul alal edasi töötama jääda kas ülikooli juures või vastavais uurimisinstituutides. Ka tehase laboratooriumides ja tööstuslikes uurimisasutustes leiab tulevikus hulk füüsikuid uurijatena küllalt tööd.

2. Bioloogia-osakond.

Bioloogia-osakonna peaülesandeks on elusa looduse põhimiste seaduspärasuste uurimine ja organismide-maailma nähtuste vahel esinevate vastastikuste suhete esiletoomine. Nende suhete avastamine annab võimaluse mitte ainult elunähtuste üle valitsemiseks, vaid ka looduse suunamiseks ja isegi ümberkujundamiseks nii, nagu see on kasulik ja vajalik inimese huvides.

Selleks, et alistada endale loodust, tuleb eelkõige seda üksikasjaliselt ja sügavalt tunnetada, tuleb vaadelda ja eksperimenteerida. Siit tuleneb ka bioloogia-osakonna üldine töösuund: sügav ja igakülgne teoreetiline ettevalmistus bioloogiliste teaduste alal ning üliõpilastele õpetamine omandatud teoreetiliste teadmiste rakendamiseks praktilise elu aktuaalsemate küsimuste lahendamiseks. Nimese, nagu füsioloog Pavlov'i, taimefüsioloog Timirjazev'i, selektsionäär Mitsurin'i jpt. mainimisest piisab selleks, et meenutada, milliseid hiiglatulemusi on bioloogia alal saavutanud NSV Liidu teadlased, ühtlasi aga ka selleks, et näidata, millised avarad töövõimalused ootavad noori biolooge.

Bioloogia-osakond töötab kahe haruga — botaanika- ja zooloogia-haruga. Hargnemine algab 5. semestriga. Kummaski harus on võimalik spetsialisatsioon, mis toimub valitavate eriainete tsüklite kaudu. Botaanikas saab spetsialiseeruda geobotaanika, kõrgemate taimede, alamate taimede ja taimefüsioloogia alal, zooloogias selgroogsete zooloogia, selgrootute zooloogia, hüdrobioloogia, histoloogia ja embrüoloogia ning antropoloogia alal.

Botaanika kateedreid on kaks: taimesüsteemaatika ja geobotaanika kateeder ja taimefüsioloogia kateeder. Nende ülesandeks on taimeteaduse igakülgne õpetamine. Õppi-

jad tutvuvad nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt taimede välise kui ka sisemise, s. o. mikroskoopilise ehitusega (morfoloogiaga), taimeorganite funktsioonidega (füsioloogiaga), kohanemisega välistingimustega (ökoloogiaga), taimede sugulust selgitava taimede süsteemiga (süsteemiatikaga), taimede levikuga maakeral (taimegeograafiaga) ja levimisega ajas (paleobotaanikaga). Selles töös on abiks kateedrite juures olev Botaanika-aed, Botaanika Muuseum, kaks laboratooriumi (taimefüsioloogia laboratoorium ja taimemorfoloogia ning -süsteemiatika laboratoorium) ning selleks korraldatavad botaanilised välistööd ja botaanilised ekskursioonid.

Et Tartus on pikemat aega toimunud tööd nii taimeühingute kui ka taimeraku füsioloogia uurimise alal, siis on siin eriti võimalusi süvenemiseks nendel aladel, kus on veel ees palju ruumi leiutusteks ja avastusteks.

Botaanika on aluseks neile, kes tahaksid edaspidi tegelda aladel, kus on ülesandeks taimeriiği kasutamine inimese huvides, s. o. sortide aretamisel, ravimitaimede kasvatamisel ja mitmesugustel taimekultuuridel, nii põllumajanduslikel kui metsateaduslikel.

Zooloogia kateedreid on samuti kaks: selgrootute zooloogia ja hüdrobioloogia kateeder ning selgrootsete zooloogia kateeder. Samu ülesandeid, mida taotlevad botaanika kateedrid taimeriiği tundmaõppimisel, taotlevad zooloogia kateedrid loomariiği suhtes. Kateedrite töö viiakse läbi zooloogia laboratooriumis, Zooloogia Muuseumis ja limnoloogia laboratooriumis. Teaduskonna kasutada on peale selle veel Bioloogia Jaam. Kateedri õppejõudude poolt on pikemat aega toimetatud faunistilisi, morfoloogilisi, ökoloogilisi, antropoloogilisi ja limnoloogilisi (järvede uurimise) töid. Sellele vastavalt on kujundatud ka spetsialiseerumise võimalused.

Zoologia-haru lõpetajaist siirdub suur osa keskkooli vanemate klasside õpetajaiks. Rohkesti tööd võimaldavad neile ka teaduslikud asutused, vajades laborante, assistente, aspirante, teaduslikke kaastöölisi jne. Kõrgelt kvalifitseeritud zooloogide kaadreid vajavad ka raketuduslikud alad, eeskätt meie kalandus ja katseasjandus. Zooloogide kaastööd ootavad samuti looduskaitse, sanitaarbioloogiline ala, vesivarustus jms.

Üldbioloogia kateeder. Üldbioloogia sisuks on õpetus sellest, mis on ühine kõikide elusoleste—taimede ja loomade omadustes, ehituses,

individuaalses arenemises, muutlikkuses, pärilikkuses ja evolutsioonis: ühtsuse ja sarnasuse kindlakstegemine orgaanilises maailmas.

Kateeder korraldab õpetust: 1) bioloogia ajaloos ja darvinismis; 2) geneetikas ja selektsiooni alustes, millede sisuks on muutlikkus ja pärilikkus—iga taime- ja loomaorganismi kaks vastandlikku omadust, millel põhineb evolutsiooniprotsess; 3) histoloogias, mille kursus koosneb õpetusest a) elusoleste elementaarsest ühikust — rakust, b) kudetest kui rakkude kogumikkudest ja tuletistest ja c) organite mikroskoopilisest ehitusest ühenduses nende tekkega.

Mainitud ainete teadmine omab suurt tähtsust mitte ainult maailmavaate arendamisel, vaid on tarvilik kõigile loodusteaduslike ainetega õpetajatele üldhariduslikes ja erihariduslikes koolides. Histoloogia tundmine ühes spetsiaalteadmistega mikroskoopilisest tehnikast võimaldab laborantidena või uurijaina töötamist mitmesugustes laboratooriumides kõrgemates õppeasutustes ja teaduslikes uurimisinstituutides: bioloogilistes, meditsiinilistes ja loomakasvatustes.

Tihe kontakt naaberteaduskondade rohkearvuliste asutustega, rikkalik raamatukogu ja uued ajakohased ning hästisisustatud laboratooriumid, mille ehitus varsti lõpule jõuab, — see kõik loob bioloogiaosakonna üliõpilastele parimaid tingimusi keemia õppimiseks. Anorgaanilise keemia kateeder korraldab õppetegevust anorgaanilise, analüütilise, füüsikalise ja kolloidkeemia alal. Peale põhikursuste loetakse veel mitmesuguseid erikursusi anorgaanilise keemia, keemilise analüüsi ja kolloidkeemia alal. Orgaanilise keemia kateeder korraldab õppetegevust orgaanilises keemias, orgaanilises analüüsis, biokeemias jne.

3. Geograafia-geoloogia-osakond.

TRÜ geograafia-geoloogia-osakond on asutamisel eesmärgiga ette valmistada sotsialistlikuks ülesehitustööks vajalikke eriteadlasi-uurijaid ja õpetajaid nende distsipliinide alal. Õpetus toimub kahes — geograafia- ja geoloogia-harus; kummalgi harul on oma eri õppeplaan alates 1. semestrist.

Geoloogia-harus on kavatsusel kolm kateedrit: 1) üldise geoloogia ja geomorfoloogia kateeder, 2) paleontoloogia ja stratigraafia kateeder ning 3) mineraloogia ja petrograafia kateeder. Need taotleavad esijoones eriteadlaste ettevalmistamist, kes oleksid varustatud kõikide geoloogia, petrograafia ja mineraloogia teadmistega, et osa võtta meie suure kodumaa teadusli-

kust ja rakendusteaduslikust uurimisest. Kõrvuti puht-geoloogiliste distsipliinidega antakse geoloogia-harus õpetust ka paleontoloogia alal.

Puudus eriteadlastest neis teadusharudes on praegu ülisuur nii välis- kui laboratoorsete tööde alal. Iga geoloog-lõpetaja leiab vastavalt enda kalduvustele rakendamist praktilises või teaduslikus töös.

Geograafia kateeder hoolitseb kõrvuti eriteadlaste-uurijate ettevalmistamisega ka õpetajate ettevalmistamise eest geograafiliste, aga ka geoloogiliste distsipliinide alal. Geograafe-pedagooge ootavad rohkearvuliselt meie keskkoolid, sest uus koolide võrk on alles arendamisel ja õpetajate puudus on suur. Ei tohi unustada ka tähtsust, mida omistatakse geograafiale keskkooli õppeainena.

Geograafia-haru lõpetajad võivad, omades ühtlasi vajalikke teadmisi topograafias, geomorfoloogias ja teistes distsipliinides, soovi korral siirduda tööle ka asutustesse, mis tegelevad avarapiirilise Nõukogude Liidu geograafilise uurimisega, seega saada maadeuurijaiks, sobivuse puhul aga pühenduda tegevusele kõrgemates õppeasutustes.

LOOMAARSTITEADUSKOND.

Loomaarstiteaduskonna ülesandeks on ette valmistada loomaarste, kes 1) oleksid asjatundlikeks nõuandjateks loomapidajaile küsimustes, kuidas koduloomi õigesti kasvatada, pidada, kasutada ning neil haigusi vältida, 2) suudaksid tõkestada koduloomadel esinevate ja neilt ka inimestele kanduvate nakkushaiguste levikut, 3) oskaksid edukalt ravida juba haigestunud loomi ja 4) teostaksid loomsete elatusvahendite kontrolli, s. o. järelevalvet, et inimese toiduna tuleksid tarvitusele ainult tervetelt loomadelt saadavad täisväärtuslikud saadused.

Loomaarstiteaduskonnas kestab õppeprotsess 5 aastat (10 semestrit) ja kehtib kindel kursusesüsteem; see tähendab, et iga semestri või aasta lõpul tuleb läbikuulatud aineis teha eksamid ja saada arvestus toimunud praktiliste tööde kohta.

Loomaarstiteaduskonna õppekavas on järgmised sunduslikud ained: 1. marksismi-leninismi alused, 2. poliitiline ökonomia, 3. kehaline kasvatus, 4. vene keel, 5. ladina keel, 6. sõjalise veterinaarala ettevalmistus ja sõjaline veterinaarteenistus, 7. füüsika, 8. anorgaaniline ja analüütiline keemia, 9. orgaaniline ja bioloogiline keemia, 10. botaanika, 11. koduloomade anatoomia, 12. koduloomade histo- ja embrüoloogia, 13. koduloomade füsioloogia, 14. zooloogia, 15. koduloomade söötmissõpetus,

16. loomakasvatusteadused: a) geneetika, b) aretusõpetus, c) hobusekasvatus, d) väikelooma- ja linnukasvatus, e) veisekasvatus, 17. üldmikrobioloogia, 18. erimikrobioloogia, 19. patoloogiline füsioloogia, 20. loomatervishoid, 21. patoloogiline anatoomia ja lahkamisõpetus, 22. koduloomade sünnitusabi, steriilsus ja kunstlik paaritus, 23. farmakoloogia, 24. farmakoteraapia ja toksikoloogia, 25. operatiivkirurgia ühes topograafilise anatoomiaga, 26. kliiniline diagnostika, 27. eripatoloogia ja teraapia, 28. veistehaigused, 29. üldkirurgia, 30. erikirurgia ja röntgenoloogia, 31. oftalmoloogia, 32. hobuseraatus ja ortopeedia, 33. piimahiigien, 34. loomsete elatusvahendite õpetus, 35. veterinaarkeemiline kaitse, 36. parasitoloogia, 37. epizootoloogia, 40. veterinaarala organisatsioon ja seadusandlus, 41. kalade haigused, 42. mesilaste haigused, 43. kodulindude ja karusloomade haigused, 44. kohtulik loomaarstiteadus, 45. üldteraapia, kusjuures õppeprotsessis nimetatud ained leiavad käsitlust nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt.

Õppimisajal tuleb üliõpilastel läbi teha menetluspraktika pärast 2., 4., 6., 8. ja 9. semestrit mõnes õppemajapidamises ja ka jsk.-loomaarstide juures.

Peale õppekavas ettenähtud spetsiaalainete tuleb loomaarstiteaduse üliõpilastel mõningaid aineid kuulata ülikooli teistes teaduskondades (matemaatika-loodusteaduskonnas, põllumajandus-teaduskonnas ja arsti-teaduskonnas).

Sotsialistliku riigi ülesehitamise ajastul tuleb esijoones suurt rõhku panna ühiskondlikele teadustele ja ka keelele, milles on ilmunud kõige rohkem marksistlikke ühiskonnateaduslikke töid, s. o. vene keelele, mida ülikooli astujad oma rõhuvas enamuses kas sugugi või mitteküllaldasel määral valdavad. Selleks tuleb loomaarstiteaduskonna üliõpilastel kuulata vastavaid aineid vastavate kateedrite juures. Samuti antakse loomaarstiteaduskonna üliõpilastele ka kehalist kasvatust, valmistades neid kõrge kehalise kultuuriga kodanikeks.

Ülikooli lõpetanud loomaarsti tegevus on mitmekesine. Suurem osa lõpetanuist siirdub maale jaoskondadesse, kus neil avaneb avar võimalus ülikoolis omandatud teoreetilisi teadmisi ja praktilisi kogemusi rakendada majanduslikule sotsialistlikule ülesehitustööle. Jaoskonnas tuleb loomaarstil ülesehitavat tööd teha, populariseerides oma teadmisi kõige laiemates rahvamassides, olles neile abistajaks ja nõuandjaks nii

loomatervishoidlikes, loomakasvatustlikes kui ka loomsete elatusvahendite kontrolliga seoses olevais küsimustes. Neil tuleb anda a) juhendeid, kuidas ära hoida nakkus- kui ka mittenakkavaid haigusi koduloomadel ja tarviduse korral anda loomaarstilist abi juba haigestunud loomadele, b) anda juhendeid loomapidamise tingimuste parandamiseks kui ka loomatervishoiu nõuetele vastavate ehitiste püstitamisel nii koha, sisustise kui ka otstarbekuse suhtes. Mitmed nakkus- kui ka parasitaarsed haigused on seotud pinnasega, mille tõttu jaoskonna-loomaarstil tuleb tegutseda nõuande alal pinnase otstarbeka tervenduse suhtes. Ei pääse jaoskonna-loomaarst mööda ka loomakasvatustlikest küsimusist.

Teiseks suuremaks tegevusalaks on loomsete elatusvahendite kontroll, mida loomaarst teostab tapamajades, lihavaatluspunktides ja tegutsedes suuremate linnade linna-loomaarstina. Sellel alal ei tule valvata mitte ainult selle järele, et loomsed elatusvahendid oleksid pärit tervelt loomadelt, vaid ka selle üle, et loomariigist pärinevaid toiduaineid säilitataks otstarbekohaselt ja et nendest valmistatudprodukte töötataks ümber tervishoiu-nõudeile vastavalt. Nii linna- kui ka jaoskonna-loomaarstidel tuleb valvata loomsete toorsaaduste ladude, transpordi kui ka neid ümbertöötavate asutuste üle; tuleb valvel olla selle eest, et inimeste tervishoiule ohtlikud ained ei satuks kahjutuks tegematult vastavatesse ümbertöötamisasutustesse. NSV Liidus töötab rida loomaarste raudtee- ja vesitranspordi alal, valvates nii elusloomade kui ka loomsete toorsaaduste transpordi üle, et vältida nakkushaiguste levikut transpordi kaudu.

Peale eelnimetatud tegevusalade on loomaarste tegutsemas riigi pii-ridel ülesandega tõkestada loomataudide sissetoomist väljastpoolt piire.

Ülikooli lõpetanud loomaarstil on võimalus töötada teaduse ja uurimistö alal ülikooli juures, teadusliku uurimise instituutides, seerumi-instituutides ja bakterioloogilistes instituutides ja laboratooriumides.

Nagu kõigest eeltoodust nähtub, saavad loomaarstiteaduskonna üliõpilased nii poliitilise kui ka mitmekülgse loodusteadusliku hariduse, mistõttu nende tulevane tegevusväli on küllaldaselt mitmekesine ja avar. Noorsool, kel on huvi loomakasvatuse ja loomatervishoiu vastu ja kes soovivad rakendada oma jõudu sotsialistliku riigi ülesehitustööle, avanevad selleks loomaarstiteadust õppides avarad võimalused.

Kui mõni aasta tagasi avaldati arvamist, et Eestis oli loomaarste juba külluses, siis nüüd tuntakse Eesti NSV-s nendest puudust.

Põllumajandusteaduskond.

TRÜ teaduskondade hulgas on põllumajandusteaduskond kehakultuuriteaduskonna kõrval kõige noorem. Ta asutati 1919. aastal esialgu ainult agronoomia-osakonnaga. 1920. a. lisandus sellele metsa-osakond.

Kõigi osakondade õppetöö kestus on 4 aastat. Tarvitusele on võetud kursuste süsteem, kusjuures üleminek järgnevale kursusele eeldab eelmise eksamite ja praktikumide õiendamist.

Agronoomia-osakond.

Põllumajandusteaduskonna agronoomia-osakonna lõpetajad rakendavad tööle mitmesugustel aladel. Seni on arvuliselt esikohal olnud agronoomia-konsulendid. Nõudmine nende järele on väga suur. Teine suur rühm lõpetajaid on asunud kutsekoolide õppejõududeks ja tegevusse teadusliku uurimistöö alal. Et Eesti NSV-s on laiendatud katseasutuste võrku (uurimisinstituudid, katsejaamad, katsepõllud), siis on nõudmine vastavate tööjõudude järele väga suur. Ka suurmajapidamised (riigitalundid, ühitalundid) vajavad rohkesti agronoomilisi tööjõude.

Agronoomia-osakonda pääsevad pärast vastavate sisseastumiseksamite sooritamist peale üldhariduslike keskkoolide lõpetajate ka kõrgete põllumajanduslikkude tehnikumide lõpetajad.

Õppetöö kestab 4 aastat. Tarvitusele on võetud kursuste süsteem, kusjuures üleminek järgnevale kursusele eeldab eelmise eksamite ja praktikumide õiendamist. Praegu töötatakse üldise kava alusel, ilma erinemata üksikuiks spetsiaalsusteks, kusjuures lõpetajad omandavad õpetatud agronoomi kvalifikatsiooni. Edaspidi on agronoomilise hariduse omandamisel võimaldatud erinemine studiumi ajal kolmes suunas. Lõpetaja omandab siis agronoomi-taimikasvataja, agronoomi-loomakasvataja või agronoomi-ökonomisti kvalifikatsiooni. Nende suundade juures on agronoomiline põhiharidus alal hoitud, kuid vastavasse pea-eriainesse ühes sellele lähemalseisvate abiainetega põhjalikum süvenemine võimaldatud. Erinevus studiumi ajal algab 1944. aastal sisseastunud üliõpilastega.

Kui mitte arvestada üldülikoolilisi aineid: poliitaineid, sõjalist ja kehalist kasvatust ning vene keelt, millede õppeplaan on ühine kogu ülikoolile, on esimene aasta pühendatud peamiselt üldaineile. Nii kuulab tulevane agronoom esimesel aastal loenguid ja õiendab praktikume keemias (anorgaaniline ja orgaaniline), zooloogias, botaanikas ja füüsikas. Teine õppeaasta on ette nähtud üleminekuaineile, mis ei ole küll

eriained kitsamas mõttes, võimaldavad aga nendest paremat arusaamist ja nendesse süvenemist. Sellistest distsipliinidest võiks mainida koduloomade anatoomiat ja füsioloogiat, taimefüsioloogiat, mullateadust ja rida teisi. Viimased kaks õppeaastat on aga pühendatud eriainete käsitlemisele. Nii leiavad siin käsitlust taimekasvatuse, loomakasvatuse mitmed eriharud, sordiaretus ja seemnekasvatuse, aiandus ja mesindus, sotsialistlike põllumajanduslike käitiste organiseerimine ja rida teisi. Kokku tuleb üliõpilastel sooritada 46 eksamit 37-s eri distsipliinis.

Suved on ette nähtud menetlus- ja õppepraktikumide korraldamiseks. Menetluspraktika toimub kolmel suvel. Esimesel ja teisel toimub praktikum õppetalundis, kus üliõpilane tutvub kõikide põllutöös esinevate töövõtetega teaduskonna õppejõudude ja tegelike tööjuhatajate juhtimisel. Tähtsamaks menetluspraktika sooritamiskohaks kujuneb edaspidi teaduskonna Raadi õppe- ja katsemajapidamine, kus arendatakse välja kõik põllumajanduse eriharud. Et teostunud maareformi tulemusena on Raadi majapidamine tõusnud suurimaks Eesti NSV-s (üldpindalaga ligi 1200 ha), osutub seal võimalikuks rakendada kõiki mehhaniseerimisvõtteid.

Raadi majapidamine peab tulevikus kujunema kõige moodsamaks Eesti NSV-s, kus põllumajanduslikud uurimistulemused leiavad esmast rakendamist. Siin viiakse eesrindlik teadus tegelikku ellu.

Kokku kestab menetluspraktika õppemajapidamises 22 nädalat. Lisaks sellele toimub kolmandal suvel 10-nädalane praktikum masinatraktorijaamas, et üliõpilased igakülgselt tutvuksid selle sotsialistliku põllumajanduse ühe alussamba tegevusega. Kolmandal, s. o. viimasel suvel teostub ka 8-nädalane õppepraktikum teaduskonna katsejaamades, kus üliõpilased teaduskonna õppejõudude otsesel valvel teostavad mitmesuguseid katseid kõigil põllumajanduse aladel.

Pärast kõikide eksamite ja arvestuste õiendamist sooritab üliõpilane riigieksamid marksismi-leninismi alustes, looma- ja taimekasvatuse ja sotsialistlike majapidamiste organiseerimises. Riigieksamitele järgneb diplomitöö kaitsmine.

Õppetöö teostamiseks on agronoomia-osakonnal 9 kateedrit. Kateedritel on vajalikud õppeasutused, laboratooriumid, katsejaamad. Põllumajanduslikud katsejaamad asuvad Raadi õppe- ja katsemajapidamises. Neid on kaheksa: taimekasvatuse, agrikultuurkeemia, taimehaiguste, rakenduszoologia, loomakasvatuse, väikelooma- ja linnukasvatuse, aianduse ja mesinduse ning aretusuurimise katsejaamad.

Katsejaamade ülesandeks on uurimistöö aktuaalsete põllumajanduslikkude küsimuste lahendamine, mida dikteerib tegelik elu meie looduslikes oludes. Katsejaamade töö toimub kontaktis Põllutöö Rahvakomissariaadiga, mis garanteerib, et uurimistöö peab vastama tegeliku elu vajadustele.

Täites oma uurimisülesandeid omavad katseasutused suurt tähtsust ka üliõpilastele, olles neile väga sobivaks harjutuskohaks, kus on võimalik teoreetilisi teadmisi täiendada, tutvuda uurimisülesannete ning meetoditega ja soovi korral isegi põhjalikumalt teadustesse süveneda ja peale ülikooli kursuse lõppu aspirandina teaduslikust tööst osa võtta.

Kirjeldatud õppetöö korraldus loob eeldused agronoomide kaadrite ettevalmistamiseks, kes on suutelised ühendama teooriat praktikaga edukaks sotsialistliku põllumajanduse ülesehituseks.

Metsa-osakond.

Metsa-osakonna ülesandeks on ette valmistada kõrgema eriharidusega kaadreid metsanduse alal, kelle tegevusväli kujuneb Nõukogude Eestis palju avaramaks, kui see oli varem. Metsandus on Nõukogude Eesti rahvamajanduse kandvamaid alustugesid. Ehitustegevuses, mis meie praeguses taastamis- ja eelseisvas ülesehitustöös eriti laiaulatuslikuks kujuneb, omavad metsamaterjalid ja nende saadused esmajärgulist tähtsust, olles asendamatud paljudel aladel. Kiirelt arenev tööstus nõuab üha rohkem ja rohkem puitmaterjali toorainena oma mitmesuguste harudele, nagu seda on mööbli-, sõiduki-, lennukitööstus, laevaehitus, eriti aga paberi-tselluloositööstus.

Metsale seatakse järjest suurenevaid nõudeid, kuid metsade ala laiendamiseks on eeldusi vähe: kodanliku Eesti ajal vähendati meie metsade pindala üle 100.000 ha. Meie metsadele seatud suuri nõudeid suudame täita vaid nende intensiivsema majandamisega. Selleks tuleb suurendada meie metsade toogivõimet, mille saavutame metsa uuendamise viiside ja kasvatamise tehnika ratsionaliseerimisega, soostunud metsade kiuendamise, soode ja mitmesuguste teiste vähetootvate pinnaste metsakasvatuskõlblikuks muutmisega ning nende metsa alla võtmisega, kiirekasvuliste, kuid kõrgeväärtuslike puudega võorpuuliikide senisest suurema ulatusega kasvatamisega. Nende eesmärkide realiseerimine nõuab järjest

rohkem kõrgema eriharidusega metsamajandus-spetsialiste—metsandus-insenere, kes töötavad metsaülematena ning Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomissariaadi mitmesuguste keskasutuste ametnikena. Samuti vajab järjest rohkem uusi kvalifitseeritud jõude arenev metsatööstus ja puidutööstus. Seoses uute võtete rakendamisega toogi suurendamise eesmärgil metsamajanduses ja metsatööstuse edasiarendamisega kujundatakse välja metsateaduslik uurimis- ja katsetöö, mis omakorda vajab hulka teaduslikke kaadreid.

Metsa-osakonna õppetegevus toimub samade põhimõtete järgi nagu agronoomia-osakonnas. Õppekursus on 4-aastane.

Kõigile üliõpilastele kohustuslikud õppeained jagunevad kolme rühma.

Esimese rühma moodustavad need ained, mida õpetatakse kõigis teaduskondades, nagu marksismi-leninismi alused, poliitiline ökonoomia, vene keel, kehaline ja sõjaline ettevalmistus.

Teise rühma õppeained on säärased, mida loetakse kogu põllumajandusteaduskonna üliõpilasile; siia kuuluvad peamiselt mitmesugused ettevalmistavad õppeained, nagu keemiad, füüsika, meteoroloogia, botaanika, taimefüsioloogia jt., mida loetakse matem.-loodusteaduskonna õppejõudude poolt nimetatud teaduskonna õppeasutustes. Seetõttu on üliõpilastel võimalik teadmiste omandamiseks kasutada tähendatud õppeasutuste rikkalikke õppekogusid ja muuseume. Teatud määral kuulub samasse rühma ka põllumajandusteaduskonna õppejõu poolt loetav õppeaine mullateadus, mille ulatus loengute osas ühtib sama teaduskonna agronoomia-osakonna omaga, kuid praktiliste harjutuste osas on metsa-osakonnas erinev.

Kolmas rühm õppeaineid, arvult kõige suurem, koosneb metsa-osakonna põhiaineist, nagu metsakasvatuse alused, metsakasvatuse tehnika, metsakaitse, metsatakseerimine, metsamajanduslike tööde mehhaniseerimine, metsakorraldus, metsakasutus, metsatehnoloogia jt. metsanduslikud eriained kitsamas mõttes. Neis õppeaineis teostub kogu õppetöö ainult metsa-osakonna üliõpilaste ettevalmistust arvestades ja kogu õppeaine loengud on ette nähtud ainult metsa-osakonna üliõpilastele; ainult mõnes üksikus õppeaines, nagu ehitusõpetuses ja geodeesias, loetakse aine üldine osa koos agronoomia-osakonnaga, kuna aga eriosa, mille käsitlemine on seotud metsandusega, loetakse juba eraldi.

Metsanduslike eriainetate õpetamine algab osaliselt juba 1. õppeaastal. Suurem osa 1. ja teatud määral ka 2. õppeaasta õppetööst koosneb

üldaineist, kuna 3. ja 4. õppeaasta õppetöö koosneb, välja arvatud poliitiline ökonomia ja vene keel, puht-metsanduslikest eriaineist.

Kogu metsa-osakonna õppetöös on suurt tähelepanu pööratud praktilistele harjutustele, mis toimuvad paralleelselt loengutega talvel laboratooriumides, kabinettides ja seminarides ning moodustavad kogu talvisest õppetööst ümmarguselt 50%.

Puht-metsanduslikke õppeaineid õpetavad peamiselt metsa-osakonna kateedrid, osaliselt aga ka põllumajandusteaduskonna teised kateedrid.

Metsa-osakonnas on 3 kateedrit; õppeainete jaotus on teostatud nende vahel järgmiselt:

1. Metsakasvatuse kateeder korraldab õppetegevust metsakasvatuse aluste, metsakasvatuse tehnika ja metsakaitse alal.

2. Metsakorralduse kateeder korraldab õppetegevust metsatakseerimise, metsakorralduse ja metsavalitsemise alal.

3. Metsakasvatuse ja metsandusliku inseneriteaduse kateeder korraldab õppetööd metsakasvatuse, metsamajanduslike tööde mehhaniseerimise, puidutehnoloogia alal.

Talvise õppetöö kõrval on suurt tähelepanu pööratud menetluspraktikale. Nn. õppepraktika toimub TRÜ õppe- ja katsemetskonna õppejõudude otsesel korraldamisel ja juhtimisel, kuna nn. tootmispraktika toimub riigimetskondades ja käitistes õppejõudude üldisel juhtimisel, kuid vastava metskonna või käitise juhataja tegelikul juhendamisel.

Õppepraktika TRÜ õppe- ja katsemetskonnas toimub igal õppeaastal, kokku 21 nädalat:

I õppeaasta järel — geodeesias ja botaanikas 4 nädalat ja metsanduslik eelpraktikum 2 nädalat,

II „ „ — metsakasvatuse ja metsatakseerimine 7 nädalat,

III „ „ — metsakasvatuse 3 nädalat,

IV „ algul, sügistel — metsakasvatuse 4 nädalat,

IV „ järel — puidutehnoloogias 1 nädal.

Õppepraktika aitab süvendada talvel omandatud teadmisi ja võimaldab ühtlasi tegelikest metsamajanduslikest ja metsatööstuslikest tööd osavõtmisega teatud vilumuse ja kogemuste saamist eriküsimustes.

Tootmispraktika toimub pärast III ja IV õppeaastat järgmiselt:

III õppeaasta järel 6 nädala vältel riigimetskondades metsakasvatuse, parkkoore kogumise, parvetamise jt. aladel.

IV õppeaasta järel: tehastes puidu ümbertöötamise alal 4 nädalat, metskondades metsakorraldustöödel 4 nädalat ja metsavalitsemistöödel 3 nädalat.

Metsanduslike eriainetega õpetamisel kasutatakse põllumajandus-teaduskonna vastavate kateedrite laboratooriume, kabinette jne. Metsa-osakonna kateedrite alla kuuluvad instituudid oma laboratooriumide, muuseumide, õppekogude, kabinettide ja raamatukogudega võimaldavad üliõpilastele huvikohaselt paremat töötamist õppeainete läbivõtmisel. Peale metsa-osakonna instituutide etendab õppetöös suurt osa õppepraktika korraldamise kaudu TRÜ õppe- ja katsemetskond (Järvelja, 45 km Tartust). Raadil asuv TRÜ õppe- ja katsemetskonnale kuuluv dendroloogia-aed võimaldab dendroloogilistes küsimustes vajaliste teadmiste andmist.

Nagu eeltoodust nähtub, algab metsa-osakonna õppetöö esimestel õppeaastatel ettevalmistavate õppeainetega ja süveneb hiljem erialalistesse küsimustesse, kus praktiliste kogemuste ja vilumuste omandamisele pööratakse järjest rohkem tähelepanu. Sel viisil siirduakse samm-sammult üldistest probleemidest erialaliste probleemide juurde. Omanud viimastes tarvilised teadmised, asuvad üliõpilased järk-järgult lahendama raskemaid erialalisi küsimusi projektide koostamise näol. Ühtlasi tõmmatakse üliõpilane sellega kaasa iseseisvasse teaduslikku uurimistöösse, nii et metsa-osakonna lõpetamisel peab üliõpilane olema võimeline töötama ka teaduslikul alal.

Seega on metsa-osakonna õppetöö sihiks anda sotsialistlikule ühiskonnale marksismi-leninismi vaimus kasvatatud, kõrge kvalifikatsiooniga metsandusinsenere, kes on võimelised edasi arendama metsamajanduslikel ja metsatööstuslikel aladel ülesehitavat tööd ja kes on ühtlasi suutelised lahendama vastavalt oma kalduvustele ka sellekohaseid teaduslikke küsimusi ning rikastama teadust, eriti aga metsanduslikke teadusi, uute uurimistega ja avastustega.

KEHAKULTUURITEADUSKOND.

TRÜ Kehakultuuriteaduskond alustas tegutsemist iseseisva teaduskonnana alles 1944. a. lõpul. Varemalt toimus kehalise kasvatusel alal kõrgema haridusega kaadrite ettevalmistamine arstiteaduskonna kehalise kasvatusel osakonnas, mis töötas vaheaegade alates 1928. a.

Suur tähelepanu ja hool, mida Nõukogude valitsus osutab kehakultuurile ja spordile kui tähtsale tegurile kogu rahva tervisliku taseme

ja sõjaväe võitlusvõime tõstmisel, on avanud laiu võimalusi ja veel avaramaid tulevikuperspektiive kehakultuuri ja spordi arendamiseks, mistõttu ka tarvidus mitmekülgset ja põhjalikult ettevalmistatud juhtivate kaadrite järele kehakultuuri alal on erakordselt suur.

Õppeaeg kehakultuuriteaduskonnas kestab 4 aastat, s. o. 8 semestrit. Õppekavas olevaid õppeaineid võib jaotada järgmistesse rühmadesse:

1) Üldlikoolilised ained, s. o. ained, mis on kavas kõigis teaduskondades: marksismi-leninismi põhialuseid, poliitiline ökonomia, vene keel, sõjaline ettevalmistus.

2) Arstiteaduslikud ained, mida kuulatakse arstiteaduskonna juures: anatoomia, füsioloogia ja keemia, tervishoid ja arstlik kontroll, haigusõpetus, ravivõimlemine ja massaaž, ortopeedia ja spordivigastused.

3) Pedagoogilised ained, mida loetakse ajaloo-keeleteaduskonna juures: psühholoogia, pedagoogika ajalugu, didaktika.

4) Kehakultuurilised ained: spordi ajalugu, kehakultuuri meetodika, võimlemine, suusatamine, kergejõustik, ujumine, spordimängud, käsitsivõitlus ja vehklemine, tants ja rahvatants.

Instituudi õppeaja kestel võtavad üliõpilased osa neljast talve- ja kolmest suvelaagrist, kus üliõpilased, elades laagrikorras, tutvuvad põhjalikult talve- ja suvespordialadega ning laagrieluga.

Kahel viimasel kursusel toimub pedagoogiline praktika, mille kestel üliõpilased tutvuvad tegeliku tööga kehalise kasvatusõpetamise alal koolides, ülikoolis, spordiseltsides, kehakultuuri- ja spordikomiteedes, sõjakomissariaatides jne. Pedagoogiliseks praktikaks on ette nähtud 568 tundi.

Kehalise kasvatusõpetajad võivad asuda tööle koolides ja ka kõrgemais õppeasutustes kehalise kasvatusõpetajatena, kehakultuuri- ja spordikomiteedes ja spordiühinguis juhtidena administratsiooni alal, spordiühingute ja spordikomiteede juures treeneritena, haiglates metodistidena ravivõimlemise alal, puhkekodudes ja sanatooriumides kehalise kasvatusõpetajadena, sõjaväeosades kehalise kasvatusõpetajadena jne.

Eriti edukalt studiumi lõpetanud ja pedagoogilisi eeldusi näidanud üliõpilasi võidakse jätta töötama kehakultuuriteaduskonna juurde teaduslik-pedagoogilisel alal.

ENSV TALLINNA POLÜTEHNILINE INSTITUUT

Tallinn, Vene-Balti 16

TALLINNA POLÜTEHNILINE INSTITUUT.

Ühiskondlik progress ei ole mõeldav ilma rahva tehnilise ja majandusliku hariduse taseme üldise tõstmiseta, eriti otsustavaks aga osutub nende alade kõrgema haridusega eriteadlaste kaader. Seda asjaolu õigesti arvestades on progressiivsetes maades ka sõja ajal jätkatud tehnika ja majanduse eriteadlaste ettevalmistamist, on püütud neil aladel isegi rohkem eriteadlasi kasvatada kui seni, sest pärast sõjaaegne elu nõuab nimelt neid eriteadlasi palju: on tarvis juhtivaid jõude kõige selle teostamiseks, mis sõja tõttu on viibinud, ja kõige vajaliku uuesti ehitamiseks, mis sõja läbi on hävinud. Juba sõja kestel valmistuda eelolevaks ülesehitustööks, hoolitseda aegsasti rahuaegsete vajaduste täitmisele asumise eest — selles ilmnebki Nõukogude riigi ettenägelikkus ja see suurendab ka tema sisemist jõudu sõjast tingitud raskuste võitmiseks.

Juhtivaid eriteadlasi tehnika ja majanduse alal valmistab ette ENSV Tallinna Polütehniline Instituut.

Kõrgema tehnilise erihariduse korraldamisel Eestis ei ole veel pikka ajalugu. Tsaariaegses Eestis ei olnud kõrgemat tehnilist õppeasutust. Kõrgema tehnilise hariduse andmist alustati 1918. a. sügisel eesti inseneride poolt korraldatud tehniliste erikursustega Tallinnas; 1920. aastal muudeti need kursused riiklikuks õppeasutuseks nimega „Tallinna Tehnikum“ (hiljem asutatud samanimelisest keskkhariduslikust koolist eraldamiseks nimetatakse teda ka „Tallinna Vanaks Tehnikumiks“ ja „Kõrgemaks Tehnikumiks“). 1923. aastast alates nõuti selle õppeasutuse sisseastujailt täielikku keskkharidust ja õpilasi hakati nimetama üliõpilasteks. Uute, täiendatud õppekavade järgi lõpetanuile anti inseneri või arhitekti nimetus ning nad said aja jooksul samad õigused, mis olid Eestis tsaariaegse Venemaa või välismaa tehnikaülikoolide lõpetanud inseneridel ja arhitektidel. Tallinna Vana Tehnikum oli nii töötanud kuni 1930. aastani, siis asuti tema likvideerimisele: uusi üliõpilasi enam vastu ei võetud. Likvideerimisotsus oli mõjutatud tolleaegsest

majanduskriisist, eeskätt aga tulenes valitsevate kodanikkude ringkondade puudulikust arusaamisest kõrgema tehnilise hariduse vajalikkuse kohta. 1936. aastani, mil Tallinna Vana Tehnikum andis oma viimased lõpetajad, oli selles õppeasutuses erihariduse saanud 300 inseneri ja arhitekti ning 127 tehnikut.

Vahepeal, 1934. aastal, oli Tartu Ülikoolis matemaatika-loodusteaduskonna juurde avatud tehnika-osakond, mis järgmisel aastal muudeti iseseisvaks tehnikateaduskonnaks, kuid selle tegevus lõpetati 1936. aastal ja ta liideti uue kõrgema tehnilise õppeasutusega, mis samal aastal loodi Tallinnas. See oli Tallinna Tehnikainstituut, pärastine Tehnika-ülikool, nüüdne Polütehniline Instituut.

Et nelja aasta jooksul — aastail 1930 kuni 1933 — polnud vastu võetud ühtki üliõpilast tehnilistele aladele ning ka järgnevail aastail õppetöö oli osaliselt häiritud asutamisest, likvideerimisest, ümberorganiseerimisest ja õppekavade korduvast muutmisest, siis andis ennast varsti tunda puudus kõrgema tehnilise haridusega eriteadlastest. Eriti teravalt tuli ilmsiks inseneride vähesus 1940. aastal, kui Nõukogude Eestis tekkis ehitustegevuse ja industrialiseerimise järsu tõusuga seoses suurem nõudmine juhtivate tehniliste kaadrite järele. Tehnika ja majanduse eriteadlaste rohkele vajalikkusele vastavalt võttis ENSV Tallinna Polütehniline Instituut 1940. aasta sügisel uusi üliõpilasi vastu rohkem kui tema eelkäijad kunagi varem. Tehnilistele teaduskondadele lisandus majandusteaduskond, mis oli Tartu Ülikoolis alles kahe aasta eest õigusteaduskonna majandusteaduse-osakonnast eriti teaduskonnaks ümber kujundatud. Tehniliste teaduskondade ja majandusteaduskonna kokkutoomisel ühte õppeasutusse on õigesti arvestatud seda asjaolu, et nüüdisaegne majandus on tehnikaga nii lähedalt seotud, et nad teineteiseta läbi ei saa. Kummagi ala eriteadlaste ettevalmistamise kooskõlastamine on seetõttu väga tarvilik ning ühe ja sama õppeasutuse koosseisus kõige paremini teostatav.

Tallinna Polütehnilist Instituuti tabas hitlerliku Saksamaa „idasõjakäik“ keset suurimat tööhoogu. Palju üliõpilasi ja õppejõude astus mobiliseerituna Punaarmeele, osa evakueerus tagalasse. Saksa okupatsioonivõimud lasksid õppeasutust küll tööd jätkata, kuid „piirasid“ väga tunduvalt sisseastujate arvu, kitsendasid üliõpilaseks saamist omapäraste eeltingimustega, ning kui nad viimaks veel võtsid vägivaldselt üliõpilasi ja õppejõude oma sõjaväkke, jäi õppeasutus ainult vaevu hingitsema.

1944. a. sügisel, pärast suurema osa Eesti NSV territooriumi vabastamist, alustas Tallinna Polütehniline Instituut oma tegevust jälle täies ulatuses. Uute vastuvõetud üliõpilaste arv ületas isegi 1940. a. sügiseste sisseastujate arvu. Vaatamata sõja edasikestmisele anti mees-üliõpilastele ajapikendust sõjaväkke astumise suhtes. Nõukogude valitsus ja kommunistlik partei on igakülgsest abistanud meie kõrgemat tehnilist õppeasutust tema töö viimiseks ajakohasele kõrgusele; käesoleva aasta veebruaris ilmunud määrusega ENSV kõrgemate koolide töö parandamise kohta on antud selged ja kindlad alused ka Polütehnilise Instituudi õppetöö korraldamisele, teadusliku uurimistöo arendamisele ja selle õppeasutuse ning tema teenistujate ja üliõpilaste majandusliku olukorra kindlustamisele. Kõik üliõpilased saavad vastavalt oma töö edukusele stipendiumi 140—210 rubla kuus. Eesrindlikele üliõpilastele suurendatakse stipendiumi määra 25% võrra. Üliõpilastele on võimaldatud lõunastamine oma sööklais, neid varustatakse tekstiil- ja tööstuskaupadega eri kontingendist, on ette nähtud ühiselamu sisseseadmine 800 üliõpilasele ja üldistele transpordiraskustele vaatamata on pandud käiku autobus õppejõudude ja üliõpilaste sõiduks Nõmme ja Kopli vahel. Toiduainetega varustamisel aitavad kaasa Polütehnilise Instituudi oma abimajapidamised maal kogusuurusega 400 ha. Nii loodi noortele teadusehuvilistele võimalused õppimiseks ja ettevalmistumiseks juhtivate eriteadlaste kohtadele meie ehitustegevuse, tööstuse, transpordi ja kogu rahvamajanduse uuesti ülesehitamisel ja edasiarendamisel.

Tallinna Polütehnilises Instituudis on kolm teaduskonda: ehitusmehaanikateaduskond, keemia-mäeteaduskond ja majandusteaduskond. Esimesed kaks töötavad Kopli poolsaarel instituudi peahoones, kus on ühtlasi õppeasutuse kantseleid, majandusteaduskond töötab Toompeal, Kohtu tänav 4. Et instituudi praegused hooned ei ole nii suure õppeasutuse otstarbeks ehitatud ega suuda kõiki kolme teaduskonda kokku mahutada, siis on kavatsusel ehitada instituudile uus hoone lähemal aastail.

Õppeaeg Polütehnilises Instituudis on neli kuni viis aastat, olenevalt valitud alast. Õppetöö on jaotatud kursuste (aastate) ja semestrite järgi. Õppealade jaotus teaduskondade, osakondade, harude ja erialade järgi ühes lõpetajate kvalifikatsiooniga (kutsenimetusega) on näidatud juuresolevas tabelis.

ENSV Tallinna Polütehnilise Instituudi struktuur.

	Teaduskond	Osakond	Haru	Kvalifikatsioon
1.	Ehitus-mehaanikateaduskond	Ehitus	Tööstuslike ja tsiviilehitiste Teede	} Ehitusinsener
Arhitektuuri			Arhitekt	
		Mehaanika	Masina-mehaanika	Insener-mehaanik
			Elektrivarustuse ja elektrise	Insener-elektrik
2.	Keemia-mäeteaduskond	Keemia	Üldkeemia	Keemik
			Keemilise tehnoloogia	} Insener-keemik-tehnoloog
			Pürogeensete protsesside tehnoloogia	
		Biokeemiliste protsesside tehnoloogia		
	Mäe	Mineraal-vara-paikade töötlemise	Mäeinsener	
3.	Majandusteaduskond		Tööstuse	} Majandusteadlane (ökonomist)
			Rahanduse	
			Kaubanduse	

Õppeaeg on ehitus-mehaanikateaduskonnas ja keemia-mäeteaduskonnas 5 aastat ehk 10 semestrit, majandusteaduskonnas 4 aastat ehk 8 semestrit. Lõpetajaile antakse, nagu toodud tabelist näha, 8 eri kvalifikatsiooni, nimelt:

Ehitus-mehaanikateaduskonna ehitusosakonnas — tööstuslike ja tsiviilehitiste haru lõpetajaile nagu ka teede-haru lõpetajaile — ehitus-

insener ja arhitektuuri-haru lõpetajaile — arhitekt; sama teaduskonna mehaanika-osakonnas saavad masina-mehaanika-haru lõpetajad kvalifikatsiooni insener-mehaanik ning elektrivarustuse- ja elektrisideharu lõpetajad — insener-elektrik. Keemia-mäeteaduskonna keemia-osakond annab üldkeemia-haru lõpetajaile kvalifikatsiooni keemik, muude, tehnoloogiliste harude lõpetajaile — insener-keemik-tehnoloog, sama teaduskonna mäe-osakonna lõpetajad saavad mäeinseneri nimetuse. Majandusteaduskonna kõigis kolmes harus saavad lõpetajad ühesuguse kvalifikatsiooni: majandusteadlane ehk ökonomist.

Igas teaduskonnas antakse neile lõpetanuile, kes on kõigis õpinguis saavutanud häid tagajärgi ja kelle lõputöö (diplomiprojekt) on hinnatud väga heaks, tavalistest lõpudiplomitest erinev diplom cum laude (kiitusega). Cum laude diplomi omanikkudel on eesõigused erialalistele ametikohtadele pääsemiseks, teadusliku edasitöötamise võimaluste (aspirantuuri) kasutamiseks ja teaduslike komandeerimiste saamiseks. Teaduslikul alal edasiõppijad ehk aspirandid saavad riiklikku stipendiumi, töötavad individuaalse kava järgi mõne õppejõu otsesel juhatusel ja valmistavad väitekirja (kandidaaditööd) teadusliku kraadi omandamiseks.

EHITUS-MEHAANIKATEADUSKOND.

Tallinna Polütehnilise Instituudi Ehitus-Mehaanikateaduskond valmistab ette eriteadlasi hoonete, sildade ja teede ehitamise, asulate ja ehitiste arhitektuurilise kujundamise, masinaehituse ja elektrotehnika aladele. Kõik need alad annavad tänapäeva tsivilisatsioonile tema ilme, nad kujutavad endast meelitavat ja laialdast tööpõldu kõigile noortele, kes tunnevad huvi inseneriteaduste vastu.

Ehitus-mehaanikateaduskonna üliõpilased saavad peale üldainete (marksism-leninism, poliitiline ökonomia, võõrkeeled, kehaline ja sõjaline õpetus), mis on ühised kõigis teaduskondades, kõigepealt õpetust inseneriteaduste põhiaineis, nimelt kõrgemas matemaatikas, füüsikas, keemias, teoreetilises mehaanikas, kujutavas geomeetrias, tehnilises joonestamises ja tugevusõpetuses. Edasised õppeained on aga juba osakondade ja harude järgi erinevad.

Ehitus-osakonda iseloomustavad ja annavad tema kõigile harudele ühtlase üldilme järgmised tähtsamad ained: ehitusstaatika, ehitiste teostamine (ehitustöö, ehitusmasinad, ehituse organisatsioon), üldarhitektuur, ehitusmaterjalid, alused ja vundamendid, inseneri geoloogia ja geodeesia. Tööstuslike ja tsiviilehitiste harule moodustavad kitsama, erialalise tuuma nimelt konstruktiivsed ained: metallkonstruktsioonid, raudbetoonkonstruktsioonid, puitkonstruktsioonid. Teede-harule annavad tema erialalise sisu järgmised ained: raudteed, autoteed ja auto-transport, veeteed, vedu ja veomajandus, tööstusliku transpordi ehitised (sillad). Arhitektuuri-harus on inseneri konstruktiivainete ulatus väiksem, ilmet andvaiks aga on ained: vabajoonistamine, arhitektoonilised konstruktsioonid, arhitektooniline kompositsioon ja projekteerimine, arhitektuuri ajalugu, linnade, asulate ja tööstuste planeerimine, valgustustehnika ja akustika.

Mehaanika-osakonna iseloomulikeks õppeaineiks on: masinaelemendid, metallide tehnoloogia, mehhanismide teooria, elektrotehnika, soojustehnika ja soojusmajandus. Edasine spetsialiseerumine teostub masina-mehaanika-harus ainetega: aurumasinad, plahvatusmootorid, pumbad ja kompressorid, tõste- ja transportmasinad, vedurid ja veerevkoosseis, autod ja lennukid. Elektrivarustuse- ja elektriside-harus seevastu on eriaineiks: elektrimasinad, elektrimõõtmised, elektri ülekanne, kõrgepingetehnika, soojusjõujaamad, veejõujaamad, sidetehnika (telefon, telegraaf, raadio) jt.

Kümnesemestrilisest õppeajast on 9 semestrit määratud loengute kuulamiseks, harjutuste ja laboratoorsete tööde teostamiseks, eksamite sooritamiseks, arvestuste saamiseks (iga semestri järel) ja semestriprojektide valmistamiseks. Semestrite vaheajal sooritatakse vastavate õppejõudude üldjärelevalve all tööstustes, ehitustel või asutustes erialaline õppepraktika 16 nädala ulatuses. Viimase, kümnenda semestri jooksul, mille pikkuseks on 20 nädalat, tuleb kõigil teaduskonna lõpetajail valmistada diplomitöö (diplomiprojekt), mis kuulub kaitsmisele Hariduse Rahvakomissari poolt määratud riigieksamite komisjoni avalikul istungil.

KEEMIA-MÄETeaduskond.

Polütehnilise Instituudi Keemia-Mäeteaduskonna ülesandeks on eriteadlaste ettevalmistamine meie keemiatööstuse ja mäetööstuse aladele. Meie mäetööstus ja sellega seoses olev keemiatööstus — põlevkivi, fos-

foriidi ja muude maapõuevarade väljatoomine ja töötlemine — etendavad juba praegu meie majanduselus väga tähtsat osa, nende alade edasise väljaarendamise võimalused aga on peaaegu piiramatud, sest meie maapõuevarad on võrdlemisi hea kvaliteediga ja neid leidub ülisuures koguses. Tulevikus võib meie mäetööstus laieneda veel metallurgia suunas, kui ENSV rauamaagi leiukohad kasutamisele võetakse. Meie keemiatööstusele on baasiks ühelt poolt maapõuevarad — eriti on põlevkivi lähteaineks paljudele väärtuslikele produktidele, nagu kütteõli, petrooleum, bensiin, atsetoon, parkained ja paljud niisugused ained, mida meil praegu veel tööstuslikus ulatuses ei toodeta, — teiselt poolt annavad keemiliseks töötlemiseks tooraineid meie põllumajandus ja metsandus — sellele baasile on ehitatud meie piiritusetööstus ning tselluloosi- ja paberitööstus. Peale väga laialdaste ja mitmekesiste keemiatööstuse alade ootab noori keemikuid ka suur laboratoorse uurimise tööpõld. Näiteks meie õlikivide uurimine, milles eesti teadlased on pioneerideks olnud ja oma tööga ülemaailmse tunnustuse saavutanud, nõuab meie tulevastelt keemikutelt väärikat jätkamist.

Keemia-mäeteaduskonna üliõpilase õpingud algavad samade üldainetega, nagu muudiski teaduskondades — marksismi-leninismi alused, poliitiline ökonomia, võõrkeeled, kehaline kasvatus ja sõjaline õpetus — ning järgmiste põhiainetega: kõrgem matemaatika, füüsika ja teoreetiline mehaanika. Peale mainitud ainete on aga juba esimese kursuse üliõpilastel kummaski osakonnas erinevaid aineid ja keemia-osakonnas on juba erinevusi ka harude järgi. Edasise studiumi vältel jätkub muidugi diferentseerumine veelgi.

Keemia-osakonna üldkeemia-haru annab vähem tehnilisi ja rohkem teoreetilisi teadmisi kui muud selle osakonna harud. Tema eesmärgiks on ette valmistada keemiateadlasi uurimistöole teaduslikes uurimis-instituutides ja laboratooriumides, samuti ka pedagoogilisele tegevusele. Seepärast on üldkeemia-harus juba esimesel kursusel keemia põhiainete (anorgaaniline, analüütiline, orgaaniline ja füüsikaline keemia) ulatus eriti laboratoorse praktika poolest suurem kui muudes harudes, selle arvel aga jääb kõrvale mõni tehniline aine. Järgnevail kursustel süvendatakse teoreetilisi teadmisi veel eriõpingutega aineis: anorgaaniline ja analüütiline keemia, orgaaniline keemia, füüsikaline ja kolloidkeemia ning — viimasel kursusel — kvantmehaanika, aine struktuur, keemiline kineetika ja katalüüs.

Keemia-osakonna tehnoloogilistes harudes omistatakse juba esimese kursuse õpinguis rohkem tähelepanu tehnilistele ainetele; nii on kavas tehniline joonestamine, kujutav geomeetria, hilisemal kursustel — tehniline mehaanika ja soojustehnika. Vastavalt meie keemiatööstuse mitmekesisusele on keemia-osakonnal 3 tehnoloogilist haru, neist üks laialdasema ja kaks spetsiaalsema suunaga keemiainseneride ettevalmistamiseks.

Keemilise tehnoloogia harus antakse laialdasi ja üldisi teadmisi ning arendatakse laboratoorsete praktikumide abil iseseisva töötamise oskust, et haru lõpetajad — insener-keemik-tehnoloogid suudaksid juhtivalt tegutseda ja ühtlasi edasi areneda neil erialadel, kuhu nad tööle asuvad. Viimase kursuse õpinguis on pearõhk asetatud üldisele keemilisele tehnoloogiale ja keemilisele tehnikale (keemiatööstuse aparaatide ja protsesside tundmaõppimisele). Valikaineiks on tselluloosi keemia ja tehnoloogia, silikaatide keemia ja tehnoloogia, naha keemia ja tehnoloogia ning kiudainete keemia ja tehnoloogia.

Pürogeensete protsesside tehnoloogia haru esindab uut suunda meie keemiainseneride ettevalmistamisel ja tema eesmärgiks on anda eriteadlasi eeskätt põlevkivi keemilise ümbertöötamise alal. Pürogeenseiks protsessideks nimetatakse neid protsesse, millede on kõrge temperatuur aine muundamise põhiteguriks; niisuguste protsesside näiteid on kivisöetõrva valmistamine ja põlevkiviõlide tootmine soojusenergia abil. Pürogeensete protsesside tehnoloogia on jõudsasti arenenud eriti viimase aastakümne vältel, rakendades edukalt teoreetiliste teaduste uusimaid tulemusi. ENSV põlevkivitööstuse väljaarendamise kava, mille järgi peaks 1948. aastal saavutatama juba 200% sõjaeelsete aastate toodangust, nõuab ühtlasi meie õlitööstusele rohkesti sellekohaselt spetsialiseerunud insener-keemik-tehnolooge. Pürogeensete protsesside tehnoloogia haru eriaineteks on nimelt kütteenete keemia ja tehnoloogia, põlevkivi keemia ja tehnoloogia, põlevkivi ütmistehnika ja krakimistehnika.

Biokeemiliste protsesside tehnoloogia haru peab andma eriteadlasi toiduainete ja käärimistööstustele. Nüüdisaegne keemiline tehnika võimaldab paljude põllumajandussaaduste töötlemist ja vääristamist niivõldasti tarbijaskonna vajaduste rahuldamiseks kui ka tööstuslikuks otstarbeks. Biokeemiliste protsesside tehnoloogia haru eriaineiks on mikrobioloogia, toiduainete keemia ja tehnoloogia ning käärimistehnoloogia. Selles,

nagu ka kahes eelmises tehnoloogilises harus tuleb üliõpilastel 7. ja 9. semestril omandada tööstuslik praktika, kokku 16 nädalat.

Keemia-mäeteaduskonna mäe-osakond valmistab ette juhtivaid eriteadlasi meie kõigile mäetööstuse aladele. Selle osakonna lõpetanud mäeinseneridel on eriti suur ja tähtis tööpõld. Maapõuevarade (eeskätt põlevkivi ja fosforiidi) rohkus annab meie mäetööstusele häid arenemisvõimalusi. Meie mäetööstuse väljaarendamisest oleneb suuresti meie majanduslik tulevik, sest mäetööstus on üks põhitööstustest, mille toodang on vajalik paljudele muudele tööstusharudele toorainena, eriti ka meie arenevale keemiatööstusele. Mäeinseneri kutse tohiks niihästi oma tegevusala tulevikuvõimaluste poolest kui ka töö huvitavuse ja esmajärgulise tähtsuse mõttes kujuneda meil insenerikutsete hulgas peatselt üheks hinnatavamaks ja taotlemisväärsemaks. Mäeinseneri ettevalmistuses on inseneriteaduste põhiainetega rööbiti eriõppeaineid, nagu geodeesia ja märkšneiderioskus (maapealsete ja allmaamõõtmiste õpetus) ning geoloogia. Edasises studiumis esineb ehitusõpetust ja masinaõpetust, eriti ulatuslik ja ilmetandev ainetesari on aga mäeasjandus, mille osade hulka kuuluvad näiteks mäemehaanika ja mäemasinad, mäe-elektrotehnika, kaeviste transport ja rikastamine ning mäemajandus. Erialalistele ainetele ühes praktikumidega ja projekteerimistele on määratud üle poole õppeajast; seega saavutatakse küllaldased erialalised teadmised ja oskused ning iseseisva töötamise võimed.

Kõigis keemia-mäeteaduskonna harudes on viimne (kümnes) õppesemester ette nähtud diplomitöö valmistamiseks ja kaitsmiseks riigieksamite komisjoni avalikul istungil.

MAJANDUSTEADUSKOND.

Tallinna Polütehniline Instituut valmistab ette ka majandusala eriteadlasi. Tootmise ja tarbimise kooskõlastamine, tööstustegevuse ja toodangu jaotuse planeerimine, tööstuse ja transpordi majanduslik juhtimine — need on kõik tehnikale lähedased alad, mis aga nõuavad eriettevalmistusega tööjõude; see ettevalmistus saadakse majandusteaduskonnas. Selle teaduskonna lõpetanuid on tarvis tööstuse, kaubanduse, transpordi ja rahanduse ettevõtete juhatajaks, samuti on neid vaja ökonomistideks ja juhtivaiks ametnikeks finants- ja plaaniasutustesse ning kommunaalasutustesse ja -ettevõttesse. Et meie rahvamajanduse edasine

arenemine võib teostuda ainult plaanimajanduse kujul, siis on juhtivate majandustegelaste teaduslik ettevalmistamine oluliselt tähtis, palju tähtsam kui kapitalistliku korra juures.

Majandusteaduskonna esimese kursuse õppeained on kõigil harudel (tööstuse-, kaubanduse-, rahanduse-haru) ühised: marksismi-leninismi alused, poliitiline ökonomia, võõrkeeled, sõjaline ettevalmistus üldainetena ja majandusgeograafia, rahvamajanduse ajalugu, kõrgem matemaatika — majandusteadusliku studiumi põhiainetena. Harunemine tööstuse-, kaubanduse- ja rahanduse-harusse algab teisel kursusel ja süveneb edasistel kursustel, ning eelviimasest kursusest alates jaguneb rahanduse-haru veelgi kaheks erialaks — eelarve ja riigitulude erialaks ning rahvamajanduse finantseerimise erialaks. Teisel, kolmandal ja neljandal kursusel tulevad uute ainetena kõigile harudele ühiselt veel ainult nõukogude õiguse alused, statistika teooria, raamatupidamise teooria, poliitilise ökonomia ajalugu ja rahvamajanduse plaanimine, muud uued õppeained aga kõik juba harudele erinevalt.

Tööstuse-harule annavad eriilme järgmised ained: tehnoloogia, tööstusökonomika ning tööstusettevõtete ökonomika ja organisatsioon. Kaubanduse-haru iseloomustavate ainete sekka kuuluvad: kaubateadus, nõukogude kaubanduse ökonomika, nõukogude kaubanduse organisatsioon ja tehnika, transpordi ökonomika ning varumise organisatsioon ja plaanimine. Rahanduse-harus esinevad spetsiaalsete ainetena näiteks rahakäive ja krediit välisriikides, välisriikide rahandus, NSVL rahakäibe ja krediidi ajalugu, NSVL rahandus, rahakäive ja krediit ning rahanduskontroll. Ka on igas harus eraldi raamatupidamise ja statistika eriosad.

Et esimese kursuse kõigi ainete loengud on ühised teaduskonna kõigile harudele, siis paisuks kuulajate arv suuremaks, kui kasutada olevad ruumid mahutavad. See oli üheks põhjuseks majandusteaduskonna esimese kursuse õppetöö teostamisel 1944/45. õppeaastal kahes vahetuses ehk sektoris; peapõhjus oli aga see, et õhtuses sektoris, algusega kell 16, saaksid õppida ka need üliõpilased, kes töötavad päeval oma ametikohtadel.

Majandusteaduskonna kolmanda ja neljanda kursuse üliõpilastel tuleb omandada teenistuslik praktika ettevõtteis või asutustes, kokku 20 nädala ulatuses. Pärast kõigi praktiliste tööde ja eksamite sooritamist ning teenistuspraktika õiendamist pääseb teaduskonna lõpetaja riigieksa-

meile, mis toimuvad sellekohase komisjoni ees. Riigieksamite aineks on kolmel harul ühiselt poliitiline ökonomia ja marksism-leninism, ning 2 ainet harude järgi eraldi, nimelt: tööstuse-harus — tööstusökonomika ja rahvamajanduslik plaanimine; kaubanduse-harus — kaubandusökonomika ning kaubanduslik organisatsioon ja tehnika; rahanduse-harus — NSVL rahandus ja eelarve. Riigieksami sooritanu saab majandusteadlase ehk ökonomisti kvalifikatsiooni.

KÕRGEMAD KUNSTIKOOLID

ENSV TALLINNA RIIKLIK KONSERVATOORIUM

Tallinn, Kopli pst. 3

ENSV TARTU RIIKLIK KUNSTI-INSTITUUT

Tartu, Heidemanni 16

ENSV TALLINNA RIIKLIK TARBEKUNSTI INSTITUUT

Tallinn, Tartu mnt. 11

ENSV Kunstidevalitsuse juhend

kõrgemate kunstikoolide üliõpilaste vastuvõtu tingimuste kohta 1945. aastal.

§ 1. ENSV Tallinna Riikliku Konservatooriumi, ENSV Tartu Riikliku Kunsti-instituudi ja ENSV Tallinna Riikliku Tarbekunsti Instituudi üliõpilaseks võetakse vastu NSVL kodanikke 16 kuni 35 aasta vanuses, kes on lõpetanud täieliku keskkooli, muusikakeskkooli, kunstikeskkooli, kunstitööstuskooli või tööstustehnikumi 7-aastase kooli baasil.

§ 2. Kõik Tallinna Riiklikku Konservatooriumi, Tartu Riiklikku Kunsti-instituuti ja Tallinna Tarbekunsti Instituuti astuda soovijad, välja arvatud § 5-s nimetatud isikud, on kohustatud õiendama sisseastumiseksamid üldainetes. Sisseastumiseksamid erialalistes ainetes on kohustatud õiendama kõik sisseastujad.

Üldaineteks on kõigis kolmes kõrgemas õppeasutuses sõltumatult fakulteedist ja osakonnast:

- a) eesti keel,
- b) vene keel,
- c) NSV Liidu rahvaste ajalugu.

Erialalisteks aineteks on:

Tallinna Riiklikus Konservatooriumis:

Klaveri- ja orelifakulteedis:

eriaine, muusikateooria, muusikaajalugu, muusikaliteratuur, üldklaver (oreli alal).

Orkestrifakulteedis:

eriaine, muusikateooria, muusikaajalugu, muusikaliteratuur, üldklaver.

Vokaalfakulteedis:

eriaine, muusikateooria, muusikaajalugu, muusikaliteratuur, üldklaver.

Muusikajuhtimise- ja muusikapedagoogika-fakulteedis:

eriaine, muusikateooria, muusikaajalugu, muusikaliteratuur, üldklaver.

Kompositsiooni-, muusikateooria- ja muusikateaduse-fakulteedis:
eriaine, muusikateooria, muusikaajalugu, muusikaliteratuur,
üldklaver.

Tartu Riiklikus Kunsti-instituudis ja Tallinna Riik-
likus Tarbekunsti Instituudis:

Värvi-, maali-, raamatu-, ruumi- ja graafikafakulteedis:
maal — komplitseeritud natüürmort, erialaline komposit-
sioon antud teemal ja joonistamine (akt, pea, krokii).

Vormi- ja skulptuurifakulteedis:
skulptuur (peaetüüd modelli järgi) ja erialaline kompositsioon
antud teemal.

§ 3. Sisseastumiseksamid erialalistes ainetes korraldatakse ENSV
Kunstidevalitsuse poolt kinnitatud kavade alusel ja üldainetes ENSV
Hariduse Rahvakomissariaadi poolt väljatöötatud 1945. a. sisseastumis-
eksamite kavade ulatuses.

§ 4. Sisseastumiseksamid õiendanute hulgast võetakse üliõpilaseks
vastu need, kellede eksamihinnangud on kõrgemad.

§ 5. Isikud, kellede hinnangud keskhariidust tõendaval dokumendil
on kõik „väga head“, välja arvatud joonistamine ja võimlemine, võe-
takse vastu ilma sisseastumiseksamiteta üldainetes, kui hinnatud ainete
hulgas esineb ka eesti keel. Viimase hinnangu puudumisel on eksam
eesti keeles kohustuslik.

§ 6. Sisseastumise sooviavaldusi võetakse vastu 1. juunist kuni
1. septembrini.

Sisseastumise sooviavaldusele tuleb juurde lisada:

- a) elulookirjeldus,
- b) keskhariidust tõendav dokument (originaal),
- c) erialalist keskhariidust tõendav dokument (originaal),
- d) perekonnaseisutunnistus,
- e) sõjaväeteenistuskohuslikul — tõend sõjaväeteenistuse vahekorra
kohta,
- f) kolm päevapilti (ülesvõte ilma peakatteta) formaadis 3×4 cm.

§ 7. Kõrgema õppeasutuse direktori juures moodustatakse tema
isiklikul juhtimisel töötav vastuvõtukomisjon koosseisus: direktori ase-
tätja õppetöö alal, fakultetide dekaanid, 2 professorit vastava kõr-
gema õppeasutuse nõukogu määramisel, EK(b)P esindaja ja ELKNÜ

esindaja. Vastuvõtukomisjon vaatab läbi kõik sissetulnud sooviavaldused ja koostab isikute nimestiku, keda lubatakse sisseastumiseksamitele.

Direktor ja vastuvõtukomisjoni liikmed on kohustatud isiklikult kontrollima kõigi sisseastujate dokumente. Direktor teatab sisseastumise sooviavalduse esitanule 3 päeva jooksul komisjoni otsuse teemisest arvates, kas ta on lubatud sisseastumiseksamitele või mitte. Äraütlemise korral võib isik esitada kaebuse vastava kõrgema õppeasutuse direktori kaudu ENSV Kunstidevalitsusele, lisades kaebusele esitatud dokumendid ja direktori teatise äraütlemise põhjendusega. ENSV Kunstidevalitsus annab kaebajale vastuse hiljemalt 3 päeva jooksul kaebuse saamisest arvates.

§ 8. Sisseastumiseksamid toimuvad 10.—25. septembrini. Üliõpilasteks vastuvõtmine toimub 26.—30. septembrini.

§ 9. Sisseastumiseksamid korraldatakse sellekohaste eksamikomisjonide poolt, kelle koosseisu määrab vastava kõrgema õppeasutuse direktor.

§ 10. Sisseastumiseksameile lubatud isikuile antakse isiklik päevapildiga varustatud eksamileht, kuhu tulemused sisse kantakse.

§ 11. Sisseastumiseksamite tulemused hinnatakse igas aines eraldi hinnetega: „väga hea“, „hea“, „rahuldav“ või „mitterahuldav“. Eksam loetakse õiendatuks, kui hinne on vähemalt „rahuldav“.

§ 12. Direktori korraldusel võetakse kõik kõrgemasse õppeasutusse astujad arstlikule läbivaatusele. Kõrgemaisse õppeasutustesse astumist takistavate haiguste loetelu kinnitatakse ENSV Kunstidevalitsuse Juhatja ja Tervishoiu Rahvakomissari poolt ühiselt.

§ 13. Sisseastumiseksamite ja arstliku läbivaatuse tulemused esitatakse vastuvõtukomisjonile, kes otsustab üliõpilaseks vastuvõtmise küsimuse. Üliõpilaseks vastuvõtmine toimub direktori käskkirjaga.

§ 14. Vastuvõetud üliõpilane, kes kaaluvate põhjusteta 1. oktoobriks tööle ei ilmu, kustutatakse üliõpilaste nimestikust.

§ 15. Erilistel asjaoludel võib direktor erandina lubada üliõpilaseks vastuvõtmist kuni 5. oktoobrini.

§ 16. Kaebusi üliõpilaseks mittevastuvõtmise peale võib esitada õppetöö alguseni vastava kõrgema õppeasutuse direktori kaudu ENSV Kunstidevalitsusele, lisades kõrgemale õppeasutusele vastuvõtmiseks esitatud dokumendid ja väljavõtte eksamikomisjoni ja vastuvõtukomis-

joni protokollidest. ENSV Kunstidevalitsus vastab kaebusele hiljemalt 3 päeva jooksul kaebuse saamisest arvates.

§ 17. Isikuile, kes ei ole eksamitele lubatud või ei ole eksamitele ilmunud või on küll eksamid õiendanud, kuid ei ole üliõpilaseks vastu võetud, tagastatakse nende poolt esitatud dokumendid 2 päeva jooksul pärast neilt vastava sooviavalduse saamist või eitava otsuse tegemist vastuvõtukomisjonis.

§ 18. Isikuid, kes enne 1. juulit 1945. a. olid üliõpilaste nimekirjas, kuid kes hiljem ei saanud õppetööst osa võtta, võidakse direktori otsusel üliõpilaseks vastu võtta sisseastumiseksamiteta samasse fakulteeti, kus nad õppisid. Vastavad sooviavaldused tuleb esitada hiljemalt 31. juuliks.

Tallinn, 24. aprill 1945.

J. Semper
ENSV Kunstidevalitsuse Juhataja

ENSV TALLINNA RIIKLIK KONSERVATOORIUM.

„Estonia“ teatri juures 1912. a. asutatud Estonia Muusika-osakonna (EMO) segakoori kunstiliste võimete tõstmiseks otsustati 1918. a. aprillis korraldada muusikalisi kursusi ja avada muusikakool. Muusikakooli põhikiri võeti vastu 16. mail 1919 ja kinnitati ametlikult 10. septembril 1919. „Tallinna Kõrgem Muusikakool“ avati seejärel 28. septembril.

Esimeseks direktoriks valiti Mihkel Lüdigi. Õppejõude oli 28, õpilasi registreeriti 400 ümber. Töö toimus „Estonia“ ruumides. Seltskondlike ja linna omavalitsuse toetussummadega valmis esialgsel kujul oma hoone 1922. a. Hiljem seda täiendati juurdeehitustega.

Kevadsemestril 1923 valiti direktoriks endine Peterburi konservatooriumi inspektor prof. Jaan Tamm. Samal aastal muudeti Tallinna Kõrgem Muusikakool Tallinna Konservatooriumiks. Uus põhikiri kinnitati 1925. a. Sama aasta kevadel andis konservatoorium esimese lennu lõpetajaid. Oktoobris nimetati ja kinnitati esimesed vanem-õpetajad ja uued professorid.

Kümne esimese õppeaasta jooksul andis konservatoorium 234 lõpetajat.

1933. a. valiti direktoriks prof. Juhan Aavik. Konservatooriumi juhtis konservatooriumi valitsus, mis koosnes direktorist ja osakonnajuhatajaist.

Konservatoorium andis palju silmapaistvate võimetega helikunstnikke, heliloojaid, orkestri-instrumentaliste ja muusikapedagooge. Neist on paljud end täiendanud välismaa muusikapedagoogide juures ja üksikud tulnud kohtadele rahvusvahelistel konkurssidel. Paljud neist on praegu õppejõud konservatooriumis.

Nõukogude ajal 1940—41 õppetegevus laienes ja muutus intensiivsemaks. Õppejõudude ja õpilaste arv kasvas. See ajajärk piirdus aga ainult ühe aastaga. Saksa okupatsiooni ajal oli tunduv tagasimineku: õppejõudude, õpilaste ja tundide arvu vähendati, majanduslikud tingimused olid väga kitsad, õppeaastad väga lühikesed, endine tase langes. Sõjategevuse läbi hävis konservatooriumi hoone ja õppetöö katkes.

Saksa okupatsioonist vabanemise järel avati ENSV Tallinna Riiklik Konservatoorium uuesti 15. nov. 1944. Endised kaadrid olid peale mõne üksiku õppejõu säilinud. Vastavalt suurenenud õpilaste arvule täiendati ka kaadreid ja õppetöö on toimunud täies ulatuses ja täie intensiivsusega. Raamatu- ja noodikogu on muutunud juba mõningal määral nõudeid rahuldavaks, mistõttu on võimalik õige pea kasvavas ulatuses rajada ka teaduslikku tööd. Interpretatsiooni ja pedagoogilisel alal on korraldatud rida arutluskoosolekuid ja ettekandeid-arutlusi kateedrites. Üksikud õppejõud on seotud ka ulatuslikumate teaduslike ülesannetega ja mitmed teaduslikud tööd on juba lõpetatud.

Fakulteet	Ala (kateeder)	Kvalifikatsioon	Põhiline rakendus
Klaveri- ja oreli	Klaver	Pianist-solist	Soolo- ja ansambliteoste kontsertsolist. Klaveri ja kammeransambli õpetam. muusikakoolis. Kontsertmeister ooperis
	Orel	Organist-solist	Oreliteoste kontsertsolist
Orkestri	Keelpillid	Orkestri- ja kontsertsolist	Soolo- ja ansambliteoste interpret, sümfooniaorkestri solist. Erialaline õppetöö muusikakoolis
	Puhkpillid	Orkestrisolist	Sümfooniaorkestri solist. Erialaline õppejõud muusikakoolis
Vokaal	Laulmine	Vokaalsolist	Ooperilaulu ja kammerteoste interpret. Erialaline õppejõud muusikakoolis
Muusikajuhtimise- ja muusikapedagoogika	Orkestrijuhtimine	Orkestrijuht	Orkestrijuhtimine. Erialaline õppejõud orkestrijuhtimise klassis muusikakoolis
	Koorijuhtimine	Koorijuht	Koorijuhtimine. Erialaline õppejõud muusikakooli koorijuhtimise klassis
	Muusikapedagoogika	Täieliku keskkooli muusika-õppejõud	Muusika õpetamine muusikakoolis või täielikus keskkoolis. Isetegevusorkestrite ja -kooride juhtimine
Kompositsiooni-, muusikateooria- ja muusikateaduse	Kompositsioon	Helilooja	Helilooming ja muusikateoreet. ainete õpetamine muusikakoolis
	Muusikateadus ja muusikateooria	Muusikateadlane ja -teoreetik	Muusikaajaloo ja muusikateooria õpetamine muusikakoolis. Muusikateaduslik uurimistöö

ENSV Tallinna Riiklik Konservatoorium valmistab ette kõrgema muusikalise haridusega spetsialiste kõigil helikunsti erialadel. Õppeaeg on 5 aastat, välja arvatud koolimuusika ja muusikajuhtimise eriala, kus õppeaeg kestab 4 aastat.

Tallinna Riiklikus Konservatooriumis on 5 fakulteedi. Õppealade jaotus fakulteedide, alade ja erialade järgi ühes lõpetajate kvalifikatsiooniga on näidatud tabelis eelmisel leheküljel.

Sisseastujail nõutav üldharidus — täielik keskkool. Eksamid konservatooriumisse sisseastujaile toimuvad: 1) üldhariduslikes aineis; 2) eriaines (ühes kollokviumiga); 3) muusikateoreetilistes ainetes; 4) muusikaajaloos ja muusikaliteratuuris.

Kõigil sisse astuda soovijail (välja arvatud isikud, kes on keskhari- dusliku kooli lõpetanud „väga headega“), kes on oma eriaineis sooritanud eksamid hinnanguga „hea“, tuleb sooritada järgmised üldhariduslike ainete eksamid:

- a) eesti keeles,
- b) vene keeles,
- c) NSV Liidu rahvaste ajaloos.

Eksamid üldaineis toimuvad ENSV Hariduse Rahvakomissariaadi poolt väljatöötatud 1945. a. sisseastumiseksamite kavade ulatuses. (Vaata käesoleva käsiraamatu lk. 10 — 27.)

Nõudmised eriaineis fakulteedide ja alade järgi on loetletud järgne- vail lehekülgedel.

Nõudmised muusikateoreetilistes ainetes on:

- 1) vokaalfakulteedi sisseastujaile — lisa I 1, 2, 3a, 5 kohaselt;
- 2) klaveri-, muusikajuhtimise- ja orkestrifakulteedi — lisa I koha- selt;
- 3) kompositsiooni- ja muusikateooria- ning muusikateaduse- ja muusikaajaloo-fakulteedi — lisa I kohaselt.

Sisseastuja (kõigisse fakulteedidesse, välja arvatud muusikateaduse ja muusikaajaloo alale) peab omama selget ülevaadet muusikaajaloolisest arengust Lääne-Euroopas, Nõukogude Liidus, ühtlasi Eesti NSV-s, teades suurte heliloojate elulugusid ja loomingulist arengut ja silmapaistvamate teoste arenguloolist tähtsust; üldist muusikalist terminoloogiat ja mitme- suguseid muusikalisi vorme ja žanre; muusikaliteratuuri vastavalt eri- alale.

KLAVERI- JA ORELIFAKULTEET.

Klaveri ala.

Üldteoreetilised nõuded: Vt. „Üldteoreetilised ained“ (lisa I).
Nõuded erialal:

1. a) Teos suures vormis või kaks kuni kolm väiksemat pala vene klassikute, kaasaegsete (Nõukogude Liidu) heliloojate või eesti heliloojate loomingust, näit.:
 - Glinka* — „Variatsioonid šoti teemale“,
 - Rubinstein* — „Klaverikontsert d-moll“,
 - Tšaikovski* — „Aastaajad“,
 - Glazunov* — „Sonaat e-moll“ I osa,
 - Rahmaninov* — „Kontsert fis-moll“ või 2—3 lühemat pala,
 - Prokofjev* — palad „Romeo ja Juliast“,
 - Mjaskovski* — „Lihtsad variatsioonid“ („Koltunud lehed“),
 - Hatsaturian* — „Poeem“, „Toccata“,
 - M. Lüdig* — „Vee peal“,
 - M. Saar* — „Kolm pala klaverile“,
 - M. Saar* — „Masurkad“,
 - M. Saar* — „Valsid“,
 - A. Lemba* — „Pastoraal ja Intermezzo“,
 - A. Lemba* — „I klaverikontsert“,
 - H. Eller* — „Väike valss“ ja „Liblikas“,
 - H. Eller* — „Palad eesti rahvaviisidele“ nr-d 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11.
 - R. Tobias* — „Sonatiin c-moll“,
 - A. Vedro* — „Lüüriline pala“,
 - A. Vedro* — „Runo nr. 1“,
 - E. Oja* — „Vaikivad meeleolud“,
 - A. Uritamm* — „Kevadele“,
 - E. Kapp* — „Kontrastid“;
- b) 1. osa või 2. ja 3. osa Beethoveni, Haydni või Mozarti klassilisest sonaadist;
- c) polüfooniline teos Bachi loomingust (originaalis);
- d) 2 virtuoosliku iseloomuga etüüdi või pala (üks sõrmetehnika ja üks suurema tehnika alalt), näit.:
 - Glazunov* — op. 31, etüüdid c-duur, e-moll,
 - Rubinstein* — Etüüd c-duur,
 - Rimski-Korssakov-Rahmaninov* — „Mesilase lend“,

Pahhulski — Toccata c-duur op. 19,

Chopin — op. 10 f-duur, c-moll,

Liszt — „Rapsodia nr. 8 ja 11“.

2. Lehest lugemise oskus ja literatuuri tundmine (lisa III A, B).

Oreli ala.

Klaver: Vt. „Üldklaveri kava“ (lisa II C).

Üldteoreetilised ained: Vt. „Üldteoreetilised ained“ (lisa I).

Nõuded erialal:

1. Bachi kergemate palade mängimine, näit.:
Fantaasia c-duur (Peters IV),
Prelüüd ja fuuga (c-duur IV),
Fuuga g-moll (IV).
2. Üks pala, milles on võimalik kontrollida oreli registrite ja mängu-
vahendite tundmist.
3. Üldteadmisi oreli konstruktsioonist.
4. Lehest lugemise oskus ja literatuuri tundmine (lisa III A, B).

ORKESTRIFAKULTEET.

Keelpillide ala.

Nõuded üldaineis:

Üldklaver: Vt. lisa II D.

Üldteoreetilised ained: Vt. „Üldteoreetilised ained“ (lisa I).

Muusikaliteratuuri tundmine: Vt. lisa III A, C.

Viuli eriala.

Nõuded erialal:

1. Esitada: a) kaks etüüdi, mis ilmutaksid mõlema käe tehnikat, näit.
Rode — „Kapriisid“ (24), Dont;
b) kaks osa Bachi soolosonaatidest (üks aeglases, teine
elavamas tempos);
c) 1. või 2. ja 3. osa viiulikontserdist, näit. Spohr, Wien-
jawski, Mozart, Mendelssohn jt.;
d) 2 teost väikeses vormis (üks meloodiline, üks virtuoosne)
vene ja eesti heliloojailt, näit. Tšaikovski, Kabalevski,
Hatšaturjan, H. Eller, E. Tubin, A. Lemba, A. Karindi,
E. Kapp jt.
2. Mängida mõõdukas tempos kolmeoktaavilisi heliredeleid ja kolm-
kõlasid, heliredeleid tertsid, sekstides, oktaavides, detsimites.

Tšello eriala.

Nõuded erialal:

1. a) 2 etüüdi, mis ilmutaksid mõlema käe tehnikat, näit. Duport' etüüdid, Popperi etüüdid, I vihk; Prof. Kozolupovi koostatud etüüdide kogu;
- b) kaks osa Bachi soolosüitidest (üks aeglane, teine kiirem osa);
- c) üks sonaat, näit. Eccles—g-moll, Sammartini—g-duur, Boccherini— a-duur, või teised vastava raskusega sonaadid;
- d) esimene või teine ja kolmas osa kontserdist, näit. Haydn—c-duur, Romberg—2. kontsert (d-duur), Raff—d-moll, Saint-Saëns—a-moll;
- e) kaks pala — üks meloodilise, teine virtuoosliku iseloomuga, näit. Gluck — „Meloodia“, Cui — „Cantabile“, Saint-Saëns — „Luik“, Bach — „Arioso“, Tšaikovski — „Noktürn“, Davidov — „Sõnadeta romanss“, Glazunov—„Trubaduuri laul“, Rahmaninov—„Idamaa tants“, Fauré — „Eleegia“, Goens — „Scherzo“, Popper — „Tarantella“, Davidov — „Purskkaevul“, M. Lüdig — „Eesti viis“, H. Eller — „Prelüüd“.

Kontrabassi eriala.

Nõuded erialal:

1. a) tunda kõiki põhipositsioone ja esimesi pöidlapositsioone;
- b) poognatõmmete tundmine: martelé, staccato, détaché, legato.
2. Ette kanda;
 - a) kaheoktaavilised heliredelid ja kolmkõlad mõõdukas tempos;
 - b) kaks etüüdi, näit. Grabbe — „Etüüdid“, II osa Slam'ist jne.;
 - c) keskmise raskusega pala, näit.: Verihi Konkursspala, Glucki „Meloodia“ jne.

Harfi eriala.

Nõuded erialal:

1. a) mažoorised ja minoorised heliredelid, kolmkõlad ja dominant-septakordid;
- b) üks etüüd Bochsalt IV vihust;
- c) Bachilt üks pala, näit. „Prelüüd c-moll“ V vihust, „Väikesed prelüüdid ja fuugad klaverile“ nr. 2, „Wohltemp. Klavier“ nr. 8;
- d) üks pala vene komponistilt, näit. Glinka — „Variatsioonid“, „Noktürn“, Ippolitov-Ivanov — „Noktürn“;
- e) osa kontserdist, näit. Widor-Dubora, Isabel. Eesti literat. V. Reiman „Palad“.

Puhkpillide ala.

Nõuded üldaineis:

Üldklaver: Vt. lisa II D.

Üldteoreetilised ained: Vt. lisa I.

Muusikaliteratuuri tundmine: Vt. lisa III A.

Flöödi eriala.

Nõuded erialal:

1. Üks etüüd legato, teine staccato, näit. Keller — 24 karakteretüüdi Tsöbin — Mängutehnika põhialused (flöödile, näit. Hosa — „Teema ja variatsioonid“, „Meloodia“, II osast — üks 7 etüüdist), Böhmi — 24 etüüdi klaveri saatel, op. 37.
2. Pala klaveri saatel, Händeli sonaat nr. 5, Bachi sonaat nr. 4, Beethoven — „Serenaad“, Tšaikovski — „Meloodia“, Glière — „Meloodia“.

Oboe eriala.

Nõuded erialal:

1. Etüüd (näit. Schmidt, Witsum, Rosenthal või Luft).
2. Kaks ettekandepala või kaks kontserdi (sonaadi) osa, näit. Beethoven-Goedike — Andante sonaadist op. 28, Beethoven sonaadist op. 2 I osa, Händeli sonaadi I osa, Mozarti kontserdid II ja III osa.

Klarneti eriala.

Nõuded erialal:

1. Üks (keskmise raskusega) etüüd, näit. Rozanov — Klarneti kool, Bärmann — IV osa klappidega etüüde, Wiedemanni või Klose'i etüüdid koolid.
2. Kontsert või fantaasia, näit. Weber — „Concertino“, „Variatsioonid“, I Kontsert, Rimski-Korssakov — „Kontsert“, Jevsejevi kaks pala, Kompanejets — „Baškiiri laul“.
3. Üks klassikaline meloodiline muusikapala, näit. Bach — „Adagio“, Tšaikovski — „Romanss“ op. 51 ja Rahmaninov — „Vokaliisid“.

Fagoti eriala.

Nõuded erialal:

1. Üks kiireloomuline etüüd, näit. Milde etüüdid kogu I osa.
2. Kaks osa Mozarti kontserdist või kaks klassikalist pala, üks

pikaldase, teine kiire tempoga, näit. Goedike ümberseadeid fagotile 1., 2. ja 3. seeria. Kostlandi ümberseadeid, Tšaikovski „Sõnada laul“, „Sügiselaul“, „Noktürn“.

Trompeti eriala.

Nõuded erialal:

1. Üks tehniline etüüd (Brandt — orkestrietüüdid nr.1, 3, 5).
2. Kaks pala, näit. Bach-Goedike — „Saraband“ nr. 2, 4; Fouquet — „Fantaasia“, Brandt — Kontsert es-duur, Böhm — Kontserdi II osa.
3. c, es ja a transponeerimise oskus.

Metsasarve eriala.

Nõuded erialal:

1. Kopraschi või Tamme etüüdide kogust kaks etüüdi, üks staccato ja teine legato.
2. Üks osa kontserdist, näit. Mozart, Fr. Strauss — op. 8, või kaks väikeses vormis teost, näit. Tšaikovski — „Sügiselaul“, „Noktürn“, Lenski aaria oop. „Eugen Onegin“.
3. e, es ja c transponeerimise oskus.

Trombooni (tuuba) eriala.

Nõuded erialal:

1. Üks tehniline etüüd Blazkevišti koolist (võtmeis).
2. Üks pala Goedike ümberseadete vihkudest I, II, III.
Weber — „Romanss“, II osa Blazkevitši kontserdist nr. 2, David — „Concertino“, Melkich — „Intermezzo“.

Puhkpillide erialadele sisseastujad peavad sooritama eksamiprogrammi ja oskustaseme katse lehest lugemises, erialalise literatuuri tundmises ja heliredelite mängimises muusikakooli lõpetamise nõuete kohaselt.

LAULUFAKULTEET.

Laulu ala.

Laulu eriala.

Üldklaver: Vt. lisa II D.

Üldteooria: Vt. lisa I 2, 3a, 5.

Muusikaliteratuuri tundmine: Vt. lisa III A.

Nõuded erialal:

1. Küllaldased vokaalsed ja tõlgitsuslikud eeldused selleks, et õppijast võiks kujuneda kvalifitseeritud elukutseline ooperi- või kontsertlaulja või laulupedagoog.
2. Erialaline ettevalmistus soololaulu alal muusikakooli õppekava ulatuses.
3. Terve organism ja hääleaparaat, mille määrab kindlaks eriline arstidekomisjon.
Vastuvõtukatsel on vaja erialaliselt ette kanda:
 - a) kaks aariat, nendest üks klassikalisest ja teine kaasaegsest repertuaarist;
 - b) üks romanss, üks kontsertpala, ümbertöötatud rahvalaul;
 - c) sõnadeta lavaülesande lahendamine.

MUUSIKAJUHTIMISE- JA MUUSIKAPEDAGOOGIKA-FAKULTEET.

Muusikajuhtimise ala.

Vastuvõtukatsel peab eksami sooritaja vastama järgmistele nõuetele:

1. Omama täpset kuulmist, head harmoonia- ja rütmitunnet ning head mälu.
2. Omama tervet ning loomulikku lauluhäält.
3. Oskama lehest laulda keskmise raskusega kooripartituuri häält.
4. Oskama kammertooni järgi koorile häält anda.
5. Oskama klaveril mängida keskmise raskusega kooripartituure.
6. Omama dirigendi annet, pedagoogilist vaistu ja aktiivset iseloomu
7. Omama 5-aastast koorilaulja või 2-aastast koorijuhataja praktikat.

Andekaid õpilasi, kes sellele täielikult ei vasta, võib vastu võtta konservatooriumi eelkursusele.

Üldnõuded:

Klaver: Vt. lisa II B.

Üldteooria: Vt. lisa I.

Sisseastuja peab:

1. Valdama elementaarset juhatamistehnikat.
2. Juhatama eksamil 2, karakteri poolest erinevat ettevalmistatud koorilaulu valikust:
K. A. Hermann — Isamaa mälestus,
M. Lüdig — Laulud nüüd lähevad,
A. Kunileid — Sind surmani,

- M. Härma* — Ei saa mitte vaiki olla,
K. Türrpu — Lahkumise laul,
A. Läte — Kuldrannake,
M. Härma — Pidu hakkab,
F. Säbelmann — Kaunimad laulud,
K. A. Hermann — Laula ja hõiska,
M. Härma — Tule koju.
3. Tundma kooritöö põhialuseid. Õppevahendid:
T. Vettik — „Laulukoori juhataja käsiraamat“,
R. Ritsing — „Koori- ja orkestrijuhi käsiraamat“.
4. Oskama analüüsida koorilaule, mida ta eksamil juhatab.
5. Oskama koorile kammertooni järgi häält anda, tundma ja võima intoneerida kõiki akorde juhatatavais lauludes.
6. Tundma eesti koorilaulu klassikuid.
7. Tundma üldmuusika literatuuri: Vt. lisa III A, C.

Muusikapedagoogika ala.

Vastavate katsete kaudu selgitatavad erilised muusikalised eeldused ja oskused:

1. Täpne kuulmine, hea rütmitunne, arenenud harmooniatunne ja hea muusikaline mälu.
2. Terve ja loomulik lauluhääl ning ilmekas ettekanne.
3. Oskus kammertooni järgi koorile häält anda.
4. Keskmise raskusega kooripartiide lehest laulmine partituuri järgi.
5. Keskmise raskusega kooripartituuri mängimine lehest (klaveril).
6. Dirigendi anne, pedagoogiline vaist ja aktiivne iseloom.
7. Vähemalt 4-aastane koorilaulja või kooliorkestri mängija staaž.
8. Olulisema tähtsusega eesti koorilaulu klassikute teoste tundmine.
9. Kooli põhilauluvara tundmine.
10. Soovitavalt pedagoogiline praktikum üldhariduslikus koolis.
11. Kahe, karakteri poolest erineva ettevalmistatud laulu juhatamine alljärgnevast loetelust:
M. Härma — Ei saa mitte vaiki olla,
K. A. Hermann — Isamaa mälestus,
K. A. Hermann — Süda tuksub,
K. A. Hermann — Kungla rahvas,
M. Härma — Tule koju,
M. Härma — Pidu hakkab,

A. Läte — Kuldrannake,
M. Lüdig — Kiigelaul,
M. Saar — Mu rannikmaa,
Beethoven — Lahingulaul,
Gluck — Rõõmu hääled,
Balakirev — vene rahvalaul „Ei uhnem“,
Dseržinski — võitluslaul oop. „Vaikne Don“.
Eeltooduga seoses — esitatavate laulude analüüs:

a) sisuline, b) muusikateoreetiline, c) vokaalne (ka kooripartiituri mängimine lehest eeltoodud raskuses).

12. Teoreetilisi põhiteadmisi laulukoori juhatamisest (õppevahendiks T. Vettik — „Laulukoori juhataja“ ja Ritsing — „Koori- ja orkestrijuhi käsiraamat“).

Klaverimängu oskuse alal on koolimuusika sisseastujailt nõutavad:

Etüüdid, alljärgneva raskuse piirides:

Czerny — op. 299, IV,
„ — op. 740, I,
Cramer-Bülow — I, II,
Löwe — Oktaavietüüdid.

Polüfoon. helendid:

Bach — Wohltemp. Klavier I e-moll, fis-duur,
„ „ „ II f-moll ja c-moll,
„ Prantsuse süüdid,
Händel — Süüdid.

Sonaadid:

Haydn — Sonaat d-duur,
Beethoven — Sonaat, op. 14, nr. 2.

Väiksemad palad:

Tšaikovski — Aastaajad,
Mendelssohn — Sõnadeta laulud,
Grieg — Kevadele,
M. Saar — Hetk,
A. Lemba — Menuett,
R. Tobias — Sõnadeta laul,
A. Vedro — Lüüriline pala.

Muusikateooria alal on nõutavad: Vt. lisa I 1, 2, 3a.

KOMPOSITSIOONI-, MUUSIKATEOORIA- JA MUUSIKATEADUSE- FAKULTEET.

Kompositsiooni ja teooria ala.

Eriaine:

1. Esitada oma helitöid, mis tõendavad loomingulist andekust.
2. Harmoniseerida antud meloodia modulatsioonil ja figuratsiooni-võtete kasutamisega.
3. Osata mängida kadentse ja sekventse (tonaalseid ja moduleeruvaid).
4. Osata kirjutada kahehäälsel kontrapunktilisel või kolmehäälsel harmoonilisel diktaati.
5. Osata analüüsida keskmise raskusega teoseid (näit. Beethoveni sonaate).
6. Määrata kuulmise järgi kadentse, harmoonilisi järjestusi ja modulatsioone.
7. Osata laulda lehest modulatsioonidega meloodiaid viiuli-, bassi- ja do-võtmes.

Klaver:

Üldklaveri kava: Vt. lisa II A.

Elementaarteooria: Vt. lisa I.

Muusikaliteratuuri tundmine: Vt. lisa III A, D.

Muusikateaduse ja muusikaajaloo ala.

Muusikateaduse alale sisseastuja peab omama üldist kujutlust muusikaajaloolise arengu protsessist, peab tundma tähtsamaid sündmusi ja põhietappe eesti ja teiste Nõukogude Liidu rahvaste ning üldisest muusikakultuurist, peab teadma suuremate heliloojate eluloolisi andmeid ja suutma selgitada nende loomingut tähtsust ajaloolises arengus. Sisseastujad peavad sooritama katse muusikaliteratuuri tundmises (vt. lisa muusikateaduse alal: Literatuur), muusikateoorias, pillide ja partituuri tundmises ning akustikas.

Nõuded teoorias: Vt. lisa I.

Üldklaver: Vt. lisa II A.

Muusikaliteratuuri tundmine: Vt. lisa III A, D.

Eelkursus.

Muusikateaduse alale ettevalmistamiseks on nähtud ette eelkursus, kuhu võetakse vastu täieliku keskkooli haridusega isikuid, kes suuda-

vad rahuldada I ja II solfedžo üldnõudeid ning omavad klaveri ja literatuuri tundmise alal eeldusi edukaks tööks.

Eelkursusel võetakse läbi solfedžo (I — III) ja üldteooria ning I harmoonia (vastavalt üldharmoonia kavale nr. 3a), pillide tundmine ja partituuriga tutvumine ning muusikaajaloo ja akustika kursus muusikakooli kava ulatuses.

Lisa I.

ÜLDTEOREETILISED AINED.

1. Elementaarteooria:

Heli mõiste. Muusikaline heli. Noodikiri. Joonestik. Võtmed. Noodimärgid. Pausid. Heliastmik. Helide nimetused. Oktaavid. Heliredel. Helisüsteemid. Mažoor. Minoor. Keskaegsed ja rahvamuusika helitööd. Heliredeli seesmine organisatsioon. Meetrum ja rütm. Takt. Liht-, liit- ja segataktid. Nootide rühmitamine. Sünkoop. Triool, duool jt.

Tempo. Dünaamilised ja agoogilised märgid ning oskussõnad. Intervallid, nende seos heliredeliga. Dissoneerivate intervallide lahendamine.

Akordid. Kolmkõlad pööretega, dominantseptakord pööretega. Subdominant-septakord pöörete ja lahendustega. Dominantnoonakord, sekstakordid. Kromaatiline heliredel. Kromatism ja alternatsioon. Modulatsioon.

Melismid. Noodikirja lühendid.

2. Solfedžo:

Mažoor- ja minoorheliredelite laulmine igast astmest üles ning alla. Kromaatilise heliredeli laulmine. Intervallide laulmine lahendustega ja määramine kuulmise järgi antud noodist ja antud helistikus.

Akordide laulmine lahendustega ja nende määramine kuulmise järgi helistikus antud noodist. Helistiku määramine akordi lahenduse kaudu.

Neljahäälsete kadentside laulmine arpedžeeritult ja määramine kuulmise järgi.

Meloodiate transponeerimine.

Kahehäälnelise erirütmis diktaat kerge modulatsiooniga. Kromatismiga ja modulatsiooniga meloodiate lehest laulmine viuli-, bassi- ja do-võtmes.

3. **Harmoonia:**
 - a) Akord, akordivõõras noot. Neljahäälne struktuur. Põhi ja kõrvalkolmkõlad. Meloodia ja bassi harmoniseerimine. Sekstakordid. Periood, lause, kadentsid. Kvartsektakord. Dominantseptakord ja pöörded. Fraas. Motiiv. Katkestatud kadents. Subdominantakordid (II astme kolmk. ja II astme septakord). Juhtseptakord. Noonakord. Loomuliku minoori harmoniseerimine. Tonaalne sekvents. Dominandi dominant. Kõrvalastmete dominant; modulatsioon.
 - b) Diatooniline ja kromaatiline modulatsioon. Modulatsiooniahel. Reaalne sekvents. Kolmeosaline lauluvorm. Akordivõõrad noodid. Pided, läbikäivad diatoonilised ja kromaatilised abinoodid. Range ja vaba meloodiline figuratsioon. Alteratsioon. Enharmooniline modulatsioon. Mitmesuguste akordide ja helistike suhted. Väärjärgnemised.
4. **Analüüs ja vormiõpetus:** Kolmeosaline lauluvorm. Liitkolmeosaline vorm. Rondovorm. Sonaadivorm. Üldine ülevaade polüfoonilistest vormidest.
5. **Pillide tundmine:** Üldteadmisi orkestripillide helitekitamisest, ulatusest, kasutamisest orkestris ja üldteadmisi partituurist. Klaverikoondise kirjutamine partituurist.

Lisa II.

ÜLDKLAVER.

- A. **Kompositsiooni eriala:**
 - a) Bachi prelüüd ja fuuga teosest „Wohltemp. Klavier“, näit. c-moll;
 - b) osa (sonaat allegro) klassilisest sonaadist, näit. Haydn — es-duur, Beethoven — op. 14, op. 10 (c-moll);
 - c) väiksemas vormis pala vene või eesti heliloojalt, näit. Tšaikovski sarjast „Aastaajad“, R. Tobiase „Palad lastele“ (raskemad), M. Saare „Laul männile“, „Hetk“;
 - d) keskmise raskusega pala lehest lugemise oskus.
- B. **Muusikajuhtide eriala:**
 - a) 2- või 3-häälne Bachi inventsioon;
 - b) osa klassilisest sonaadist, näit. Beethoveni op. 2 nr. 1 I osa, op. 10 (c-moll) I osa, või Haydni ja Mozarti sonaadidest (allegro);

c) 1 pala vene või eesti heliloomingust, näit. Glinka „Nokturn“, Ljadovi „Valss fis-moll“, S. Saare „Laul männile“, Lüdigi „Vee peal“;

d) keskmise raskusega pala lehest lugemise oskus.

C. Oreli eriala:

a) Bachi prelüüd ja fuuga teosest „Wohltemp. Klavier“, näit. f-duur, fis-duur I vihust või d-moll, c-moll II vihust;

b) osa (sonaat allegro) klassilisest sonaadist, näit. Beethoveni op. 2 nr. 2, Mozarti a-duur sonaat;

d) väiksem pala vene või eesti heliloomingust, näit. Tšaikovski sarjast „Aastaajad“, Rubinsteini „Meloodia“, H. Elleri „Palad eesti rahvaviisidele“ nr- d 1, 2, 3, 4, 7, 10, 11;

d) keskmise raskusega pala lehest lugemise oskus.

D. Laulu, keel- ja puhkpillide eriala:

a) polüfooniline pala (Bachi menuett g-duur, kergem väike prelüüd c-moll, g-duur jne.);

b) üks pala Lääne-Euroopa klassikute loomingust, näit. Beethoveni, Haydni, Mozarti sonaat allegro, Beethoveni sonatiin f-duur, Clementi sonatiin. Palad vene või eesti heliloomingust, näit. R. Tobiase „10 pala lastele“ (kergemad), Tšaikovski „Lastealbum“;

c) kergema pala lehest lugemise oskus. Lisaks kergemate meloodiate transponeerimine (transponeerivate pillide mängijatelt nõutakse klaveril oma pillipartii lehest mängimist antud tonaalsuses).

Lisa III.

KAVA MUUSIKAAJALOOS KÕIKIDEL ALADEL, VÄLJA ARVATUD MUUSIKATEADUSE JA MUUSIKAAJALOO ALA.

Sisseastuja peab omama selget üldülevaadet muusikaajaloolisest arengust Lääne-Euroopas, Nõukogude Liidus, ühtlasi Eesti NSV-s; peab tundma:

1. Suurte heliloojate elulugusid ja loominguulist arengut ning teadma, milles peitub silmapaistvamate teoste arenguline väärtus.
2. Üldist muusikaajaloolist terminoloogiat ja muusikalisi vorme.

A. Literatuur sisseastujaile laulu ja puhk- ning löökpillide ja muusikapedagoogika alale.

Bach: Mõni inventsioon, üks prelüüd ja fuuga „Wohltemp. Klavier'ist“, mõni prantsuse süit.

Händel: Largo.

Haydn: Sümfoonia es-duur, I jagu. Mõni sonaatidest (es-duur).

Mozart: Fantaasia d-moll, sonaat a-duur, sümfoonia g-moll, I jagu.

Beethoven: Sonaadid „Pateetiline“ ja „Kuupaiste“, sümfoonia nr. 5.

Schubert: Impromptu; sümfoonia h-moll, mõni laul, nagu „Ave Maria“, „Gretchen voki taga“.

Mendelssohn: Sõnadeta laul fis-moll.

Rossini: Kavatiin oop. „Sevilla habemeajaja“.

Schumann: „Arabesk“, „Aufschwung“, „Kaks grenaderi“.

Chopin: Valsid la-, do-dies- ja si-minoor, des-duur. Prelüüd des-duur, noktürn es-duur, polonees a-duur, mõni masurka.

Liszt: Rapsoodia nr. 2, „Liebestraum“ nr. 3.

Wagner: „Tannhäuser“, avamäng ja palverändurite koor.

Brahms: Ungari tants, valsid.

Verdi: Katkeid oopereist.

Bizet: Katkeid „Carmen'ist“.

Grieg: „Peer Gynt“, mõni norra tants, lüürilisi palu.

Debussy: Arabesk, Prelüüd.

Tšaikovski: Mõni pala „Aastaaegadest“, katkeid „Eugen Oneginist“ või „Padaemandast“, mõni jagu sümfooniaist.

Borodin: Igori aaria oop. „Vürst Igor“.

Glinka: Katkeid oopereist.

Rimski-Korssakov: „Šehherezade“.

Rahmaninov: Prelüüdid cis- ja g-moll.

Skrjabin: Paar prelüüdi (op. 15 ja 16).

Eller: „Koit“, „Männid“, Prelüüd tšellole; mõni miniatuur rahvaviisidele

Saar: „Laul männile“; mõni soolo- ja koorilaul, Eesti süit nr. 2.

E. Kapp: Eesti tants.

Tobias: „Ööpala“, sonatiin c-moll.

Lüdig: Uvertüürfantaasia.

Tubin: Eesti tantsud.

Päts: Külalood.

Aav: Katkeid oop. „Vikerlased“.
Oja: „Põhjamaa lapsed“. Koorilaule.

B. Lisa sisseastujaile klaveri ja oreli alale.

Händel: Concerto grosso c-moll, I jagu (nr. 8).
Bach: 3—4 prelüüdi ja fuugat „Wohltemp. Klavier'ist“.
Mozart: Kontserdi a-duur, d-moll, I jagu.
Beethoven: I kontsert (c-moll).
Weber: „Kutse tantsule“.
Schumann: „Sümfoonilised etüüdid“ või „Karneval“.
Chopin: Sonaat h-moll; mõni etüüd.
Liszt: Kontsert nr. 1.
Wagner: Avamäng „Tristan ja Isolde“.
Grieg: Mõni „Norra tants“ (op. 17).
Debussy: „L'île joyeuse“; mõni prelüüd.
Skrjabin: IV sonaat.
Rahmaninov: Klaverikontsert nr. 2 c-moll.

C. Lisa sisseastujaile dirigeerimise ja keelpillide alale.

Bach: Chaconne.
Scarlatti: I sonaat.
Haydn: Kvartett op. 33 es-duur.
Mozart: Sümfoonia c-duur, I jagu; avamäng oop. „Võlulflööt“.
Beethoven: Sonaat op. 57, sümfoonia nr. 6 (paar jagu); avamäng „Leonore nr. 3“, Kreutzeri sonaat.
Schubert: I klaverisonaat.
Mendelssohn: Viulikontsert e-moll, I jagu.
Chopin: Scherzo b-moll või h-moll.
Berlioz: Sülfide tants.
Brahms: Rapsoodia (klaverile).
Grieg: Sonaat viiulile.
Ravel: Sonatiin.
Glinka: Katkeid oop. „Ivan Sussanin“ ja „Ruslan ja Ludmilla“.
Mussorgski: Katkeid oop. „Boris Godunov“.
Tšaikovski: „Serenaad“.
Glasunov: „Pidulik avamäng“.

Ljadov: 8 laulu orkestrile.

Rahmaninov: II klaverikontsert.

Skrjabin: IV klaverisonaat; 2 poemi op. 32.

D. Lisa sisseastujaile kompositsiooni ning muusikateaduse ja muusikaajaloo alale.

Couperin: Kaks klavessiinipala.

Rameau: „ „ „

Bach: 1 oreelifantaasia ja fuuga; Brandenburgi kontsert.

Haydn: Katkeid orat. „Aastaajad“.

Mozart: 1 klaverikontsert (a-duur, d-moll); sümfoonia c-duur, katkeid oop. „Võluflööt“.

Beethoven: Sonaat op. 110 ja 111; klaverikontsert es-duur; sümfoonia nr. 3.

Schubert: Mõned laulud.

Berlioz: Fantastiline sümfoonia.

Liszt: Sonaat h-moll.

Verdi: Katkeid oop. „Aida“.

Bizet: „Arlesienne“ (mõni osa).

Brahms: Sümfoonia nr. 4.

Puccini: Katkeid oop. „Boheem“.

Grieg: Kvartett.

Debussy: Kvartett.

Franck: Koraal, prelüüd ja fuuga.

Borodin: Kvartett nr. 2.

Tšaikovski: Sümfoonia nr. 5, I jagu; sümfoonia nr. 6.

Skrjabin: II sümfoonia.

Prokofjev: 2—3 pala süidist „Romeo ja Julia“.

Šostakovitš: I sümfoonia.

Sibelius: II sümfoonia.

Eesti literatuur:

Soololaule: *M. Saar*: „Tuulehõlmas“, „Ta tuli“, „Oi, häbi, hanevaras“, „Perepoeg palub kõrtsinaista“.

G. Ernesaks: „Hulkur“.

E. Aav: Juta aaria ja Olavi aaria oop. „Vikerlased“.

Klaverile: *R. Tobias*: „Laste palad“, „Sonatiin“.

M. Saar: „Laul männile“, „Eesti süit nr. 2“.

H. Eller: „Miniatuuris eesti motiividel“.

R. Päts: „Laste palad“.

Viiulile: *H. Eller*: „Männid“.

E. Kapp: „Eesti tants“.

A. Lemba: „Poème d'amour“.

Orkestrile: *H. Eller*: „Koit“.

A. Kapp: „Süit eesti motiividel“ (nr. 2).

ENSV TARTU RIIKLIK KUNSTI-INSTITUUT.

1. oktoobril 1919. a. asutati Tartus kujutavate kunstide kool „Pallase“ ateljeede nime all. Osakondi oli kolm: maali-, skulptuuri- ja graafika-osakond. Kool algas tegevust koosseisuga: 30 õpilast, 3 õpetajat ja 3 lektorit. 1924. a. omandas „Pallas“ kõrgema õppeasutuse õigused. Oma tegevuse kestel on koolil keskmiselt olnud aastas 120—130 õpilast, 8—10 õpetajat ja 6 lektorit. Lõpetajate arv aastas umbes 6 inimest.

Nõukogude ajal 1940. a. nimetati kõrgem kunstikool „Pallas“ Konrad Mäe Nimeliseks Kõrgemaks Kunstikooliks. Koosseis 1941. a. juunis oli järgmine: 4 professorit, 2 dotsenti, 2 lektorit ja 4 õpetajat. Üliõpilasi oli saja ümber. Andmed selleaegse üliõpilaste arvu kohta on ebatäpsed, sest sõjaajal dokumendid hävisid.

Saksa okupatsiooni ajal ei võimaldatud koolil tegevust alustada 14 kuu jooksul. Tegevus algas 1942. a. novembris „Kujutava kunsti kursuste“ nime all ja 1943. — 1944. a. uuesti Kõrgema Kunstikoolina „Pallas“. Lõpetajaid oli: 5 maalijat, 2 graafikut ja 2 skulptorit.

1944. a. kooli hooned Kalevi tänaval koos inventariga hävisid tules. Säilis vaid osa graafika- ja skulptuuriateljeest, kooliarhiiv kuni 1940. aastani ja mittenimetamisväärne osa raamatukogust.

Hoolimata sellest ja veel valitsevast sõjaolukorrast avas kool oma ukSED kunstihuvilistele juba 15. nov. 1944. a. nüüd juba ENSV Tartu Riikliku Kunsti-instituudina üliõpilaste arvuga 98 ja asukohaga Heide-
manni 16.

Tartu Riiklik Kunsti-instituut valmistab ette kõrgema haridusega loovkunstnikke kõigil järgnevalt mainitud kujutava kunsti aladel. Õppetöö kestus on 6 aastat, millest viimane õppeaasta on ainult diplomitöö läbiviimiseks. Instituudi lõpetaja saab loovkunstniku kutse erialal, mille ta on omandanud. Ta omab kõrgema hariduse eriõigusi ja tal on õigus olla õppejõuks oma erialal kõigis NSVL kunstikoolides ja kunsti kõrgemates õppeasutustes ning joonistamisõpetajaks kõigis kooli eriliikides. Samuti on tal õigus töötada vabakutselise kunstnikuna ja kunstialiste töökodade kunstilise juhina.

Tartu Riiklikus Kunsti-instituudis on kolm fakulteeti: maalifakulteet, skulptuurifakulteet ja graafikafakulteet.

Õppealade jaotus fakulteetide ja osakondade järgi ühes lõpetajate kvalifikatsiooniga (kutsenimetusega) on näidatud juurdelisatud tabelis:

Jrk. nr.	Fakulteet	Osakond	Kvalifikatsioon
1.	Maalifakulteet	Tahvelmaali Monumentaalmaali	} Kõrgema haridusega kujutav kunstnik
2.	Skulptuurifakulteet	Skulptuuri	
3.	Graafikafakulteet	Graafika	

MAALIFAKULTEET.

Tahvelmaali-osakond.

Tahvelmaali-osakonna ülesandeks on valmistada ette maalikunstnikke tahvelmaali alal, kes oleksid võimelised edasi viima meie maalikultuuri nii vormilises kui ka sisulises osas. Lähtudes seisukohast, et küps kunstiteos peab olema täiuslik vormi, tehnoloogia, sisu ja tunnetuse poolest, arendab tahvelmaali-osakond instituudi üliõpilastes kõiki vastavaid võimisi ja teadmisi. Õppemeetod on rajatud looduse kui põhilise kujutava kunsti ainese igakülgele tundmaõppimisele ja selle tõetruu kujundamise oskuse arendamisele.

Eriline rõhk on pandud ka tehnoloogiliste teadmiste omandamisele, mis tagavad kunstilise tahte edasiandmise meisterlikke oskusi. Tugevat arendamist leiavad ka üliõpilaste teadmised meie ajaloost ja kaasaja progressiivseist elunähtustest, sest instituudi lõpetanu peab omama väljaarendatud annete ja oskuste kõrval selget maailmavaadet, mis tagaks tema kui kultuuriala töötaja kõrget vaimset taset.

Tahvelmaali-osakonna õppekavas võetakse läbi tahvelmaal (vaikelu, portree, figuur), kompositsioon, maastik, ajalooline ning olustikuline maal.

Monumentaalmaali-osakond.

Monumentaalmaali-osakonna töö pearõhk on suunatud monumentaalse maali erialaga kunstnike ettevalmistamisele. Meie Nõukogude

ajastu on rikas suurtest, elu edasiviivaist ideedest ja ajalooliselt pöördelistest sündmustest, mille kunstiline kujundamine on mõeldav vastavas monumentaalses vormis. Kunstiliste ülesannete spetsiifika nõuab osakonnas erilise rõhu panemist töö ideelise täiuslikkuse ja kaasaegsuse kõrval ka monumentaalmaali tehnoloogia tühjendavale käsitlusele, sest loodavad kunstiteosed peavad täitma ka kunstipärase rakenduse ja säilivuse nõudeid. Selle maali-ala viljelemisega väheneb eesti kunstkultuuri praktikas seni tuntud puudus seltskondlike ja ühiskondlike hoonete kunstiküpsest ja ulatuslikust kujundusest.

Nagu teistegi osakondade töös arendatakse üliõpilastel teadmisi ajaloost ja nüüdisaja ühiskondlikust elust kooli lõpetanud kunstnike kõrge vaimse taseme tagamiseks. Monumentaalmaali-osakonna õppekavas võetakse läbi monumentaalmaali tehnika, kompositsioon, temaatiline monumentaal-kompositsioon (ajalooline, olustikuline) ja arhitektuuri põhialused.

SKULPTUURI-FAKULTEET.

Skulptuuri-fakulteedi ülesandeks on valmistada ette skulptoreid pukkiskulptuuri alal, kes oleksid võimelised edasi arendama meie skulptuuri nii vormi kui ka sisulises osas. Fakulteedi töö on rajatud looduse tundmaõppimisele, mis on vältimatuks aluseks eriti skulptuuri viljelejale. Fakulteedi ülesandeks on lähendada üliõpilasi kaasaja vajadustele kunstiküpsete skulptuurteoste järele nende rakendamiseks nii kommunaalhoonetes, uusehitistel kui ka avalikkudes parkides, platsidel jne. Kuid samuti arendatakse üliõpilastes võimeid luua ideeliselt täiuslikke ja tehnoloogiliselt laitmatuid skulptuure, mis omades tunnetuslikku tähtsust rikastaksid meie rahva varamut.

Fakulteedi ülesandeks on ka nende oskuste arendamine, mis tagaksid meisterlikku skulptuurimaterjali käsitsemist püsivais ja õilsais vormides. Skulptuuri-fakulteedi õppekavas võetakse läbi: vormi käsitlemine (ornament, pea, figuur), pukk- ja monumentaalskulptuur (portree, figuraalne, ajalooline ning olustikuline kompositsioon), skulptuuri teostusmaterjalid (kivi, kips, kunstkivi, betoon) ja arhitektuuri põhialused.

GRAAFIKA-FAKULTEET.

Graafika-fakulteedi ülesandeks on ette valmistada graafikuid-loovkunstnikke, kes nii ideeliselt kui ka professionaalselt seisaksid kaasaja paremate ja kõrgemate saavutuste tasemel. Et graafika valdkond on

sisuliselt võimeline haarama kõigi eluavalduste mitmekesisemaid alasid, on fakulteedi töö rajatud eriti avarale looduse käsitlemisele samuti kui üliõpilaste joonistusoskuste põhjalikule väljaarendamisele. Fakulteet valmistab ette kunstnikke, kes valdavad graafika kõiki tehnilisi alasid nii sügav-, lame- kui ka pindtrüki. Peale selle leiavad arendamist ka unikaaltrüki tehnikad, mis veelgi avardavad kunstnike väljenduslikke võimalusi. Graafika-ala väljaarendamisega fakulteet tagab ka meie rahva kunstilise maitse ja arusaama edasiarengut, sest estambina pääseb kunstiteos kiiremini mitte ainult ühiskondlikesse asutustesse, vaid ka kõige kaugematesse kodudesse, mis iseloomustab graafikat kui kõige rahvapärasemat kunstiiki. Graafika-fakulteedi õppekavas võetakse läbi: materiaalse graafika põhitehnika (kõrgtrükk, raamatutrükk ja sügavtrükk), kombineeritud unikaaltrüki tehnikad, graafiline joonistus, illustratsioon, portree ja loovkompositsioon.

ENSV TALLINNA RIIKLIK TARBEKUNSTI INSTITUUT.

Tallinna Riikliku Tarbekunsti Instituudi alged ulatuvad tagasi aastasse 1912, mil Tallinnas Eesti Kunstiseltsi poolt pandi käima graafiliste kunstide kursused. Need kursused muudeti 1914. a. Tallinna Kunsttööstuskooliks. 1916. a. võttis Tallinna Linnavalitsus kooli enda ülalpidamisele. Kodanliku Eesti ajal 1920. a. muudeti kool riiklikuks õppeasutuseks nimega — Riigi Kunsttööstuskool. 1937. a. loodi kooli struktuur täiesti ümber. Tolle kava kohaselt pidi kool kujunema kaheastmeliseks: esimese astmena esines Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Kool, kusjuures oli ette nähtud kaks haru: kujutava kunsti ja tarbekunsti eriharu, teiseks astmeks oli Riigi Kõrgem Kunstikool.

Nõukogude korra kehtimahakkamisel kool reorganiseeriti ja muudeti puhtakujuliseks tarbekunsti õppeasutuseks nime all — J. Koorti Nimeline Riigi Rakenduskunstikool. Saksa okupatsiooni ajal a. 1941 nimetati kool Tallinna Rakenduskunstikooliks ning 1943. a. viisid saksa okupandid kooli kutsekoolide liiki. Pärast saksa okupantide väljakihutamist Eestist loodi 1944. a. lõpul Nõukogude võimu poolt okupatsioonigaegse kutsekooli asemele Tallinna Riiklik Tarbekunsti Instituut, mis on kõrgemaks tarbekunsti õppeasutuseks ENSV-s.

Tallinna Riiklik Tarbekunsti Instituut valmistab ette kõrgema haridusega loov-tarbekunstnikke kõigil alljärgnevalt mainitud tarbekunsti aladel. Õppetöö kestus 6 aastat, millest viimane õppeaasta on ainult diplomitöö läbiviimiseks.

Instituudi lõpetaja saab loov-tarbekunstniku kutse erialal, mille ta on omandanud. Lõpetanu omab kõrgema hariduse eriõigusi ja tal on õigus olla õppejõuks oma erialal kõigis NSVL kunstikoolides ja kunsti kõrgemates õppeasutustes ja joonistamisõpetajaks kõigis kooli eriliikides. Samuti on tal õigus töötada vabakutselise kunstnikuna ja kunstialaliste töökodade kunstilise juhina.

Tallinna Riiklikus Tarbekunsti Instituudis on 4 fakulteedi: värvifakulteed, vormifakulteed, raamatufakulteed ja ruumifakulteed.

Õppealade jaotus fakulteetide ja osakondade järgi ühes lõpetajate kvalifikatsiooniga (kutsenimetusega) on näidatud juurdelisatud tabelis:

Nr.	Fakulteed	Osakond	Kvalifikatsioon
1.	Värvifakulteed	Tarbemaali Ruumidekoratsiooni	Kõrgema haridusega tarbekunstnik
2.	Vormifakulteed	Tarbeskulptuuri Keraamika Klaasehistööde Metallehistööde	
3.	Raamatufakulteed	Tarbegraafika Miniatuurmaali Nahkehistööde	
4.	Ruumifakulteed	Sisearhitektuuri Aiaarhitektuuri Moe Tikandi Kudumite	

Peale mainitud osakondade asub instituudis rida kateedreid, mille ülesandeks on anda üliõpilastele teoreetilisi teadmisi ja nende alal vajalikke põhioskusi.

Marksismi-leninismi kateedri ülesandeks on kasvatada üliõpilastest teadlikke sotsialistliku ühiskonna liikmeid, nõukogude kodanikke, kes oskaksid õigesti orienteeruda kõigis ühiskondlikes, poliitilistes ja kultuurilistes küsimustes.

Kunstniku loomingu aluseks on soliidne joonistamisoskus, seepärast on Tarbekunsti Instituudis erilist rõhku pandud joonistamise õpetusele. Kõigi osakondade üliõpilastele on joonistamine obligatoorseks õppeaineks, mida juhib joonistamise kateeder.

Kunstiajaloo kateeder annab üliõpilastele teadmisi üldisest kunsti-ajaloost, kusjuures pannakse eriti rõhku nõukogude rahvaste, eeskätt vene ja eesti kunsti arengule. Samuti antakse siin üliõpilastele teadmisi kõigi tarbekunstide ajaloost.

Et kunstnik oskaks väljenduda ka sõnas ja kirjas ning et ta suudaks süveneda meie suure naaberrahva — venelaste kultuuri, selle eest hoolitsevad eesti ja vene keele kateeder.

Kehalise ja sõjalise kasvatus kateeder juhib üliõpilaste kehalist arendamist ja sõjalist väljaõpet.

VÄRVIFAKULTEET.

Tarbemaali-osakond.

Tarbemaali-osakond valmistab ette tarbekunstnikke, kes on suutelised iseseisvalt lahendama tarbemaali erialalisi loovaid ülesandeid tarbemaali mitmesugustes tehnikates otseselt kui ka kavandeid luues. Tarbemaali alal on suured tulevikuväljavaated, sest on ette näha uute hoonete kui ka taastatud ehitiste juures monumentaalmaali mitmesuguste tehnikate (fresko, mosaiik, tempera jne.) laialdast tarvitusele võtmist.

Instituudi lõpetanult on üliõpilane nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt omandanud põhjalikud teadmised tarbemaali mitmesugustel aladel ja on võimeline kunstiliselt juhtima tarbemaali alasid, nagu näit. olema töökodade kunstiliseks juhiks, kutsekoolides joonestamise-kompositsiooni õpetajaks ja vabakutseliseks tarbekunstnikuks.

Ruumidekoratsiooni-osakond.

Ruumidekoratsiooni-osakond valmistab ette dekoraatoreid, kes on võimelised lahendama kõiki dekoreerimisse, lavadekoratsiooni ja lavakostüümi puutuvaid ülesandeid. Võetakse läbi sise- ja välisdekoratsioon (väljakud, hooned, punased nurgad, näitused, vaateaknad).

Lavadekoratsiooni alal käsitletakse kõiki võimalikke lavaliike koos valgustussüsteemiga. Lavakostüümi osas antakse täielik ülevaade ajaloolisest kostüümist ja käsitletakse tänapäeva kostüümi. Kõigi loetletud erialade juures pannakse pearõhk üliõpilase loova meele arendamisele.

Materjalide osas antakse põhjalikke teadmisi materjalide eri liikidest ja nende käsitamise võimalustest. Erilist rõhku pannakse joonistamis- ja maalitehnikate tundmaõppimisele.

Ruumidekoratsiooni-osakonna lõpetanu on suuteline loova kunstnikuna lahendama kõiki dekoratsioonisse puutuvaid ülesandeid ja omab kõrgema haridusega loovtarbekunstniku õigusi.

VORMIFAKULTEET.

Tarbeskulptuuri-osakond.

Skulptuuri eriala üliõpilasi õpetatakse omama võimalikult kõiki seda eriala haaravaid nii tehnilisi kui ka kunstilisi avaldusviise. Õppekava kohaselt püüab skulptuuri-osakond ette valmistada noori skulptoreid, kellele teadmised ei piirduks üksnes modelleerimisoskusega, vaid kes

oleksid ka varustatud võimalikult rikkalike skulptuuritehniliste võtete tundmisega ja nende elulähedase rakendamisoskusega. Töö praktiline üldsuund on juhitud arhitektuurile.

Tarbeskulptuuri-osakonna üliõpilane algab oma studiumi skulptuurse vormi tundmaõppimisega. Ülitähtsat osa looduse vormi tundmaõppimisel etendab elav modell.

Vormiõpetuses võetakse läbi ornament, pea, figuur, dekoratiivne arhitektuuriline ornamentika ja figuraalne kompositsioon.

Skulptuuritehnilises osas käsitletakse kipsivalamist, kiviraiumist, kunstkivi ja puuvoolimist.

Keraamika-osakond.

Keraamika-osakonna ülesandeks on kasvatada võimelisi keramiste, kes oskaksid valmistada keraamilisi ilu- ja tarbeesemeid ning viia skulptuurteoseid keraamilisse tehnikasse.

Keraamika-tarbekunstniku diplomi omajal on üleliidulises ulatuses võimalik leida püsivat tööd ja tegevust oma erialal. Siin ootavad teda kõige lähemas tulevikus kultuurihoonete, teatrite, klubide, ühiskondlike ehitiste sisustamise küsimused keraamika osas. Rohkelt võimalusi pakub ka monumentaalkeraamika rakendamine arhitektuuri osana, nagu see näiteks mõjuvalt on sündinud Moskva allmaaraudtee väljaehitamisel. Peale suurte loominguliste ülesannete tuleb keraamikul juhtivat osa etendada vastavate keraamiliste tööstuste rajamisel ja nende tööstuste tehnilisel juhtimisel. Paljud senised kooliõpetajad-keraamikud on praegu tegevad vastavate tööstuste ja töökodade juhatajatena, treijatena, maali-
jatena jne.

Klaasehistööde-osakond.

Klaasi töötlemine osutub eesti tarbekunsti noorimaks haruks, millel ei ole nii kaugele küündivaid traditsioone kui enamikul teistel tarbekunsti-aladel. Et sel alal praegugi tegutseb vaid üsna vähene arv kunstnikke, nõudmine toodete järele on aga väga suur, siis tuleb klaasehistööd pidada tuleviku-alaks, millele on lahti piiramatud võimalused.

Klaasehistööde-osakonnas käsitletakse peamiselt nelja tähtsamat tehnikat: 1) graveerimine, 2) vormistamine, 3) etsimine, 4) maalimine. Eespool-nimetatud tehnikale on tulevikus kavatsus lisandada veel liiva-
pristtehnika.

Klaasehistööde-osakonna peamiseks sihiks on andekate noorte kasvatamine iseseisvaiks loovaiks klaasikunstnikeks, samuti ka klaasitööstuse jaoks klaasehistöö asjatundjaks.

Metallehistööde-osakond.

Metallehistööde-osakonna ülesanne on ette valmistada kõrgete kunstiliste ning tehniliste võimetega tarbekunstnikke metallehistööde aladel, pöörates erilist tähelepanu eesti rahvuslike ehte valmistamisele ja tundmisele.

Metallehistööde-osakonnas käsitletakse järgmisi metallitöö alasid:

1. Kullasepā tööala ühes graveerimisega ja vormi, ornamendi ning figuuri kujundamisega metallidest tagumise teel.
2. Graveerimistööd — kuldamine, hõbetamine, galvanoplastika jne.
3. Emailimistööd — emaili kasutamine metallehistööde juures.
4. Filigraan.
5. Kunstsepis — mitmesuguste tarbe- ja dekoratiivesemete valmistamine rauast sepitsemise teel.

RAAMATUFAKULTEET.

Tarbegraafika-osakond.

Tarbegraafika-osakond kasvatab vilunud jõude, kunstnikke-tarbegraafikuid.

Õppekava oma ulatuselt on selline, et instituudi lõpetaja omab küllaldasi võimeid lahendada kõiki neid ülesandeid, mida tänapäev tarbegraafikule esitab. Peamine rõhk on pööratud raamatule kogu tervikus, kus kõik üksikosad (kaas, tiitel, sisu kujundamine, illustratsioon kõigis graafilistes tehnikates, kõrgtrükk, lametrükk ja sügavtrükk leiavad käsitlemist, samuti ka kõide). Samaväärselt leiab rakendamist plakat, kaubandusgraafika (pakend igasuguses vormis), originaalgraafika (diplom, kiituskiri jne.).

Eriline rõhk on asetatud kirja joonistamisele.

Miniatuurmaali-osakond.

Miniatuurmaali kui tarbekunsti on Eestis seni vähe viljeldud, sest seni ei tuntud küllalt põhjalikult tehnilisi võtteid. Isamaasõja päevi. Nõukogude Liidu tagalas viibinud eesti kunstnikud, tutvunedes miniatuurmaali tehnika ja tehnoloogiaga, alustasid 1943. a. laiaulatuslikumalt selle tehnika rakendamist. Miniatuurmaal võimaldab elustada eriti rah-

vuslikke motive, selle ala rakendamisel on suuri väljavaateid, andes senistele eesti tarbekunsti eri aladele olulise täienduse.

Miniatuurmaali-osakonna ülesandeks on kasvatada uusi kaadreid, arendada seda eriala, leida uusi väljendusvorme nii kompositsioonis kui esemete kujus. Kaunistusesemeiks on portsigarid, karbid, laekad, taldrikud, vaasid, mapikaaned jne. Toorvormide kujundamisel pappmassist õilispuust jne. asetatakse rõhk uute vormide loomisele ja tehnilisele viimistlemisele.

Nahkehistööde-osakond.

Nahkehistööde-osakonna ülesandeks on kasvatada kaadreid, kes oleksid suutelised meie omapära kaunistatud nahatööde alal edasi arendama ja raamatukultuuri alal kunstipärast köidet looma. Kavade koostatud nii, et üliõpilane, kes nahkehistööde osakonna rakenduskunstnikuna lõpetab, valdab kõiki kaunistatud nahatöö ja raamatuköite alasid ning on suuteline kunstinoüetele vastavaid töid isiklikult teostama ja teisi juhtima, komponeerima, vastava ala standardkäitistele eeskujusid ning mustreid, juhatus ja nõu andma värvi valikul ja vormi andmisel. Köitjana peab ta oskama köidet luua vastavalt sisule nii, et köide omalt poolt raamatu sisu mõistmiseks ja huvi äratamiseks kaasa mõjuks.

Köite alal õpetatakse kõiki köitetüüpe, alates lihtbrošüüri ja lõpetades kunstipärase köitega. Ühtlasi on kavas käsikuldamine, mitmesugused paberi kaunistamise tehnikad ja võtted ühes mõnede graafiliste tehnikate ja kirjade õppimisega.

Nahatöö alal õpitakse nahalõiget ja nahavooli ühes värvimisega, kusjuures suurt rõhku pannakse kompositsioonilise võime arendamisele, õppides ja lähtudes meie rahvakunstist.

RUUMIFAKULTEET.

Sisearhitektuuri-osakond.

Sisearhitektuuri-osakonna ülesandeks on ette valmistada kunstnikke-eriteadlasi siseruumide viimistlemise, dekoreerimise ja sisustamise alal. Õppekäigu algul langeb pearõhk üliõpilasele kunstilise üldhariduse andmisele ja väljendustehnikale (joonis, akvarell, mudel). Käsikäes ülaltooduga arendatakse üliõpilase maitset ja propositsioonitunnet ning selgitatakse kunstialale vajalike väljendusabinõude tarvitamist.

Edasises õppekäigus tuleb üliõpilasel tutvuda stiilsete esemetega — mitte raamatute, vaid täpsete mõõtmiste kaudu, tehes neist täpsed joonised. Edasi tuleb üliõpilasel tutvuda veel viimistlusmaterjalidega, nagu kunstmarmor, stucco, lustro, terrazzo, lihvplakk jne.

Aiaarhitektuuri-osakond.

Aiaarhitektuuri-osakonna ülesandeks on ette valmistada kõrgete kunstiliste ning tehniliste võimetega aiaarhitekte—spetse kõigil aiaarhitektuuri hõlmavatel aladel. Kõige lähemas tulevikus ootab aiaarhitekte suur tegevuspõld meie linnade ning asulate taastamisel.

Aiaarhitektuur on oma põhilaadilt ruumikunst, s. t. ruumikujundamine vabas looduses, kus ehitusmaterjaliks on taimestik, muld, kivid jne. Siia kuuluksid niihästi kõige lihtsamate haljasalade või koduaedade kujundamine kui ka rahva- ja spordiparkide ning maastiku kujundamine. Planeerimisülesannete kõrval tuleb lahendada ka puht-ehituslikke ülesandeid, mis on otseses seoses haljasaladega, näiteks trepid, pergolad, basseinid, paviljonid jne.

Üliõpilastel, kes kavatsevad õppida aiandust aiaarhitektuuri-osakonnas, on soovitatav omada aianduslikku eelharidust ning praktikat.

Moe-osakond.

Moe-osakond valmistab ette tekstiilikunstnikke, kes on suutelised iseseisvalt lahendada moe ja kostüümi valdkonna loovaid ülesandeid, nagu looma kavandeid ajaloolisele ja teatrikostüümile, samuti rahvarõivaste ja moe uusloomingu alal ja andma vastavat konsultatsiooni.

Ettevalmistuse kõrval moe kompositsiooni alal saab üliõpilane piisavalt praktilisi teadmisi ka õmblustehnika ja juurdelõikuse alal, seega nii praktilise kui ka teoreetilise ettevalmistuse moekunstnikuna. Moe eriala üliõpilane saab küllaldase ettevalmistuse nii teoreetilises kui praktilises osas ka tikandi ja teljel kudumise valdkonnas, nii et ta oleks võimeline valmistama kavandeid ja juhtima kunstiliselt ka tikandi ja kudumi valdkonda hõlmavat tarbekunsti.

Instituudi lõpetanud moe erialal on võimalik rakendada moe-ateljeede kunstilise juhina, kutsekoolide tekstiilala kompositsiooni õpetajana, teatrikunstnikuna oma erialal ning vabakutselise moekunstnikuna.

Tikandi-osakond.

Tikandi-osakond valmistab ette tekstiilikunstnikke, kes on suutelised iseseisvalt lahendama tikandi erialalisi loovaid ülesandeid nii tikandi kui pitsi ja silmuskoe tehnikas otseselt kui ka andma tikandeis kavandeid ja tehnilisi jooniseid.

Peale põhjalikumate teadmiste tikandi alal saab üliõpilane nii teoreetilisi kui ka praktilisi teadmisi moe ja teljel kudumise alal, omandades küllaldaselt ettevalmistust, et olla võimeline valmistama kavandeid ja juhtima kunstiliselt tarbekunsti moe- ja kudumi-alasid.

Instituudi lõpetanul tikandi erialal on rakendumise võimalusi tekstiiltöökodade kunstilise juhina, kutsekoolide tekstiilala kompositsiooni õpetajana ja vabakutselise tarbekunstnikuna.

Kudumite-osakond.

Kudumite-osakond valmistab ette kangakudumise erialaga juhtivaid jõude ja joonestajaid tekstiilkompositsiooni alal. Osakonnas õpitakse tundma ka enam tarvitatavaid tikandeid ja moeloomingut seoses rõivastuskangastega.

Kogu osakonna töös on pearõhk tekstiilkompositsioonil. Puhttehnilisi töövõtteid õpitakse vaid niivõrd, kui võrd see on vajalik kavandite õigeks koostamiseks ja lugemiseks. Kompositsiooni õpitakse ja kujundatakse puhtkavandiliselt, samuti telgedel ja vahenditult materjalis. Paralleelselt eesti etnograafilistes kangastes esinevate tavapärase kompositsioonide edasiarendamisega viljeldakse puht vabaloomingut, õppides arvestama vastava tehnika ja materjali nõudeid ning eseme otstarvet.

Kujundatakse eeskätt sisedekoratsioonideks kasutatavaid kangaid ja vaipu, kusjuures tehakse mitmesuguseid katseid erisuguste kiudainete kasutamiseks ning põhilistest kudumistehnikatest uute mooduste tuletamiseks.

SISUKORD.

	Lk.
1. Saateks	3
2. ENSV kõrgemad õppeasutused ja nende juhtimine	5
3. ENSV Hariduse RK juhend ENSV Tartu Riikliku Ülikooli ja ENSV Polütehnilise Instituudi üliõpilaseks vastuvõtmise tingimuste kohta 1945. a.	8
4. ENSV Tartu Riikliku Ülikooli ja ENSV Tallinna Polütehnilise Instituudi sisseastumiseksamite kavad 1945. a.	12
5. ENSV Tartu Riiklik Ülikool	31
6. ENSV Polütehniline Instituut	69
7. ENSV Kunstidevalitsuse juhend kõrgemate kunstikoolide üliõpilaste vastuvõtmise tingimuste kohta 1945. a.	83
8. ENSV Tallinna Riiklik Konservatoorium	87
9. ENSV Tartu Riiklik Kunsti-instituut	106
10. ENSV Tallinna Riiklik Tarbekunsti Instituut	110

Каанежонистусе valmistanud R. KALJO.

Vastutav toimetaja A. Kipper. Ladumisele antud 23. V 1945. MB 02037. Trükkimisele antud 7. VI 1945. Laotihedus trpg. 43056. Trükipoognaid 7,5. Autoripoognaid 6,78. Arvestuspoognaid 6,83. Paberi formaat 61×86. $\frac{1}{16}$. Trükiarv 3200. Trükikoda „Hans Heidemann“, Tartu, Vallikraavi 4. Tellimise nr. 452.

Руководство для поступающих в вузы Эстонской ССР в 1945 г. На эстонском языке. Эгосиздат „Научная Литература“, Тарту.

T.H.

Rbl. 6.50

A-15771
u